

Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2021

Esipuhe

Kuusikko-työssä vertaillaan kuutoskaupunkien (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu) aikuissosiaalityötä ja toimeentulotukea, lastensuojelua, päihde- ja mielenterveyspalveluja, vammaisten palveluja, vanhusten palveluja sekä varhaiskasvatusta. Kaupunkien edustajista koostuvat eri palvelukokonaisuuksien asiantuntijaryhmät tuottavat vuosittain tilastollisia raportteja asiakasmääristä, suoritteista, henkilöstöstä ja kustannuksista.

Kuutostyö alkoi vuonna 1994, jolloin Helsinki, Espoo ja Vantaa päättivät alkaa toteuttaa vertailuja sosiaali- ja terveyspalveluista sekä niiden kustannuksista. Turku ja Tampere tulivat mukaan vertailuihin vuonna 1996, minkä jälkeen ryhmä nimettiin Viisikoksi. Vertailu-raportteja alettiin julkaista omassa julkaisusarjassaan vuonna 1999. Kuusikko-yhteistyö alkoi vuonna 2002, kun Oulu liittyi kuudenneksi jäseneksi ryhmään. Kuusikko-työ alkoi varhaiskasvatuksen, toimeentulotuen sekä vanhusten palvelujen vertailulla, mutta ajan myötä mukaan on tullut uusia palvelukokonaisuuksia.

Kuusikko-tiedonkeruu sisältää sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta ainoastaan osan kustannuksista ja toimintatiedoista. Sosiaali- ja terveyspalvelut muodostavat omanlaisensa kokonaisuuden, jossa erityisesti sosiaalipalvelut ovat vahvasti limittyneet toisiinsa. Kunta voi panostaa esimerkiksi ehkäiseviin toimintamuotoihin, mutta ehkäisevään työhön laitetut resurssit eivät näy välttämättä Kuusikko-raportoinnissa.

Raporttien tarkoituksena on tuottaa tietoa ja herättää keskustelua kuntien kehittämisen tueksi. Kuusikko-raportit nostavat esiin eroavaisuuksia, jotka vaativat tarkempaa analyysia. Tavoitteena ei ole vertailla esimerkiksi omien ja ostopalvelujen kustannuksia. Omien ja ostopalvelujen tiedonkeruu poikkeaa merkittävästi esimerkiksi asiakasmaksujen, vuokrien, tilaamiseen liittyvien kustannusten ja hallinnon vyörytysten osalta. Kunnan omaa tuotantoa voi verrata toisen kunnan omaan tuotantoon, mutta omien ja ostopalvelujen tiedot eivät ole vertailukelpoisia, koska ne sisältävät eri kustannuseriä.

Kuusikko-raporttien tiedot asiakasmääristä, suoritteista, henkilöstöstä ja kustannuksista on pääasiassa koottu kuntien omista tietojärjestelmistä ja tilinpäätöksistä. Kuusikko-työn keskiössä on työryhmissä tehtävä määrittelytyö, jonka ansiosta kerättävät tiedot saatetaan mahdollisimman vertailukelpoisiksi. Määrittelytyö on välttämätöntä, sillä palvelut poikkeavat kuntien välillä nimikkeiltään ja sisällöiltään, ja ne on organisoitu hallinnollisesti eri tavoin. Lisäksi kunnilla on käytössä toisistaan poikkeavia tietojärjestelmiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tieto, joka yhdessä kunnassa saadaan automaattisesti, voi toisessa kunnassa vaatia paljon manuaalista työtä tai sitä ei ole edes mahdollista saada. Määrittelytyössä täytyy huomioida myös kuntien erilaiset kirjaamiskäytännöt. Vertailutyön pitkän historian avulla on kuitenkin saavutettu hyvä taso vertailtavuudessa.

Kuusikko-yhteistyön lisäksi tilastotietoja kuntien sosiaali- ja terveyspalveluista tuotetaan monilla tahoilla, kuten Tilastokeskuksessa, Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksessa sekä Suomen Kuntaliitossa. Kuusikko-tiedonkeruun ja raportoinnin erityispiirteet liittyvät yhdessä sovittuihin määrittelmiin ja sopimuksiin tietosisällöstä, suorite- ja taloustietojen yhdistämiseen yhteen raporttiin, palvelua koskevien tietojen kattavuuteen ja pyrkimykseen tietojen vertailukelpoisuuden yksityiskohtaiseen arviointiin. Lisäksi edellisen vuoden tietoja käsittelevät raportit ilmestyvät yleensä nopeammalla aikataululla kuin valtakunnalliset yhteenvedot.

Kuuden suurimman kaupungin
aikuissosiaalityö
vuonna 2021

Kuusikko-työryhmä
Aikuissosiaalityö
22.6.2022

Kuusikko-työryhmän julkaisusarja

2342-1983 (painettu)

2342-1991 (verkkajulkaisu)

Edita Prima Oy 2022, Helsinki

Tekijä(t)		
Kuusikko-työryhmän Aikuissosiaalityön asiantuntijatyöryhmä, koonnut Nora Tanner		
Nimike		
Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2021		
Julkaisija (virasto tai laitos)	Julkaisu-aika	Sivumäärä, liitteet
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala Espoon sosiaali- ja terveystoimi Vantaan sosiaali- ja terveystoimi Turun hyvinvointitoimiala Tampereen sosiaali- ja terveystoimi Oulun hyvinvointipalvelut	6/2022	60 s. + 11 s. liitteitä
Sarjanimike	Osanumero	
Kuusikko-työryhmän julkaisusarja	4/2022	
ISSN-numero	Kieli	
2342-1983 (painettu) 2342-1991 (verkkojulkaisu)	Suomi	
Tiivistelmä		
<p>Tämä raportti on Suomen kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityötä käsittelevä raportti. Aikuissosiaalityölle ei ole yhtä kaiken kattavaa määritelmää. Aikuissosiaalityötä voidaan tehdä aikuisten kanssa erilaisissa yhteyksissä kuten kunnan sosiaalitoimistossa, päihdepalveluissa ja järjestötyössä. Tässä raportissa aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan kuntien sosiaalitoimistoissa tehtävää työtä.</p> <p>Raportissa kuvataan kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakaskuntaa, asiakasprosessia, henkilöstöä sekä aikuissosiaalityön sisältöä. Lisäksi raportissa käsitellään asunnottomuutta ja asuminen neuvontaa kuutoskaupungeissa sekä kuvataan myös taloussosiaalityötä.</p> <p>Perinteisen tiedonkeruun lisäksi aikuissosiaalityön Kuusikossa toteutettiin alkuvuodesta 2022 toista kertaa kuutoskaupunkien yhteinen kysely aikuissosiaalityön asiakaskuntaa koskien. Aikuissosiaalityön työntekijät vastasivat tiedonkeruuaikana 10.1.-4.3.2022 kyselyyn, jolla kartoitettiin aikuissosiaalityön asiakkaiden tilannetta ja tarpeita. Kyselyn tuloksia on koottu tähän raporttiin. Kyselyn tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva kunkin kuutoskaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuutoskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön.</p> <p>Suomen kuuden suurimman kaupungin toimeentulotukea vuonna 2021 käsittelevät tiedot on aiemmasta poiketen koottu erilliseen raporttiin sen sijaan, että ne olisivat osa Kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityö vuonna 2021 -raporttia.</p>		
Asiasanat		
Kuusikko, kuutoskaupungit, kaupunkivertailu, kustannukset, aikuissosiaalityö, sosiaalityö		
Tiedustelut	Jakelu	
Työryhmän jäsenet, liite 9	www.kuusikkokunnat.fi	

Sisälllys

1	JOHDANTO	7
2	AIKUISSOSIAALITYÖN SISÄLTÖ JA TEHTÄVÄT	8
2.1	Aikuissosiaalityön tehtävät ja pääsisältö	8
2.2	Aikuissosiaalityön asiakasprosessi	11
2.3	Aikuissosiaalityön keskeiset asiakasryhmät kuutoskaupungeissa	16
2.4	Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma	18
2.5	Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi.....	20
2.6	Sosiaalinen kuntoutus	21
3	AIKUISSOSIAALITYÖN HENKILÖSTÖ	26
3.1	Vakanssit.....	26
3.2	Henkilöstö-/rekrytointihaasteet kuutoskaupungeissa	27
3.3	Työn sisältö	28
4	AIKUISSOSIAALITYÖN KYSELYN TULOKSIA	33
4.1	Asiakkaiden sosiodemografinen tausta.....	35
4.2	Päivittäinen toiminta, työttömyyden kesto ja tulonlähteet	41
4.3	Asiakkaiden terveys, riippuvuudet ja hyvinvoinnin haasteet	44
4.4	Jatkotyöskentely asiakkaiden kanssa	47
4.5	Kyselyn yhteenveto	49
5	AIKUISSOSIAALITYÖN PAIKKA/ROOLI HYVINVOINTIALUEILLA	51
5.1	Aikuissosiaalityön rooli hyvinvointialueilla tulevaisuudessa	51
5.2	Palveluvelka	56
6	YHTEENVETO	58
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	61
	Liite 1 Suomen suurimpien kuntien perhe- ja sosiaalijohtajat: Sosiaalityön koulutus ja todellisuus	61
	Liite 2 Raportissa käytettyjen tietojen lähteet	63
	Liite 3A Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat iän mukaan vuonna 2021 ¹	64
	Liite 3B Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat äidinkielen mukaan vuonna 2021	65
	Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2021	66
	JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna	67
	JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna	68

Liite 5 Asunnottomat kuutoskaupungeissa 15.11.2021	69
Liite 6 Tilapäismajoituksessa majoittuneet kuutoskaupungeissa vuonna 2021	69
Liite 7 Vuokravakuudet kuutoskaupungeissa (päätoismäärät) vuonna 2021	69
Liite 8 Asumisneuvojen (henkilöt, joiden palkkaukseen kunta osallistuu) lukumäärät kuutoskaupungeissa vuonna 2021	69
Liite 9 Aikuissosiaalityön asiantuntijatyöryhmä	70

Taulukot

Taulukko 1. Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat vuonna 2021.....	16
Taulukko 2. Aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot ja asiakassuunnitelmat (lkm) kuutoskaupungeissa vuonna 2021	19
Taulukko 3. Kelasta kuntiin lähetetyt sosiaalityön tarpeen ilmoitukset vuonna 2021.....	21
Taulukko 4. Sosiaalisen kuntoutuksen päätoismäärät kuutoskaupungeissa vuonna 2021.....	22
Taulukko 5. Aikuissosiaalityön vakanssit kuutoskaupungeissa vuonna 2021.....	26

Kuviot

Kuvio 1. Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat ikärakenteen mukaan vuonna 2021 ^{1 2}	17
Kuvio 2. Aikuissosiaalityön asiakkuudet äidinkielen mukaan vuonna 2021 ^{1 2 3}	18
Kuvio 3. Kyselyn vastausmäärät kaupungeittain (n)	35
Kuvio 4. Asiakkaiden sukupuolijakauma (%).....	35
Kuvio 5. Asiakkaiden ikäjakauma (%)	36
Kuvio 6. Asiakkaiden äidinkieli - Kuusikko yhteensä	36
Kuvio 7. Asiakkaiden äidinkieli (%).....	37
Kuvio 8. Asiakkaiden koulutustausta (%).....	38
Kuvio 9. Asiakkaiden asumismuoto (%).....	39
Kuvio 10. Asiakkaiden perhetausta (%).....	39
Kuvio 11. Onko taloudessa lapsia?.....	40
Kuvio 12. Lapsimäärä lapsitalouksissa (%).....	41
Kuvio 13. Asiakkaiden pääasiallinen toiminta (%).....	42
Kuvio 14. Työttömien asiakkaiden työttömyyden kesto (%)	43
Kuvio 15. Asiakkaiden pääasialliset tulonlähteet (%).....	44
Kuvio 16. Asiakkaiden terveydentila - Kuusikko	45
Kuvio 17. Asiakkaiden riippuvuudet – Kuusikko	46
Kuvio 18. Asiakkaiden hyvinvoinnin haasteet (%).....	47
Kuvio 19. Asiakkaiden tapaaminen jatkossa (%).....	48
Kuvio 20. Asiakkaisiin kohdistuvan työn painottuminen jatkossa (%)	49

1 JOHDANTO

Tämä raportti on Suomen kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityötä käsittelevä raportti.

Aikuissosiaalityölle ei ole yhtä kaiken kattavaa määritelmää. Aikuissosiaalityötä voidaan tehdä aikuisten kanssa erilaisissa yhteyksissä kuten kunnan sosiaalitoimistossa, päihdepalveluissa ja järjestötyössä. Tässä raportissa aikuissosiaalityöllä tarkoitetaan kuntien sosiaalitoimistoissa tehtävää työtä. Aikuisten kanssa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvityksessä aikuissosiaalityötä määritellään aikuisten kanssa tehtäväksi työksi, joka keskittyy pääosin aikuisväestön kysymyksiin. Aikuisten palveluista käytetään myös nimitystä työikäisten palvelut. (STM 2019)

Valtakunnallinen aikuissosiaalityön kehittämishanke PRO SOS määritteli aikuissosiaalityön olevan osa työikäisten palvelua ja sosiaalihuoltoa. Aikuissosiaalityö auttaa yhdessä asiakkaan ja muiden toimijoiden kanssa ratkaisemaan mm. asumiseen, toimeentuloon, toimintakykyyn ja osattomuuteen liittyviä haasteita. Tavoitteena on edistää vaikeassa elämäntilanteessa olevien asiakkaiden hyvinvointia. Aikuissosiaalityössä työskennellään yksiköiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa ja se on sekä asiantuntija- että asiakastyötä. Tavoitteena on myös vaikuttaa eriarvoistaviin rakenteisiin tuottamalla tietoa ja sitä kautta vähentää ja poistaa eriarvoisuutta. (PRO SOS 2019)

Aikuissosiaalityön valtakunnallisen määritelmän puuttuessa ja aikuissosiaalityön rakenteiden ja prosessien välisten kuntakohtaisten eroavaisuuksien vuoksi aikuissosiaalityön Kuusikon haasteena on ollut vertailukelpoisen tiedon tuottaminen. Lisäksi käytössä olevat tietojärjestelmät vaihtelevat kunnittain.

Aikuissosiaalityöllä on ollut vahva rooli koronapandemian hoidossa, esimerkiksi ruokahuollon turvaamisessa ja tilapäisen asumisen järjestämisessä karanteeni- tai eristystilanteissa. Sosiaalihuoltolaissa määritelty vastuu osallistua normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusoloissa tapahtuviin erityistehtäviin on osoittautunut tärkeäksi tekijäksi pandemian tai muun häiriötilanteen hoidossa. Aikuissosiaalityön resurssointi on hyvä huomioida kuntien ja tulevien hyvinvointialueiden valmiussuunnitelmissa.

Vuonna 2022 aikuissosiaalityön Kuusikossa toteutettiin toista kertaa kuutoskaupunkien yhteinen kysely aikuissosiaalityön asiakaskuntaa koskien. Aikuissosiaalityön työntekijät vastasivat tiedonkeruuaikana 10.1.-4.3.2022 kyselyyn, joka kartoitti aikuissosiaalityön asiakkaiden tilannetta ja tarpeita. Kyselyn tuloksia on koottu tähän raporttiin. Kyselyn tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuvaa kunkin kuutoskaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuutoskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön. Tavoitteena oli myös lisätä ja parantaa vertailukelpoisen tiedon tuottamista aikuissosiaalityöstä kuutoskaupunkien välillä. Kyselyn lisäksi aikuissosiaalityön Kuusikossa on toteutettu perinteinen tiedonkeruu, jonka pohjalta raporttiin on sisällytetty vastaavat perustiedot aikuissosiaalityöstä kuin vuoden 2020 raporttiin.

Raportti on syntynyt kuuden suurimman kaupungin aikuissosiaalityön asiantuntijoista koostuvan työryhmän yhteistyön tuloksena. Työryhmän puheenjohtajana toimii vuonna 2022 Minna Ryhänen Vantaalta. Tiedot työryhmän muista jäsenistä on koottu liitteeseen 9.

Raportin taulukot ja kuviot voi tarvittaessa pyytää saavutettavassa muodossa sähköpostilla: kuusikko@hel.fi

2 AIKUISSOSIAALITYÖN SISÄLTÖ JA TEHTÄVÄT

2.1 Aikuissosiaalityön tehtävät ja pääsisältö

Aikuissosiaalityö on aikuisille suunnattua sosiaalityötä. Aikuissosiaalityön asiakkaat ovat usein yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia pitkäaikaistyöttömiä tai ammattikouluttamattomia nuoria tai asiakkailta voi olla taloudellisia vaikeuksia, päihde- ja mielenterveysongelmia, muita sairauksia, asunnottomuutta tai muita elämää suuresti hankaloittavia asioita. Asiakkaat ovat myös saattaneet kohdata avioeron, perheväkivaltaa tai joutuneet läheisen kuoleman seurauksena tilanteeseen, jossa he ovat turvautuneet aikuissosiaalityön apuun. Sosiaaliasemalla kohdataan myös juuri maahan muuttaneita pakolaisia ja turvapaikan saaneita henkilöitä. Asiakkaan ohella työntekijät tutustuvat tällöin toisesta kulttuurista saapuvan ihmisen ja usein myös hänen perheensä koko elämän sen hetkiseen tilanteeseen. Sosiaalityö työskentelee usein yhteiskunnan kaikkein marginaalisimpien ryhmien kanssa. Monelle aikuissosiaalityön asiakkaalle elämänhallinnan haasteet ovat osa arkea ja aikuissosiaalityöllä tuetaan asiakasta hyvin pitkäjänteisesti. Aikuissosiaalityö on usein luonteeltaan viimesijaista. Tällöin yhteiskunnalla ei ole enää tarjota muita palveluita, jolloin sosiaalityön palvelussa ylläpidetään asiakkaan nykytilannetta ja pyritään ehkäisemään tilanteen heikentymistä entisestään.

Aikuissosiaalityö on kokonaisvaltaista auttamista. Sen avulla voidaan vaikuttaa ihmisen itsensä ja hänen läheisverkostonsa lisäksi myös muun muassa kunnan elinvoimaisuuteen, asuinympäristön viihtyvyyteen ja kuntalaisten hyvinvointiin. Aikuissosiaalityön lähtökohtana ja tavoitteena onkin asiakkaiden yhteiskuntaan liittäminen. Aikuissosiaalityö on ratkaisevassa asemassa silloin, kun pyritään välttämään yhteiskunnan eriarvoistumiskehitystä ja siitä johtuvia konflikteja tai radikalisoitumista. Sosiaalitoimelle on tärkeä tehtävä arvioida henkilön erityisen tuen tarve, kuten työhön, koulutukseen ja toimeentuloon liittyvä tuki. Näillä saattaa olla merkittävä vaikutus radikalisoitumisprosessin katkaisemisessa.

Aikuissosiaalityöllä ei ole omaa erityistä lainsäädäntöään, mutta sitä ohjeistaa kuitenkin laaja kirjo erityislainsäädäntöä kuten esimerkiksi päihdehuollosta, kuntouttavasta työtoiminnasta tai toimeentulotuesta säädetyt erillislait. Merkittävin yleislaki, joka ohjaa ja sääntelee aikuissosiaalityötä, on sosiaalihuoltolaki.

Sosiaalityön oikeutus ja tehtävä perustuvat siihen, että sen kohteena ovat vuorovaikutustilanteet ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Ympäristö koostuu niistä monista yhteiskunnan järjestelmistä, joiden osia ihmiset ovat, sekä luonto- ja maantieteellisestä ympäristöstä, joka vaikuttaa syvällisesti ihmisten elämään. Sosiaalityön tarkoituksena on saada ihmiset ja rakenteet ratkaisemaan elämän ongelmatilanteita ja lisäämään hyvinvointia. Aina kun se on mahdollista, sosiaalityössä pyritään työskentelemään yhdessä ihmisten kanssa eikä heidän puolestaan. Sosiaalisen kehityksen mallin mukaisesti sosiaalityöntekijät käyttävät työssään erilaisia taitoja, tekniikoita, strategioita, periaatteita ja toimintaa eri järjestelmätasolla tarkoituksena järjestelmän ylläpito ja/tai järjestelmän muuttaminen. Sosiaalityön ammattikäytännöt koostuvat monenlaisesta toiminnasta, muun muassa erilaisista terapia- ja neuvontamudoista, ryhmä- ja yhteistyöstä, politiikan suunnittelusta ja analysoinnista sekä edunvalvonnasta ja poliittisesta toiminnasta. Tarkoituksena on antaa ihmisille toivoa ja kehittää heidän omanarvontuntoaan ja luovuuttaan.

Aikuissosiaalityön tavoitteet kiinnittyvät yksilölliseen, yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen tasoon. Yksilöön liittyvien tavoitteiden asettamisen lähtökohtana on, että tavoitteiden kautta asiakkaille annetaan ääni, jonka avulla asiakkaat itse voivat sanoittaa sellaisia tulevaisuudennäkymiä, joita kohti he haluavat pyrkiä. Aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijä kuitenkin antaa tukea tavoitteiden pohtimiseen ja niiden asettamiseen. Aikuissosiaalityön yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tavoitteet eivät ole toisistaan erillisiä, vaan ne ovat pikemminkin saman kolikon eri puolia. Kaikilla näillä tasoilla voi olla jaettuja tavoitteita ja käytettyjä menetelmiä ja keinoja, minkä vuoksi tavoitteiden tasoja ei ole tarkoituksenmukaista eritellä omina kokonaisuuksinaan.

Aikuissosiaalityön tavoitteet voivat limittyä toisiinsa nähden. Tavoitteita asetetaan ja uudelleen asetetaan asiakasprosessin edetessä. Keskeisenä työkaluna aikuissosiaalityössä käytetään asiakassuunnitelmaa. Asiakassuunnitelmaa tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti ja tarpeen vaatiessa. Merkityksellistä on, että tavoitteet määritellään kunkin asiakkaan ainutkertaisen tilanteen kontekstissa. Tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi elämänhallintaan, taloudelliseen tilanteeseen, päihteettömyyteen, aktivointiin, osallisuuteen yhteiskunnassa, mutta toisaalta myös tilanteen vaikeutumisen ehkäisemiseen ja huolenpitoon. Nämä tavoitteet ovat tietynlaisia osatavoitteita aikuissosiaalityön ydintavoitteen - osattomuuden ehkäisemisen - saavuttamiseksi. Siten kaikkia näitä osatavoitteita yhdistää pyrkimys ehkäistä yhteiskunnallista osattomuutta, joka liittyy kiinteästi niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteiskuntaankin. Aikuissosiaalityö on muutokseen tähtäävää työtä. Muutostyö ei kuitenkaan kohdistu vain yksilöön, vaan keskiössä ovat myös yhteisöt ja yhteiskunnan rakenteet ja asenteet.

Sosiaalityössä käytetään useita erilaisia työmenetelmiä ja keinoja, mikä johtuu osaltaan asiakkaiden moninaisista tarpeista ja eriytymättömistä elämäntilanteista. Pelkästään yhden asiakkaan kanssa työskentely tai jopa yksittäinen tapaamiskerta voi sisältää useiden tavoitteiden lisäksi useita erilaisia menetelmiä.

Elämänhallintaan liittyvät tavoitteet kiinnittyvät vaikkapa elinolosuhteiden hallitsemiseen kuten asumiseen ja sosiaaliin olosuhteisiin tai oikeiden palvelujen paikantamiseen. Elämänhallinnan tavoitteet ovat moninaisia. Elämänhallinnan vahvistaminen on merkityksellinen ja myös yleinen aikuissosiaalityön tavoite. Esimerkiksi tarkoituksenmukaisten ja oikea-aikaisten palvelujen paikantamiseksi tehdään palveluohjausta ja työtä asiakkaan verkostojen kanssa tai niiden rakentamiseksi.

Taloudelliseen tilanteeseen liittyvät tavoitteet kiinnittyvät esimerkiksi ensisijaisten etuuksien piiriin pääsemiseen ja velkaantumisen ehkäisemiseen. Taloudellinen taitamattomuus on usein syy aikuissosiaalityön palveluun hakeutumiselle, mutta usein taustalla on moninaisia eriytymättömiä tarpeita, joita taloudellinen taitamattomuus peilaa. Työvälineenä taloudellisten vaikeuksien lieventämiseksi käytetään täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea, jonka käyttö on merkittävää muun muassa asunnottomuuden ehkäisyssä, mutta myös osattomuuden ja velkaantumisen ehkäisemisessä ja työllistymisen edistämisessä. Mikäli asiakkaalla on vaikeaa taloudellista taitamattomuutta ja muita olosuhteisiinsa liittyviä haasteita, jotka vaikuttavat talouden hallitsemiseen, voidaan erityisesti asiakkaan asumisen turvaamiseksi asiakkaan tulot ohjata kunnan välitystilille, josta keskeisimmät menot maksetaan suoraan. Välitystilin on kuitenkin tarkoitus olla vain määraaikainen, jolloin sosiaalityön tavoitteena on vahvistaa asiakkaan kokonaistilannetta siten, että hän tulevaisuudessa voisi itse huolehtia omien varojensa hallinnasta.

Päihdeettömyyteen liittyviksi tavoitteiksi voidaan asettaa esimerkiksi varsinaisen päihdeettömyyden lisäksi sitoutuminen ja sitouttaminen päihdehoidon palveluihin tai päihdeiden käytön saaminen sellaiselle tasolle, ettei päihdekäyttö ole hallitsematonta. Päihdeettömyyttä tuetaan esimerkiksi oikea-aikaisten palvelujen kokonaisuudella, motivointia tavoittelevilla keskusteluilla ja päihdeettömän elämäntavan vahvistamisella mahdollistamalla riittävät voimavarat.

Aktivointiin kiinnittävät tavoitteet kytkeytyvät esimerkiksi yhteyden luomiseen työvoimahallintoon ja tämän yhteyden tukemiseen, työ- tai opiskelupaikan saamisessa tukemiseen tai tarkoituksenmukaisten työllisyyttä edistävien palvelujen löytämiseen. Tällöin sosiaalityön työote on aktiivinen ja kuntouttava. Tärkeä väline on yhdessä työvoimaviranomaisten kanssa laadittava aktivointisuunnitelma. Käytännössä asiakkaan aktivointia määrittää myös kannustus ja sanktioista muodostuvat toimintakäytännöt.

Osallisuutta yhteiskunnassa tukevia tavoitteita voi olla esimerkiksi päivätekemisen löytäminen tilanteesta, jossa varsinaisen työelämään jatkopoluttautuminen ei ole ainakaan nykytilanteesta realistinen suunnitelma. Keskeinen tällainen tavoite on myös edistää tasavertaista mahdollisuutta tehdä valintoja, minkä tarkoituksena on tukea asiakkaan kykyä ottaa vastuuta omista elämänvalinnoistaan. Osallisuutta tukeva tavoite voi olla myös asiakkaan paikan ja polun löytäminen yhteiskunnassa. Osallisuutta voidaan vahvistaa esimerkiksi yhteisöllisten työmenetelmien avulla.

Kuitenkin tulee tunnustaa ja tunnistaa, ettei kaikkien aikuissosiaalityön asiakkaiden kanssa tavoitteeksi ei ole mahdollista asettaa itsenäistä selviytymistä, jolloin aikuissosiaalityön *tavoitteena on pyrkiä siihen, ettei asiakkaan tilanne heikkenisi entisestään*. Tällöin työn tavoitteena on kannatella asiakasta käytettävissä olevin keinoin, jotta asiakkaan tilanne ei vaikeutuisi entisestään.

Psykososiaalisena tukena aikuissosiaalityö perustuu keskusteluun ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen. Luottamuksellinen asiakassuhde ei synny lyhyessä ajassa, vaan luottamuksellisuuden eteen tarvitaan tiivistä työskentelyä ja paljon yhteydenpitoa. Useat asiakkaat kokevat epäluottamusta yhteiskuntaa ja sen järjestelmiä kohtaan, ja luottamuksellinen suhde asiakkaaseen on avainasemassa asiakkaan luottamuksen palauttamiseksi tai synnyttämiseksi yhteiskuntaan. Jos asiakas kokee voivansa luottaa yhteiskuntaan, saattaa asiakas tällöin myös motivoitua esimerkiksi tavoittelemaan työelämään pääsyä.

Jalkautuminen aikuissosiaalityön menetelmänä on määritelty muun muassa sellaiseksi matalan kynnyksen toiminnaksi, jossa sosiaalityöntekijä tai -ohjaaja on tavattavissa ilman aikavarausta asiakkaan omassa toimintaympäristössä, kuten asumisyksikössä, kansalaistoimintakeskuksessa tai työpajalla. Työmuoto käsitetään erillisenä kotikäyntityöstä, ja sen ominaispiirteinä pidetään helposti lähestyttävyyttä ja menemistä sinne, missä aikuissosiaalityön asiakkaat jo käyvät. Perustoimeentulotuen Kela-siirron myötä on korostunut entisestään tarve luonteeltaan etsivälle aikuisosiaalityölle sosiaalityön tarpeessa olevien henkilöiden löytämiseksi.

Aikuissosiaalityöllä on ollut aivan erityinen rooli siltojen rakentajana eri organisaatioiden välillä. Sosiaalityö voidaan nähdä eri organisaatioiden välisenä liitosaineena, liimana, joka sitoo yhteen monimutkaisten asiakastilanteiden kanssa työskentelevät eri alojen ammattilaiset. Terveystuella on tunnistanut sosiaalityön hyvänä kumppanina, joka pystyy usein vastaamaan niihin tarpeisiin, joihin lääketiede ei auta. Sosiaalityössä tehtävien elämäntilannediagnoosien ja niihin tarjottavien ”lääkkeiden” eli palvelujen avulla monia vuosia terveydenhuollossa paljon palveluja käyttänyt asiakas on saanut elämäntilanteensa parempaan hallintaan.

2.2 Aikuissozialityön asiakasprosessi

Nykyisen sosiaalihuoltolain (1301/2014) voimaantulo 1.4.2015 siirsi sosiaalipalveluiden painopistettä korjaavista erityispalveluista ennaltaehkäisevien yleisten palvelujen suuntaan. Tavoitteena on, että ihmiset saavat palveluita ajoissa ja helposti, eikä palveluja tarvitseva jäisi niitä ilman siitä syystä, että ei täytyä asiakkuudelle erityislainsäädännössä asetettuja kriteereitä (HE 164/2014).

Laki määrittelee kaikille sosiaalipalveluille yhteisen asiakasprosessin (Kuva 1). Asiakasprosessi alkaa yhteydenotolla sosiaalitoimeen, jonka jälkeen tehdään palvelutarpeen arvio, jossa selvitetään henkilön tuen ja sosiaalipalvelujen tarve (1301/2014 § 36–37). Yhteydenotto tapahtuu asiakkaan itsensä toimesta, mutta myös esimerkiksi asiakkaan läheinen tai toinen viranomainen voi ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen palvelutarpeen arvioimiseksi – tietyissä tilanteissa myös ilman asiakkaan suostumusta. Yhteydenottoja tulee lisäksi myös Kelalta. Palvelutarpeen arviointi on prosessissa avainasemassa ja asiakassuunnitelma tehdään vain tarvittaessa.

Asiakasprosessia edeltää usein sosiaalihuoltolain mukaiset ohjaus ja neuvontapalvelut. Kunnissa hyvinvointia tukevat ohjaus- ja neuvontapalvelut on järjestetty eri tavoin, mutta erityistä huomiota neuvonnassa on kiinnitettävä lasten, nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Ohjaus- ja neuvontapalveluilla voidaan vastata asiakkaiden kysymyksiin, annetaan ohjausta sekä neuvontaa hänen tilanteeseensa sopivassa laajuudessa, tietoa palvelujen eri vaihtoehdoista sekä vaikutuksista sekä asiakkaan oikeuksista.

Kuva 1 Sosiaalipalvelujen yhteinen asiakasprosessi¹

Lähde: STM (<http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>)

¹ Asiakasprosessikaavio on muokattu Sosiaali- ja terveysministeriön internetsivujen (<http://stm.fi/sosiaalihuoltolaki>) uutta sosiaalihuoltolakia esittelevässä diasarjassa olevan kaavion pohjalta. Oikeassa asiakastilanteessa prosessi ei aina etene kaavion järjestyksessä.

Yksi sosiaalihuoltolain kulmakivistä on monialainen yhteistyö. Se velvoittaa eri sektorit hakemaan toisiltaan apua palvelujen kartoittamiseen ja niiden järjestämiseen. Lain 41 §:ssä säädetään, että *"Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään"*.

Yhteistyön tekemisen velvoite on viety myös terveydenhuollon lainsäädännön sisään. Monialaisen yhteistyön toteuttaminen käytännössä vaatii uudenlaisia toimintatapoja niin aikuissosiaalityöhön kuin koko sosiaalihuoltoon (Krank 2015).

Sosiaalihuoltolaissa nostetaan esiin erityistä tukea tarvitsevat henkilöt (1301/2014 § 3), joiden osalta palvelutarpeen arvioinnin tekee aina sosiaalityöntekijä. Erityistä tukea tarvitseville nimitetään myös oma työntekijä (sosiaalityöntekijä), jota hänellä on oikeus tavata. Kaikille erityistä tukea tarvitseville tulee lisäksi tehdä asiakassuunnitelma. Laissa ei kovin selkeästi määritellä, keitä ovat erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, vaan asia ratkaistaan sosiaalitoimessa tilannekohtaisesti.

Sosiaalipalveluiden painopisteen siirtyminen erityispalveluista yleisiin ja ennalta ehkäiseviin palveluihin on saanut aikaan myös sen, että esimerkiksi osa perheistä, jotka aiemmin olisivat olleet lastensuojelun asiakkaita, saavat nykyään palvelut yleisen sosiaalihuollon kautta. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita, joihin perheet ovat oikeutettuja ehtojen täytyessä myös ilman lastensuojelun asiakkuutta, ovat muun muassa kotipalvelu ja perhetyö.

Ohjaus ja neuvonta ovat laissa vahvasti mukana. Samoin korostetaan rakenteellisen sosiaalityön merkitystä hyvinvoinnin edistämisessä. Tavoitteena on panostaa asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottamiseen, tavoitteellisiin toimiin ja toimenpiteisiin sekä saada sosiaalityön asiantuntijuus käyttöön entistä laajemmin. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen ovat olleet esillä jo aiemmin, nyt tätä korostetaan myös aikuisten osalta.

Seuraavaksi on kuvattu kuntakohtaisesti, miten asiakasprosessi kuutoskaupungeissa käytännössä etenee:

Helsinki

Asiakas, omainen tai työntekijä muusta palvelusta voi olla suoraan yhteydessä puhelimitse tai asioiden avulla aikuissosiaalityön toimipisteessä. Uuden asiakkaan tilanne arvioidaan niin kutsutussa Front Desk -palvelussa. Asiakas saa lisäksi ohjausta ja neuvontaa. Tarvittaessa asiakas ohjataan sosiaaliohjauksen tai sosiaalityön palveluun. Front Deskissä voi asioida myös satunnaisesti palvelua tarvitsevat asiakkaat, joille ei ole nimetty sosiaalihuoltolain mukaista omatyöntekijää.

Pääsääntöisesti Front Desk vastaa neuvontapuhelimesta, uusien asiakkaiden tilanteen arvioinnista ja satunnaisesti asioiden asiakkaiden palveluista. Lisäksi Front Deskissä otetaan vastaan Sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot ja ilmoitukset. Tavoitteena on, että asiakkaan asia selvitetään ja ratkaistaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Jos asia ei ratkea Front Desk -palvelussa, asiakkaalle tehdään Sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arvio ja asiakassuunnitelma ja nimitetään omatyöntekijä. Lisäksi tehdään päätös sosiaalityöstä ja/tai sosiaaliohjauksesta. Asiakkuus aikuissosiaalityössä on määräaikainen mutta asiakkuutta jatketaan asiakkaan palvelutarpeen mukaan.

Espoo

Sosiaalihuollon asiakasprosessi alkaa yhteydenotolla sosiaalitoimeen, jonka jälkeen asiakkaalle/asiakkaan kanssa tehdään palvelutarpeen arvio. Useimmiten asiakas ottaa itse yhteyttä, mutta myös esimerkiksi asiakkaan läheinen tai toinen viranomainen voi ottaa yhteyttä sosiaalitoimeen palvelutarpeen arvioimiseksi – tietyissä tilanteissa myös ilman asiakkaan suostumusta. Yhteydenotto voi myös tapahtua sähköisesti. Akuutit asiakastapaukset ohjautuvat ensiarviointitiimin arvioitavaksi. Asiakkaalle järjestetään palvelut palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Kii-reellisen palvelun tarpeessa voidaan joitakin palveluja myöntää jo palvelutarpeen arvioinnin aikana

Aikuissosiaalityön asiakkaaksi voi hakeutua eri asiointikanavien kautta. Aikuissosiaalityön toimistossa aulapalvelut ovat avoinna arkisin klo 9-15, ja tarvittaessa asiakas voi asioida paikan päällä henkilökohtaisesti. Aulapalveluissa neuvontaa tarjoavat aulaneuvojat, jotka tarvittaessa voivat ohjata asiakkaan ensiarviointitiimin asiakkaaksi. Puhelinneuvonnassa on käytössä takaisinsoittopalvelu, ja kaikille palvelunumeron sen aukioloaikana soittaneille soittaa sosiaaliohjaaja saman päivän aikana takaisin. Asiakkailta on myös mahdollisuus soittaa oman työntekijänsä takaisinsoitonnumeroon. Aikuissosiaalityön asiakkuus voi alkaa myös toimeentulotuen hakemisella, joko asiakkaan omalla hakemuksella tai Kelan kautta ohjattuna. Osalle toimeentulotuen tarve on myös ainoa aikuissosiaalityön asiakkuuden taustalla oleva syy.

Vantaa

Vantaalla aikuisten sosiaalityö jakaantuu nuorten sosiaalityöhön (18–24-vuotiaat) sekä aikuisten sosiaalityöhön (25–64-vuotiaat). Vuoden 2021 aikana aikuisten sosiaalityössä toteutettiin asiakaslähtöinen organisaation muutos, jonka jälkeen jokaisessa aikuisten sosiaalityön toimipisteessä otetaan vastaan uusia asiakkaita alueellisen jaon perusteella, laaditaan palvelutarpeen arviointi tarvittaessa asiakkaalle sekä jatketaan tarpeen mukaan suunnitelmallisen sosiaalityön palveluihin. Suunnitelmallisessa sosiaalityössä asiakas saa omatyöntekijän, joka on usein sama työntekijä, joka on tehnyt asiakkaalle palvelutarpeen arvioinnin. Suunnitelmallisen sosiaalityössä työskennellään niiden asiakkaiden kanssa, joilla on usein pitkittynyt tuen tarve arjen haasteissa, joihin usein vastataan erilaisilla palveluilla.

Satunnaista neuvontaa ja ohjausta tarvitsevat voivat asioida palveluohjaajien luona ilman ajanvarausta. Vantaalla asiakkaat saavat yhteyden aikuissosiaalityöhön joko puhelimitse, sähköisesti Maisa asiointijärjestelmän kautta tai saapumalla toimipisteeseen.

Asunnottomien sosiaalityö on keskitetty Vantaalla asumisen sosiaalityön kokonaisuuteen. Asunnottomien sosiaalityöhön ohjaututaan palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Vantaan asumisen sosiaalityön tiimit työskentelevät asiakkaan kanssa tilanteissa, joissa asunnottomuus tai vahva tuen tarve on pitkäaikaista ja lyhytaikaisia tai kevyitä palveluita on jo kokeiltu. Asumisen sosiaalityössä työskennellään toipumisorientaation viitekehyksen mukaisesti. Vantaalla on toiminut vuodesta 2009 lähtien asunnottomiksi vapautuvien vankien sosiaalityön malli. Asiakkuus alkaa vankeustuomion aikana ja sosiaalityöntekijä työskentelee intensiivisesti asiakkaiden kanssa mahdollistaen näin asiakkaiden sitoutumisen palveluihin.

Kansainvälistä suojelua tarvitsevat asiakkaat ohjataan maahanmuuttajapalveluihin. Maahanmuuttajapalvelut edistää Vantaalla asuvien pakolaisten kotoutumista.

Aikuissosiaalityön osa-alueissa korostuvat talouden, asumisen, kotoutumisen ja sosiaalisen tuen puutteen haasteet. Täydentävän toimeentulotuen myöntäminen ja hakeminen on keskitetty Vantaalla neuvonnan ja taloudellisen tuen yksikköön. Sosiaalisen kuntoutuksen tarpeiden arviointi ja palvelujen järjestäminen ovat myös keskeinen osa aikuissosiaalityön tekemistä. Vuonna 2021 aikuisten sosiaalityössä työntekijät tapasivat noin 4 asiakasta päivässä ja asiakasmäärät per työntekijä olivat keskimäärin 40–60.

Turku

Aikuissosiaalityön yksikössä asioivat henkilöt, joiden taloudessa ei ole alaikäisiä lapsia ja joilla on asunto (asunnottomat asioivat asumis- ja päihdepalvelujen yksikössä). Lähes kaikki asiakkaat tulevat aikuissosiaalityön yksikköön sosiaalityön alkupalveluiden kautta. Alkupalveluissa selvitetään asiakkaan tilannetta puhelimitse, tapaamisilla ja tarvittaessa myös kotikäynnin. Mikäli alkuarviossa todetaan pidempiaikainen tuen tarve, varataan aika aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijälle palvelutarpeen arviota varten. Poikkeuksena ovat välitystiliä tai päihdehuollon laitostuntoutusta tarvitsevat asiakkaat – heille voidaan varata aika suoraan palvelutarpeen arviointiin. Aikuissosiaalityön palvelutehtävää tehdään myös asumis- ja päihdepalveluissa, ulkomaalaistoisuudessa, lastensuojelussa, jälkihuollossa ja lapsiperhesosiaalityössä.

Tampere

Tampereella aikuissosiaalityön palvelut jakautuvat palveluihin, joissa voi asioida ja saada palvelua ilman, että asiakkaalle muodostuu aikuissosiaalityön asiakkuutta ja palveluihin, joissa asiakkaalle on nimetty sosiaalihuoltolain mukainen omatyöntekijä.

Vuoden 2022 alusta alkaen Tampereen alkuvaiheen palvelut ja sosiaalipalvelujen neuvonta on toteutettu osana sotekeskusten sosiaalityötä. Sotekeskusten sosiaalityössä sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät vastaavat asiakkaiden sosiaalipalvelujen neuvonnasta, yleisestä ohjauksesta ja neuvonnasta, palvelutarpeen arvioinnin laatimisesta ja siihen liittyvästä prosessista ja työskentelystä, palveluohjauksesta ja akuuttityöskentelystä niiden asiakkaiden kanssa, joilla ei ole sosiaalihuoltolain mukaista nimettyä omatyöntekijää. Asiakas tai hänen omaisensa voivat itse asioida ilman ajanvarausta tai ajanvarauksella sotekeskusten sosiaalityössä niiden aukioloaikoina tai asioida puhelimitse, chatilla ja kysyä neuvoa -lomakkeen kautta. Sotekeskusten sosiaalityössä asiakkaan tuen ja palvelutarpeen kartoituksessa korostuvat monipuolinen asiantuntijayhteistyö muiden palvelujen toimijoiden sekä kolmannen sektorin kanssa.

Varsinaista pitkäjänteistä asiakassuunnitelmaan perustuvaa aikuissosiaalityötä tehdään omatyöntekijäsosiaalityössä, missä tavoitellaan suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyotetta asiakkaan prosessissa. Mikäli asiakkaalla todetaan palvelutarpeenarviointiprosessin aikana sosiaalihuoltolain mukainen tarve omatyöntekijälle, siirtyy asiakas omatyöntekijäpalveluihin. Aikuissosiaalityön omatyöntekijäpalvelut jakautuvat työikäisten, lapsiperheiden, ikäihmisten ja kotoutumista edistävään sosiaalityöhön sekä Oriveden aikuissosiaalityöhön. Omatyöntekijäpalveluissa asioivat ne asiakkaat, joilla on pidempiaikainen aikuissosiaalityön tuen tarve, ja joille on palvelutarpeen arvioinnin perusteella nimettävä omatyöntekijä. Omatyöntekijä vastaa asiakkaan palvelupro-

sessista, sosiaalihuoltolain mukaisista asiakassuunnitelmista sekä niiden tarkistamisesta ja päivittämisestä ja psykososiaalisesta tuesta. Omatyöntekijä vastaa asiakkaan palveluiden kokonaisuudesta, mutta sosiaalityö ja sosiaaliohjaus itsessäänkin ovat osa palvelukokonaisuutta.

Oulu

Oulussa aikuissosiaalityön prosessi etenee lain määrittelemän yhteisen asiakasprosessin mukaisesti. Oulun kaupungissa asiakas itse, lähiverkosto tai yhteistyötaho voi ottaa yhteyttä sosiaalityöhön mm. puhelimitse työntekijän suoraan numeroon, alueellisesti sosiaalipalveluiden asiakaspalvelunumeroon, talousneuvolan kautta, tai erillisen sähköisen shl 35§ ilmoituksen kautta. Suuri osa yhteydenotoista tulee Kelan sähköisen ilmoituksen (e-totu) kautta.

Perussosiaalityö aikuisille (ml. ikäihmiset) toteutuu alueellisesti hyvinvointikeskuksissa, joissa vastataan myös akuuttiin sosiaalityön asiakastarpeeseen. Usein hyvinvointikeskusten sosiaalityön asiakkaat tarvitsevat asumis-, terveys-, mielenterveys- ja päihdepalveluja. Lisäksi sosiaalityön asiakkailla on usein erityisesti työllistymiseen, kouluttautumiseen ja kuntoutumiseen liittyviä tarpeita.

Yhteydenoton jälkeen aloitetaan selvitys ja tarvittaessa palvelutarpeen arvio. Palvelutarpeen arviointia varten perhe- ja sosiaalipalveluissa on käytössä kaikille yhteinen lomakepohja sekä aikuisen että lapsen palvelutarpeen arvioinnin tekemistä varten. Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen sosiaalihuollon asiakkuuden jatkumisesta tai päättymisestä tehdään asiakastietojärjestelmässä päätös, joka lähetetään asiakkaalle. Kaikilla sosiaalityön asiakkailla tulisi olla voimassa oleva asiakassuunnitelma. Palvelutarpeen arviot ja asiakassuunnitelmat tehdään tarvittaessa yhteistyössä asiakkaan läheisverkoston ja eri viranomaisten kanssa.

Aikuissosiaalityössä painopiste on kohdentunut edelleen nuorten tulottomien ja pitkäaikaistyöttömien henkilöiden palveluiden järjestämiseen yhteistyössä työllisyyspalveluiden sekä muiden toimijoiden kanssa. Kelan kanssa on tehty säännöllistä yhteistyötä ja luotu toimintamalli siitä, miten tulottomat nuoret (pois lukien kesäajan opiskelijat) sekä aikuiset ohjataan kunnan sosiaalityöhön heti ensimmäisen perustoimeentulotukipäätöksen jälkeen.

2.3 Aikuissosiaalityön keskeiset asiakasryhmät kuutoskaupungeissa

Aikuissosiaalityön asiakkuudet ennen sosiaalihuoltolain uudistusta (30.12.2014/1301) ja perustoimeentulotuen Kela-siirtoa ohjautuivat pääasiassa toimeentulotuen hakemisen kautta. Edelleen asiakkuuteen hakeudutaan useimmiten Kelan kautta ja silloin, kun asiakkaalla on erilaisia velkoja muun muassa asumiseen liittyen tai muita taloudellisia ongelmia, eikä hän perustoimeentulotuen saamisesta huolimatta selviydy arjen välttämättömistään menoista. Tyypillisellä aikuissosiaalityön asiakkaalla on useita samanaikaisia haasteita ja ongelmia elämässään niin taloudellisia, sosiaalisia kuin terveyteenkin liittyviä. Merkittävä osa aikuissosiaalityön asiakkaista on ilman koulutusta olevia, työvoiman ulkopuolella tai työllistymistoimenpiteiden piirissä.

Taulukkoon 1 on koottu kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakasmäärät vuonna 2021 sekä kuntien määritelmät aikuissosiaalityön asiakkuudelle. Asiakasmäärät eivät ole vertailukelpoisia kuutoskaupunkien kesken, vaan niitä on peilattava jokaisen kunnan omaan määritelmään.

Taulukko 1. Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat vuonna 2021

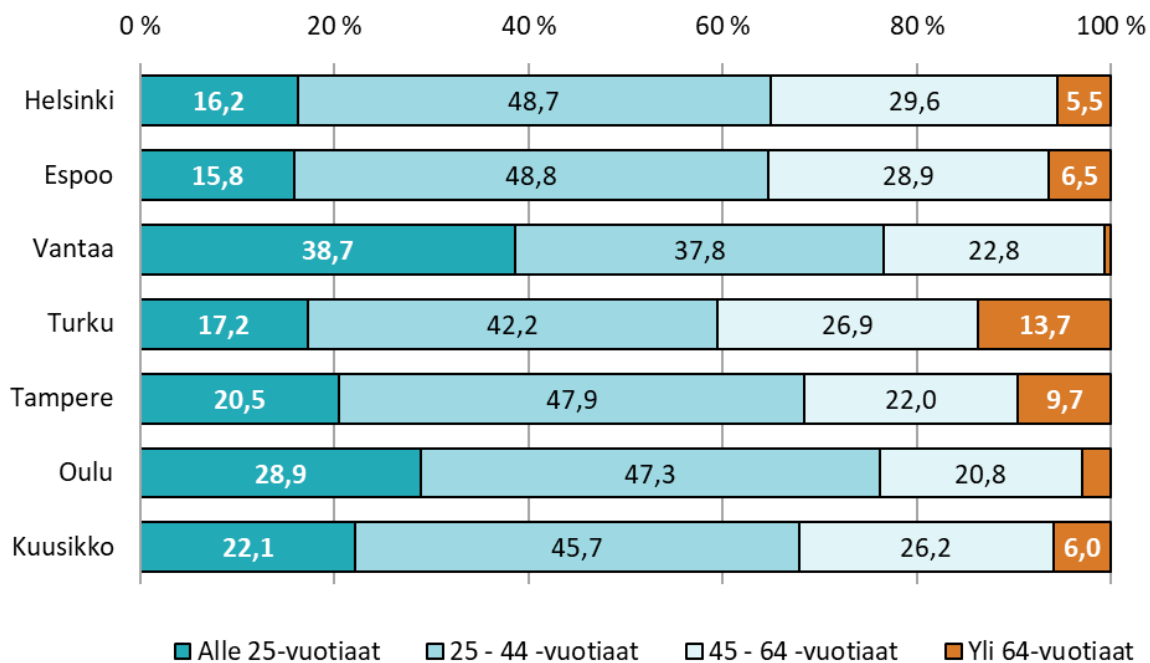
	Aikuissosiaalityön asiakkaat vuonna 2021	Muutos (%) v. 2020-2021	Aikuissosiaalityön asiakkuuden määritelmä
Helsinki ¹	10 012	-17,2	Aikuissosiaalityön asiakkaiksi katsotaan ne henkilöt, joille on kirjattu aikuissosiaalityön käyntitapahtuma tai etävastaanotto. Kyse voi olla satunnaisista asiakkaista tai pitkäaikaisista asiakkaista.
Espoo	6 533	4,4	Aikuissosiaalityön asiakkaat, joille on tehty aikuissosiaalityössä palvelutarpeen arviota tai avattu asiakastietojärjestelmään sosiaalihuollon asiakkuus. Sosiaalihuollon asiakkuus avattiin asiakkaille, joiden kanssa työskennellään muutoin kuin annetaan yksittäistä ohjausta ja neuvontaa.
Vantaa	6 405	-8,2	Aikuisten ja perheiden suunnitelmallinen sosiaalityö sisältäen nuorten ja perheiden sosiaalityön, perhesosiaalityön sekä uusien työikäisten palvelut. Lukuun sisältyy asiakkaiden aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot ja suunnitelmallisen aikuissosiaalityön asiakkuudessa olevat. Mukana ei ole täydentävän toimeentulotuen yksikköä, sosiaalista luototusta eikä asumisen palveluja tai kotoutumisen sosiaalityötä (maahanmuuttajapalveluissa).
Turku	3 500	12,5	Asiakkaalle on avattu aikuissosiaalityön palvelutarpeen arvioiden selvitys, aikuissosiaalityön selvitys tai aikuissosiaalityön järjestämisen selvitys (vanha järjestelmä) tai IP tai TIP Palvelutarpeen arvioinnin selvitys, IP ja TIP Asiakkuuden suunnittelun ja IP ja TIP Asiakkuuden suunnittelu erityistä tukea tarvitseva aikuinen -selvitys (uusi järjestelmä). Sisältää aikuissosiaalityön, asumis- ja päihdepalveluiden, lapsiperhesosiaalityön, lastensuojelun, sosiaalityön alkupalveluiden ja jälkihuollon yksiköiden asiakkaat.
Tampere	4 215	-7,0	Aikuissosiaalityön asiakkaiksi katsotaan vain ne henkilöt, joille on avattu aikuissosiaalityön palvelu, joka avataan vain niille, joille on tehty sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeenarvio ja sen perusteella on todettu henkilöllä olevan tuen/erityisen tuen tarve. Tämän perusteella asiakkaalle on nimetty omatyöntekijä (sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja) ja hänen kanssa on aloitettu pidempiaikainen työskentely. Lukuun eivät sisälly ne henkilöt, joille on tehty palvelutarpeenarvio ja joiden ei ole katsottu tarvitsevan aikuissosiaalityön palvelua. Luku ei sisällä Tampereen jälkihuollon piirissä olevia nuoria, korvausajan piirissä olevia asiakkaita ja heidän perheenjäseniään, toimeentulotukiasiakkaita tai kehitysvammaisia.
Oulu ²	2 679	-33,1	Aikuissosiaalityön asiakkaat, joille on avattu työikäisten palvelutehtävän asiakkuus palvelutarpeen arvioinnin perusteella.

¹ Helsingin vuoden 2021 asiakkaiden määrä on ajalta 1.1-5.11.2021 Apotin käyttöönotosta johtuen.

² Oulussa asiakastietojärjestelmä uudistettu 1.1.2021 alkaen, uuteen järjestelmään siirretty voimassa olevat asiakkuudet.

Kuviossa 1 on tarkasteltu kuutoskaupunkien vuoden 2021 aikuissosiaalityön asiakkaita ikärakenteen mukaan. Valtaosa kaikkien kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaista oli 25–44-vuotiaita vuonna 2021. Alle 25 -vuotiaiden asiakkaiden osuus oli suurin Vantaalla (38,7 %) ja toiseksi suurin Oulussa (28,9 %). Muissa kuutoskaupungeissa nuorten aikuisten osuus vaihteli Helsingin 16,2 prosentista Tampereen 20,5 prosenttiin.

Kuvio 1. Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat ikärakenteen mukaan vuonna 2021^{1 2}

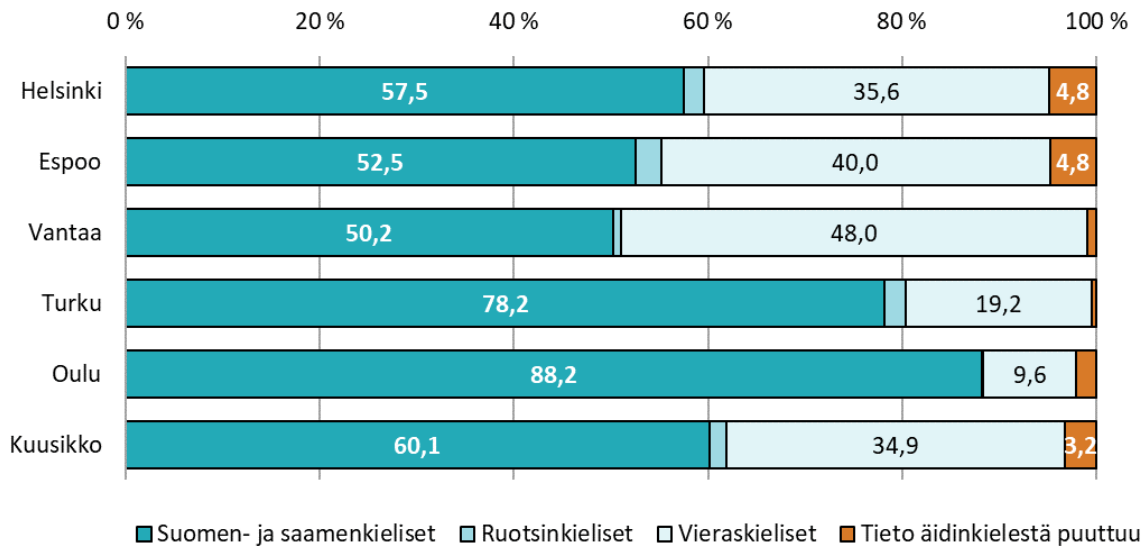
¹ Alle 3 prosentin osuudet eivät näy lukuina kuviossa, ks. tarkemmat tiedot liite 2A

² Helsingin tiedot Apotin käyttöönotosta johtuen vain ajalta 1.1-5.11.2021.

Suomen- ja saamenkielisten osuus kuutoskaupunkien (pl. Tampere) aikuissosiaalityön asiakkaista vaihteli Vantaan 50,2 prosentista Oulun 88,2 prosenttiin. Ruotsinkielisiä kuutoskaupunkien asiakkaista oli keskimäärin 1,8 prosenttia.

Vieraskielisten osuus aikuissosiaalityön asiakkaista oli vuonna 2021 kuutoskaupungeista suurin Vantaalla, jossa vieraskielisiä asiakkaita oli lähes puolet asiakkaista. Espoossa vieraskielisiä asiakkaita oli 40 prosenttia ja Helsingissä hieman yli kolmannes. Oulussa vastaava osuus oli huomattavasti pienempi, alle kymmenes aikuissosiaalityön asiakkaista oli vieraskielisiä.

Kuvio 2. Aikuissosiaalityön asiakkuudet äidinkielen mukaan vuonna 2021^{1 2 3}

¹ Tietoa ei ole saatavissa Tampereelta.

² Alle 3 prosentin osuudet eivät näy lukuina kuviossa, ks. tarkemmat tiedot liite 2B

³ Helsingin tiedot Apotin käyttöönotosta johtuen vain ajalta 1.1-5.11.2021.

2.4 Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Kun kunnallisen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jolle arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 36§)

Sosiaalihuoltolain 36. § 1. momentin mukaan jokaisesta sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä tulee tehdä palvelutarpeen arviointi, mikäli sen tekemistä ei nähdä ilmeisen tarpeettomana. Palvelutarpeen arviointien tarkoituksena on selvittää, onko henkilöllä tuen tarvetta ja onko mahdollinen tarvittava tuki tilapäistä, toistuvaa vai pitkäaikaista. Niiden tulee sisältää yhteenveto asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeesta, sosiaalihuollon ammattihenkilöstön tekemät johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä, asiakkaan näkemys omasta tuen tarpeestaan sekä arvio mahdollisesta omatyöntekijän tarpeesta. (SHL 37 §)

Aikuissosiaalityössä palvelutarpeen arviointeja tekevät sekä sosiaalityöntekijät että sosiaaliohjaajat yhteistyössä asiakkaan kanssa. Palvelutarpeen arviointi tehdään uusille asiakkaille tai selaisille vanhoille asiakkaille, joille sitä ei ole aikaisemmin tehty tai sen teosta on kulunut esimerkiksi yli vuosi. Palvelutarpeen arviointeja käytetään paitsi varsinaisen palvelutarpeen arviointiin, myös kuvaamaan tapahtunutta vuorovaikutustilannetta sekä välittämään tietoa asiakkaasta ja hänen elämäntilanteestaan myöhempää työskentelyä varten. Tavoitteena on löytää asiakkaiden voimavaroja ja muita tekijöitä, joita voidaan pitää asiakkaiden hyvinvointia edistävinä tai tukevinä tekijöinä.

Asiakas- ja palveluohjauksen kokonaisuuteen kuuluu palvelutarpeiden arviointi, asiakassuunnitelman valmistelu sekä palveluja koskevien päätösten tekeminen. Asiakassuunnitelma on osa asiakkaan palveluihin ohjaamista ja väline asiakkaan palvelukokonaisuuden hallinnalle ja koordinoimille. Yhteisen asiakassuunnitelman tavoitteena on, että asiakas saa monipuolisen, itselleen parhaiten sopivan palvelukokonaisuuden useiden rinnakkaisten ja erillisten palvelujen sijaan. Palvelutarpeiden selvittämisen jälkeen suunnitellaan, millaisilla palveluilla tarpeisiin aiotaan vastata. Yhteinen asiakassuunnitelma kokoaa asiakkaan tarpeita vastaavat palvelut kokonaisuudeksi ja tarvittavat ammattilaiset tiiviiksi verkostoksi asiakkaan ympärille.

Taulukkoon 2 on koottu kuutoskaupungeissa vuonna 2021 tehtyjen palvelutarpeen arvioiden ja asiakassuunnitelmien lukumäärät.

Taulukko 2. Aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot ja asiakassuunnitelmat (lkm) kuutoskaupungeissa vuonna 2021

Aikuissosiaalityön palvelutarpeen arviot	Helsinki ¹	Espoo ²	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu ³	Kuusikko
Kaikki yhteensä	4 515	1 283	787	445	1 020	2 541	10 591
<i>Muutos (%) v. 2020-2021²</i>	-19,2	21,5	-22,0	5,7	-18,9	-25,7	-17,0
Aikuissosiaalityön asiakassuunnitelmat							
Kaikki yhteensä	461	505	2 260	1 213	481	1 520	6 440
<i>Muutos (%) v. 2020-2021</i>	-40,4	-38,9	29,4	-2,3	-24,1	-9,9	-6,8

¹ Helsingin vuoden 2021 tiedot ovat Apotin käyttöönotosta johtuen ajalta 1.1-5.11.2021.

² Espoossa asiakastietojärjestelmän vaihdos kesken vuotta 2020. Tilastointitavassa muutoksia uuden järjestelmän osalta.

³ Oulussa asiakastietojärjestelmä uudistettu 1.1.2021 alkaen, uuteen järjestelmään siirretty keskeneräiset palvelutarpeen arvioinnit.

2.5 Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Jos terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 35§)

Perustoimeentulotuen myöntämisen ja maksamisen siirryttyä kunnilta Kelalle vuonna 2017, on Kelalle jäänyt sama lakisääteinen velvollisuus ohjata asiakas sosiaalihuollon palveluihin, kuin ennen uudistustakin. Sosiaalihuollon tarve arvioidaan tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Asiakkaan tarve voi ilmetä esimerkiksi toimeentulotukihakemuksesta, asiointitilanteesta, asiakkaan yhteydenotoista, puhelinkeskustelusta tai viesteistä. Ilmeinen sosiaalihuollon tarpeeseen on voinut johtaa esimerkiksi jokin seuraavista: elämänhallinnan laaja-alaiset ongelmat, jotka vaikeuttavat arkea, vuokra- ja sähkøvelka ja vuokravakuuksien realisoitumiset, erilaiset riippuvuudet kuten päihde- tai peliongelmat, itsensä tai lähipiirin vahingoittamisen uhkailu, lähisuhdeväkivalta tai sen uhka. (Jokela et al., 2019)

Taulukkoon 3 on koottu Kelasta kuntiin lähetettyjen sosiaalityön tarpeen ilmoitusten lukumäärät perusteineen vuonna 2021. Kuutoskaupungeissa eniten ilmoituksia kuntiin lähetettiin elämänhallinnan, toimeentulon ja asumisen perusteilla. Kelasta kuntiin lähetetyt sosiaalityön tarpeen ilmoitusten määrä kasvoi kuutoskaupunkien osalta hieman (+2,6 %) edellisvuodesta. Helsinkiin ja Turkuun lähetettyjen ilmoitusten määrä laski edellisvuodesta ja muiden kuutoskaupunkien osalta ilmoitusten määrä kasvoi.

Taulukko 3. Kelasta kuntiin lähetetyt sosiaalityön tarpeen ilmoitukset vuonna 2021

SOSIAALITYÖN TARPEEN ILMOITUKSET (sis. pakolaiset, turvapaikanhakijat ja paluumuuttajat)							
Sosiaalityön peruste	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Yhteensä	3 542	1 441	1 802	812	1 042	999	9 638
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-6,0	1,1	5,9	-2,4	24,9	19,9	2,6
Elämänhallinta	1 056	397	490	290	328	300	2 861
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-7,5	-2,9	-7,9	11,1	28,6	7,1	-0,6
Toimeentulo	873	367	482	187	250	281	2 440
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-1,6	8,9	24,5	-12,6	13,6	35,1	8,3
Asuminen	894	339	463	149	257	198	2 300
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	-9,5	-11,7	0,7	-16,3	29,8	14,5	-3,4
Terveys	338	146	133	77	102	73	869
<i>muutos 2020-2021 (%)</i>	4,3	20,7	4,7	24,2	21,4	9,0	10,7
Muu asia	144	68	78	24	36	46	396
Laki lastensuojelusta 25§	65	31	38	9	9	12	164
Lapsen tarpeet	50	41	36	16	14	25	182
Päihteiden käyttö ja riippuvuudet	16	11	20	7	19	32	105
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 27§	Alle 5	0	Alle 5	0	0	5	..
Koulunkäynti tai opiskelu	16	6	9	5	Alle 5	7	..
Väkivalta	14	11	13	37	Alle 5	0	..
Ihmissuhteet	44	11	25	7	12	9	108
Työ tai vastaava toiminta	Alle 5	Alle 5	Alle 5	0	0	Alle 5	..
Oikeusturva	12	5	7	Alle 5	Alle 5	Alle 5	..
Laki kotoutumisen edistämisestä 87§	10	Alle 5	Alle 5	0	0	Alle 5	..
Vapaa-ajan toiminta	6	Alle 5	Alle 5	Alle 5	Alle 5	Alle 5	..

2.6 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 17 §) mukaan *sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu:*

- 1) *sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;*
- 2) *kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;*
- 3) *valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;*
- 4) *ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin;*
- 5) *muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.*

Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.

Taulukkoon 4 on koottu kuutoskaupungeissa vuonna 2021 tehtyjen sosiaalisen kuntoutuksen päätösten lukumäärät. Päätösmäärät vaihtelivat vuonna 2021 Turun 40 päätöksestä Vantaan 1 533 päätökseen.

Taulukko 4. Sosiaalisen kuntoutuksen päätösmäärät kuutoskaupungeissa vuonna 2021

Sosiaalisen kuntoutuksen päätökset	Helsinki ¹	Espoo	Vantaa	Turku ²	Tampere	Oulu
Kaikki yhteensä	77	242	1 533	40	1 412	960
<i>Muutos (%) v. 2020-2021</i>	<i>-8,3</i>	<i>-6,9</i>	<i>20,8</i>	<i>..</i>	<i>56,5</i>	<i>17,8</i>

¹Helsingin tiedot Apotin käyttöönnotosta johtuen ajalta 1.1-5.11.2021.

²Aikuissosiaalityön yksikkö, Asumis- ja päihdepalvelut ja jälkihuolto

Helsinki

Sosiaalista kuntoutusta on tarjottu tehostettuna yksilötyönä alueellisen aikuissosiaalityön asiakkaille sosiaalisen kuntoutuksen tiimin kuntoutusohjaajien toimesta vuodesta 2020. Sosiaalisen kuntoutuksen tehostetun yksilötyön asiakkaita on tavattu sekä verkkovälitteisesti että kasvotusten koko pandemian ajan muun muassa Green Care -menetelmiä hyödyntäen, kävelytapaamisissa asiakkaan lähiympäristössä. Asiakkaita olisi tulossa palveluun enemmän kuin on mahdollista tällä hetkellä ottaa vastaan. Pandemia-aikana aloitettu Sosiaalisen kuntoutuksen Etäkahvila on jatkanut nyt jo vakiintuneena toimintana. Kävijämäärä on tasoittunut noin 40 asiakkaaseen / kerta. Sekä työtoiminnan että tehostetun yksilötyön asiakkaiden on ollut mahdollisuus osallistua Etäkahvilaan. Pandemiatilanteen helpotuttua on päästy taas aloittamaan Wertsu- ja Wertsu Evo -ryhmät päihdekuntoutujille.

Aikuissosiaalityön sosiaalinen kuntoutus toteutetaan kaupungin omana palveluna. Sosiaalisen kuntoutuksen elementtejä on Helsingissä nivottu sisään moniin eri palveluihin. Kuitenkin vain tehostetun sosiaalisen kuntoutuksen jaksoista tehdään asiakkaille toistaiseksi sosiaalisen kuntoutuksen päätös. Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan paitsi tehostettuna työnä Sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä, myös alueellisissa aikuissosiaalityön tiimeissä, jälkihuollossa, maahanmuuttajien palveluissa sekä psykiatria- ja päihdepalveluissa osana muuta sosiaalipalvelua. Sosiaalisen kuntoutuksen suuren tarpeen vuoksi on tavoitteena jatkossa kokeilla ja kehittää osana Tulevaisuuden Sote-keskus -hanketta sosiaalisen kuntoutuksen mallia, jolla vahvistetaan sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien ja tehostetun yksilötyön käytäntöjä ja menetelmien käyttöä alueellisessa aikuissosiaalityössä. Alueen aikuissosiaalityöstä sosiaalista kuntoutusta olisi tulevaisuudessa mahdollista tarjota suuremmalle joukolle asiakkaita. Palvelu olisi suunnattu kaikille asiakkaille, joilla olisi perusteltu sosiaalisen kuntoutuksen tarve.

Espoo

Sosiaalista kuntoutusta toteutettiin Espoossa edelleen sekä yksilö- että ryhmätoimintana. Koronarajoitukset vaikuttivat myös vuonna 2021 sosiaalisen kuntoutuksen ryhmien toimintaan, mutta ryhmätoiminta pystyttiin pitämään osittain käynnissä, kun ne toteutettiin pääosin etänä ja ulkoryhminä. Ryhmätoimintaa järjestettiin myös lähitapaamisina turvavälit huomioiden. Yksilötyössä olevia asiakkaita tavattiin tarvittaessa toimistolla, mutta usein esimerkiksi ulkona.

Vantaa

Vantaalla sosiaalisen kuntoutuksen palvelua tuotetaan sekä Vantaan omana palveluna että ostopalveluna.

Vantaalla omana sosiaalisen kuntoutuksen palvelua tarjoaa 3 erillistä tiimiä. Steppi-tiimissä työskentelee yhteensä 5 sosiaaliohjaajaa ja toiminta on käynnistynyt vuonna 2017. Tavoitevalmennusryhmä Noste-projekti on käynnistynyt 2021, jossa toteutetaan ja kehitetään strukturoitua moniammatillista sosiaalisen kuntoutuksen palvelua. Tiimissä työskentelee 2 sosiaaliohjaajaa, 2 lähihoitajaa, 1 sairaanhoitaja ja 1 toimintaterapeutti. Asunnottomuutta ennaltaehkäisevässä tiimissä työskentely fokusoituu erityisesti asumisen turvaamiseen ja häätöjen ennaltaehkäisevään työskentelyyn. Tiimissä työskentelee yhteensä 4 sosiaaliohjaajaa.

Vantaan omiin sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin hakeudutaan palveluläheteellä. Sosiaaliohjaajat, erityissosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät arvioivat asiakkaansa yksilöllisen tuen tarpeen ja hakevat hänelle tarvittaessa sosiaalisen kuntoutuksen palvelua. Työskentelyyn kuuluu palvelutarpeen arviointi ja tarvittavan verkoston kokoaminen tai palvelujen yhteen sovittaminen olemassa olevan verkoston kanssa. Vantaan omiin palveluihin asiakkaat ohjautuvat useimmiten aikuisten ja nuorten suunnitelmallisesta sosiaalityöstä.

Noste-tiimissä työskentelee moniammatillinen tiimi, joten asiakkaan tulee lähtökohtaisesti olla monialaisen tuen tarpeessa. Tapaamisia on keskimäärin 2 kertaa viikossa. Steppi-tiimissä asiakas lähtökohtaisesti tavataan kerran viikossa.

Sosiaalisen kuntoutuksen työskentely Steppi-tiimissä ja Tavoitevalmennusryhmä Nosteessa on suunnitelmallista, tavoitteellista, käytännönläheistä, joustavaa ja asiakkaan tarpeista lähtöisin olevaa lähiohjausta sekä ryhmätoimintaa. Työskentely pohjautuu aina asiakkaan vastuutyöntekijän tekemään palvelutarpeen arviointiin, jossa selvitetään asiakkaan tuen tarpeet ja asetetaan työskentelylle tavoitteet. Sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyä toteutetaan joustavasta asiakkaan tarpeiden mukaan.

Työntekijät jalkautuvat asiakkaan arkeen, kotiin, kaupungille tai virastoihin. Työskentely on vahvasti asiakkaan rinnalla kulkevaa ja toipumisorientaation mukaista toimintaa. Asiakasta opastetaan, motivoitetaan ja autetaan mm. asioinnissa virastoissa, lomakkeiden täytössä, laskujen maksamisessa, kodinhoidollisissa asioissa, omasta terveydestä huolehtimisessa ja arjen sisältöjen rakentamisessa. Usein asiakkaat kokevat yksinäisyyttä ja heillä on esimerkiksi sosiaalisten tilanteiden pelkoa.

Asiakkaille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua erilaisiin omiin ryhmätoimintoihin tai muihin ulkopuolisiin toimintoihin mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Ryhmätoimintoja suunnitellaan yhdessä asiakkaiden kanssa heidän tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaisesti. Ryhmiin voi osallistua eri sosiaalisen kuntoutuksen tiimeistä joustavasti. Ryhmätoiminta on monipuolista, ja sillä tavoitellaan vahvasti asiakkaiden osallisuuden ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistumista. Osassa ryhmissä on mukana kokemusasiantuntijoita ja vertaisohjaajia.

Sosiaalinen kuntoutus on aina määräaikaista. Sosiaalisen kuntoutuksen lähiohjauksen aikana työskentelyn seuranta ja arviointia tehdään yhdessä asiakkaan ja asiakkaan vastuutyöntekijän kanssa. Työskentelyn aikana pidetään aina väliarviointi, jossa suunnitelman toteutumisesta ja yhteistyöstä keskustellaan yhdessä. Tarvittaessa tarkennetaan tavoitteita sekä arvioidaan palvelutarvetta. Asiakkaan vastuutyöntekijä on vahvasti mukana prosessissa koko sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyn ajan. Työskentelyn kesto on keskimäärin 2-12kk riippuen asiakkaan tilanteesta ja tavoitteista.

Vantaalla sosiaalisen kuntoutuksen ostopalveluita ovat kotiin vietävä tuki, tuettu asuminen sekä päivä- ja työtoiminta. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaaksi ohjaututaan erityisesti erikoissairaanhoidon ohjaamina. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden asiakkuusprosessit ovat pitkiä, joka osaltaan johtuu aikuisväestön mielenterveys- ja päihdeongelmien kasvusta.

Sosiaalinen kuntoutus on näyttäytynyt monelle asiakkaalle pysyväisluontoisena tukimuotona, jolla osaltaan vastataan asiakkaiden lisääntyneeseen yksinäisyyden tunteeseen.

Turku

Turussa sosiaalista kuntoutusta järjestetään ryhmätoimintana. Keväällä 2021 sosiaalisen kuntoutuksen toimintaan haettiin koronan vuoksi vaihtoehtoisia toimintatapoja ja tuolloin päädyttiin etäryhmään Teams-sovelluksella. Saimme yhteistyökumppaniksi Lounais-Suomen Martat ja heiltä toiseksi ryhmäohjaajaksi kotitalouden ammattilainen. Hänellä oli entuudestaan kokemusta etäryhmien vetämisestä. Etäryhmän kanssa toteutettiin Martta-teemaa, jossa tehdään ruokaa omassa kodissa omilla työvälineillä ja samalla keskustellaan erilaisista arjenhallinnan teemoista kuten siivouksesta, terveellisestä ruokavaliosta ja mielen hyvinvoinnista. Marttojen Viiri-hankkeen ansiosta Martoilta pystyttiin hankkimaan ja kustantamaan jokaiselle ryhmäläiselle ruokakassit, jossa oli tarvittavat ainekset etukäteen suunniteltuihin resepteihin, lisäksi kassissa oli keittiö- ja siivoustarvikkeita. Kevään aikana toteutettiin kaksi etäryhmää.

Alkukesästä 2021 toteutettiin Kelkan omien ohjaajien voimin retkiryhmä, jossa ryhmä retkeili koronasäännöt huomioiden viitenä päivänä Turussa ja Turun lähiympäristössä. Retkiryhmä todettiin tärkeäksi toiminnaksi poikkeusolojen aikana, koska sosiaalinen toiminta oli ollut jo pitkään tauolla.

Syksyllä koronatilanne salli lähiryhmien järjestämisen koronaohjeistukset huomioiden. Syksyn aikana toteutui kuusi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmää eri teemoilla.

Tampere

Sosiaalista kuntoutusta järjestetään Tampereella niille, jotka eivät ole opiskelu- tai työkykyisiä. Sosiaalista kuntoutusta hankitaan ostopalveluina yhdistyksiltä ja säätiöiltä, joilta hankitaan työtoimintaa, ryhmätoimintaa, nuorten starttitoimintaa sekä pitkäaikaiskuntoutujien päivä- ja ryhmätoimintaa. Koronan vuoksi osa palveluista on järjestetty kokonaan tai osittain etäpalveluina. Uutena palveluna on käynnistetty päihdeasiakkaiden ryhmätoiminta. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakasmäärät ovat viime vuosina nousseet (v. 2019 466 asiakasta, v. 2020 530 asiakasta, v. 2021 792 asiakasta). Kasvua selittää mm. koronan vaikutukset palvelutarpeeseen, uudet palvelutuotteet sekä tehostunut asiakasohjaus.

Sosiaalisena kuntoutuksena on järjestetty myös neuropsykiatrista valmennusta niille, joille kaupungin moniammatillinen nepsytyöryhmä on myöntänyt määräaikaisen valmennusjakson.

Oulu

Sosiaalisessa kuntoutuksessa oli vuonna 2021 924 asiakasta (2020: 880), joista kaupungin oman palvelun piirissä 713 ja osto/palvelusetelillä oli 211 asiakasta. Palvelusta suurin osa (53 %) oli myönnetty sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna hyvinvointikeskusten työikäisille asiakkaille

sekä (35 %) sosiaalihuoltolain tai vammaispalvelulain mukaisena palveluna erityisryhmien asiakkaille.

Oulun kaupungin asumispalveluissa järjestetään sosiaalista kuntoutusta SHL:n mukaisesti ohjaaja- ja avustajapalveluna sekä työ- ja päivätoimintapalveluina. Ohjaajapalveluissa tehdään yhteistyötä alueen järjestöjen, kolmannen sektorin sekä muiden toimijoiden kanssa.

3 AIKUISSOSIAALITYÖN HENKILÖSTÖ

3.1 Vakanssit

Aikuissosiaalityön henkilöstötietojen vertaileminen on haastavaa, sillä aikuissosiaalityön tehtävät kuutoskaupungeissa on organisoitu hyvin eri tavoin. Taulukkoon 5 on koottu aikuissosiaalityön vakanssimäärät eri kuutoskaupungeissa sekä kuvattu sitä, minkä yksiköiden työntekijöitä luvut sisältävät.

Taulukko 5. Aikuissosiaalityön vakanssit kuutoskaupungeissa vuonna 2021.

	Aikuissosiaalityön vakanssit vuonna 2021	Muutos (%) v. 2020-2021	Vakanssiluvut sisältävät seuraavien yksiköiden työntekijöitä
Helsinki	199	7,0	Aikuisten ja nuorten tiimien sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat, etsivän lähityön sosiaaliohjaajat, ruoka-avun sosiaaliohjaajat ja sosiaalivonnan sosiaaliohjaajat.
Espoo	90	1,1	Luvussa mukana aikuissosiaalityön toimipisteen henkilöstö. Toimipisteessä hoidetaan sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita ja tehdään toimeentulotukipäätöksiä yksinasuville, pariskunnille ja lapsiperheille. Sosiaalihuollon työntekijät tarjoavat sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Toimipisteen ensiarviotiimi hoitaa suuren osan ilmoitusten ja yhteydenottojen kiireellisyyden arvioinnista ja neuvontapalvelusta. Osa sosiaaliohjaajista keskittyy sosiaaliseen kuntoutukseen. Lisäksi henkilökuntaan kuuluu asumisneuvoja ja asumisen tukemiseen keskittyviä ohjaajia. Luvussa mukana myös toimistopalveluesimies ja toimistohenkilökunta, joka tekee hakemusten ja ilmoitusten vireillepanoa sekä päätösten maksatusta ja postitusta.
Vantaa	65	25,0	Aikuisten ja perheiden suunnitelmallisen sosiaalityön (sisältäen nuorten ja perheiden sosiaalityön) sekä uusien työikäisten palvelujen henkilöstö. Vantaa: sisältää v. 2021 Stepin ja Nosteen työntekijät.
Turku	30	3,4	Luku sisältää vain Aikuissosiaalityön yksikön sosiaalityöntekijät ja ohjaajat. Aikuissosiaalityötä tehdään myös Asumis- ja päihdepalveluiden, lapsiperhetyön, lastensuojelun ja jälkihuollon yksiköissä. Näiden yksiköiden vakansseja ei ole luvussa mukana. Lisätty asumis- ja päihdepalvelujen sosiaalityöntekijät ja ohjaajat 8 + 2.
Tampere	83	3,8	Luku sisältää aikuissosiaalityön vakituiset sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat sisältäen gerontologisen sosiaalityö ja maahanmuuttajapalvelut.
Oulu	41	0,0	Lukuun sisältyy hyvinvointikeskuksien sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat. Ei sisällä maahanmuuttajapalveluiden, erityisryhmien ja ikäihmisten palveluohjauksen työntekijöitä.

3.2 Henkilöstö-/rekrytointihaasteet kuutoskaupungeissa

Aikuissosiaalityöllä on merkittävä yhteiskunnallinen merkitys. Vaikuttava aikuissosiaalityö vähentää eriarvoisuutta, lisää yhteiskuntarauhaa, saattaa ihmisiä toimintakykyisemmiksi ja vähentää syrjäytymisen aiheuttamia haittoja niin yksilö – kuin yhteiskuntatasolla. Näiden vaikutusten esiin tuominen on tärkeää ja rakenteellista sosiaalityötä sekä sosiaalista raportointia on edistettävä sen toteutumiseksi. Vaikuttava aikuissosiaalityö vaatii kykyä ymmärtää taustaa ja nähdä pidemmälle tulevaisuuteen, toimia ennakoivasti sosiaalisten kysymysten ja ongelmien ratkomisessa. Tämä vaatii osaavaa ja sitoutunutta henkilöstöä.

Kuutoskaupungeissa on ollut suuria haasteita rekrytoinnissa niin saatavuuden kuin pysyvyyden suhteen. Suuri vaihtuvuus johtaa lyhyisiin asiakassuhteisiin ja uusien työntekijöiden perehdyttämiseen, mikä vähentää työn suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta. Työntekijöiden pysyvyys puolestaan edistää osaamisen ja kokemuksen myötä vaikuttavuutta, arvoa asiakkaalle ja yhteiskunnalle. Sillä on suuri vaikutus työyhteisön työhyvinvoinnille ja jaksamiselle vaativaa asiakastyötä ja sosiaalityön asiantuntijatehtävää tehtäessä.

Asiakasmäärä vaikuttaa suoraan siihen, miten vaikuttavaa ja laadukasta työtä voidaan yksittäisten asiakkaiden kanssa tehdä. Kun asiakasmäärät ovat suuria, kynnys päästä asiakkuuteen ja omatyöntekijän saamiseen kasvaa. Asiakasmäärät eivät kerro väestön aikuissosiaalityön tarpeesta. Aikuissosiaalityö vastaa työikäisen väestön sosiaalihuoltolain mukaisesta sosiaalityöstä, joten siinä mielessä voidaan puhua palvelun väestövastuusta. Sosiaalityöntekijä työskentelee aikuissosiaalityössä erityistä tukea tarvitsevien kanssa. Sosiaalihuoltolain mukainen erityisen tuen tarve on määritelmällisesti laava, mikä aiheuttaa kunnissa erilaisia tulkintoja ja haasteita työnjollisille kysymyksille. Suunnitelmallisen sosiaalityön piirissä olevat erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat ovat useimmiten monialaista verkostoyhteistyötä tarvitsevia, mikä lisää työn vaativuutta ja kuormitusta.

Aikuissosiaalityössä ei ole olemassa yksiselitteistä tapaa laskea asiakkuuksia, joten asiakasmäärien vertaaminen, saati kuormittavuuden vertailu on vaikeaa. Laki ei säätele aikuissosiaalityön asiakasmäärää tai mitoitusta. Eri kaupungeissa aikuisten sosiaalityötä myös organisoidaan eri tavoin. Asiakasprosesseja on pilkottu eri tavoin, sosiaalityön eri sektorien välistä työnjakoa tehdään eri tavoin ja palvelujen saatavuus vaihtelee. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien työnjaossa on vaihtelua. Aikuissosiaalityön asiakasmäärät ovat suuria verrattuna esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vastaaviin. Kun lastensuojelussa keskustellaan siitä, että työntekijällä voi olla korkeintaan 30 asiakasta, aikuissosiaalityön asiakasmäärät voivat kohota jopa yli 100 henkilöön työntekijää kohden. Tämä vaikuttaa merkittävästi tehtävän työn laatuun ja vaikuttavuuteen.

Sosiaalityön eri sektorit kilpailevat työntekijöistä keskenään. Jotta aikuissosiaalityö säilyttää tässä vetovoimaisuutensa, on kiinnitettävä huomiota niin työoloihin eli kohtuulliseen työmäärään, psykososiaaliseen kuormitukseen kuin myös palkkaukseen. Aikuissosiaalityön suuret asiakasmäärät ja liian pieni palkkataso suhteessa työn vaativuuteen vaikeuttavat työntekijöiden rekrytointia ja työssä pysymistä.

Sosiaalityön henkilöstön riittävyteen ja saatavuuteen on vaikuttanut erityisesti vuosien 2021-2022 aikana hyvinvointialueiden valmistelutyö, jossa on mukana runsaasti sosiaalityön henkilöstöä niin johtamistehtävistä kuin asiakastyöstä. Paljon asiakastyötä tekeviä on kiinni myös erilaisissa hankkeissa, joita on erityisesti suurempien kaupunkien sosiaalityössä runsaasti. Helmikuusta 2022 alkaen on sosiaalityön rekrytointeissa vaikuttanut rekrytointia heikentävästi myös

Tartuntatautilain 48a vaatimukset koronarokotteista. Rokotevaatimuksen vuoksi on sosiaalityön asiakastyötä tekevää henkilöstöä siirretty kaupungilla muihin korvaaviin tehtäviin, mikäli heillä ei ole ollut lain vaatimaa riittävää suojaa. Rokotevaatimus on vaikuttanut myös uusissa rekrytoinneissa, joissa ei ole välttämättä voinut palkata vailla riittävää suojaa olevia hakijoita.

3.3 Työn sisältö

Helsinki

Aikuissosiaalityön tiimeissä sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat vastaavat sosiaalihuoltolain mukaisesta palvelutarpeen arvion ja asiakassuunnitelman tekemisestä. Työntekijät toimivat myös asiakkaiden sosiaalihuoltolain mukaisina omatyöntekijöinä. Aikuissosiaalityössä sekä sosiaaliohjaajat että sosiaalityöntekijät toimivat omatyöntekijöinä. Sosiaalityöntekijöiden asiakkaat ovat erityistä tukea tarvitsevia. Sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät voivat tarvittaessa toimia myös työparina. Työntekijät vastaavat asiakassuunnitelman mukaisesta työskentelystä asiakkaan kanssa. Usein asiakkaan tarpeet edellyttävät erilaisten verkostojen kokoamista, palvelujen järjestämisestä ja koordinoinnista. Olennaista työssä on myös psykososiaalinen työskentely asiakkaan kanssa. Työntekijät vastaavat myös omien asiakkaidensa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen suunnitelmista ja tarvittaessa päätöksistä. Työntekijät tapaavat asiakkaita palvelusteessä, kotikäynnillä, yhteistyökumppaneiden luona ja etenkin korona-aikana on lisääntynyt ulos sovitut tapaamiset. Työntekijät tekevät työtä myös monenlaisissa verkostoissa asiakkaan tarpeiden mukaan.

Espoo

Työn sisältöjä aikuissosiaalityössä:

Sosiaalityöntekijän tehtäviä

Työn keskiössä ovat sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laatiminen, suunnitelman seuranta, koordinointi ja asiakkaan tukeminen, ohjaus ja neuvonta sekä verkostotyö. Sosiaalityöntekijä tekee tarvittavat viranhaltijapäätökset delegointisäännön mukaisesti (sosiaalihuoltolaki ja toimeentulotukilaki) ja etuuskäsittelijän valmistelemat välitystilipäätökset. Työtehtäviin kuuluu asiakasprosessien dokumentointi, tilastointi ja erilaisten selvitysten ja lausuntojen laatiminen.

Tehtäviin kuuluvat asiakastapaamiset toimistolla ja muualla (jalkautuminen), verkostotyö, ryhmätoiminnan suunnittelu ja ohjaus sekä konsultaatiot. Sosiaalityöntekijät tekevät yhteistyötä esimerkiksi lastensuojelun ja lapsiperheiden perhetyön sekä muiden verkostojen kanssa.

Sosiaalityöntekijälle ohjautuvat erityisen tuen tarpeessa olevat ja äkillisessä kriisissä olevat asiakkaat. Sosiaalityöntekijät työskentelevät myös asiakkaiden kanssa, joilla on asumisen ongelmia, kuten häätö, asunnottomuus ja vuokravelka. Työtehtäviin kuuluu myös työn kehittäminen yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten oman tiimin, asiakkaiden ja verkostojen kanssa.

Sosiaaliohjaajan tehtäviä

Suunnitelmallisessa asiakastyössä keskiössä on sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laatiminen, suunnitelman seuranta, koordinointi ja asiakkaan tukeminen, ohjaus ja neuvonta sekä verkostotyö. Työhön kuuluu asiakasprosessien dokumentointi ja

tilastointi, erilaisten lausuntojen kirjoittaminen (esim. Kelaan), asuntopuoltojen teko sekä harkinnanvaraisten toimeentulotukipäätöksien tekeminen. Sosiaaliohjaaja tekee myös tarvittavat viranhaltijapäätökset delegointisäännön mukaisesti (sosiaalihuoltolaki ja toimeentulotukilaki).

Sosiaaliohjaajat vastaavat asiakasneuvonnasta ja -ohjauksesta (puhelin). He suunnittelevat ja ohjaavat ryhmiä ja toteuttavat intensiivisen sosiaaliohjauksen menetelmin palvelutarpeen arviointiin tai suunnitelmalliseen asiakastyöhön, esimerkiksi liittyen taloudenhallintaan tai työllistymiseen. Asiakkaat ovat tällöin esim. pitkäaikaistyöttömiä, pitkään sairastaneita tai velkakierteessä olevia.

Työtehtäviin kuuluu työn kehittäminen yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten oman tiimin, asiakkaiden ja verkostojen kanssa.

Vantaa

Aikuisten sosiaalityössä asiakasjako sosiaaliohjaajan ja sosiaalityöntekijän välillä perustuu asiakkaan erityisen tuen tarpeeseen. Erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi aikuisten sosiaalityössä on tehty ohjeistusta lain soveltamisesta asiakastyössä sekä tunnistamista helpottavia työvälineitä työntekijöiden käyttöön. Tikkurilan aikuisten sosiaalityössä työskenteli vuonna 2021 kaksi erityissosiaaliohjaajaa sosiaaliohjaajien sekä sosiaalityöntekijöiden lisäksi. Kaikki ammattiryhmät tekevät asiakkaille palvelutarpeen arviointeja, asiakassuunnitelmia, päätöksiä ehkäisevästä toimeentulotuesta sekä päätöksiä tarvittavista palveluista.

Tikkurilan aikuisten sosiaalityössä on vuonna 2021 lähdetty pilotoimaan yhteistyössä perusterveydenhuollon kanssa asiakkuuksien segmentointia, jossa asiakkuudet jaetaan satunnaisesti paljon palveluja tarvitseviin ja paljon palveluja tarvitseviin. Asiakkuussegmentointia on tehty osana Vantaa-Keravan Tulevaisuuden Sote-keskus ohjelmaa. Asiakkuuksien segmentointipilotissa asiakkuuksia segmentointiin omatoimiasiakkuuksiin, tukiasiakkuuksiin, yhteistyöasiakkuuksiin sekä huolenpitoasiakkuuksiin. Omatoimiasiakkaaksi segmentoidaan asiakkaita, joilla on vähäisiä tuen tarpeita fyysisessä, psyykkisessä, sosiaalisessa tai kognitiivisessa toimintakyvyssä. Omatoimiasiakkaan katsotaan tarvitsevan satunnaista ohjausta ja neuvontaa hetkellisesti tietyssä elämäntilanteessa tai palveluohjausta oikeisiin palveluihin. Tavoitteena omatoimiasiakkaan osalta on saada asiakkaan asia hoidettua ensikontaktilla palvelutarpeen pysyessä vähäisenä eikä asiakkaan tarvitse siirtyä raskaampiin palveluihin. Omatoimiasiakas on satunnaisesti paljon palveluja tarvitseva. Tukiasiakkaan arjessa pärjääminen on vaikeaa, mutta palvelujen tarve on vähäistä. Tukiasiakkaan elämäntilanne on tasainen sekä voimavarat hyvät sekä asiakkaalla on lievästi alentunut toimintakyky. Tukiasiakkaan on katsottu tarvitsevan aktiivisen palveluita integroivan asiakassuunnitelman, joka vahvistaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta sekä osallisuutta omien palvelujen suunnitteluun sekä osallisuutta yhteiskuntaan. Tukiasiakas on satunnaisesti paljon palveluja tarvitseva asiakas. Yhteistyöasiakkaalla on katsottu olevan haasteita yhdellä tai useammalla toimintakyvyn osa-alueella, mutta asiakas pärjää hyvin haasteiden kanssa arjessa. Yhteistyöasiakkaalla katsotaan olevan säännöllinen, toistuva, pysyvä tai pitkäkestoinen palveluntarve. Yhteistyöasiakas tarvitsee usein monialaista yhteistyötä jatkuvuuden turvaamiseksi. Usein yhteistyöasiakkaalle laaditaan yhteinen suunnitelma sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Yhteistyöasiakas on paljon palveluja tarvitseva asiakas. Huolenpitoasiakkaalla on runsas avun tai tuen tarve sekä rajalliset voimavarat asioiden hoitamiseen sekä avun hakemiseen. Huolenpitoasiakkaan katsotaan tarvitsevan kokonaisvaltaisen asiakassuunnitelman monialaisesti verkostossa toimivien kanssa. Huolenpitoasiakkuuden tavoitteena on hoidon tasapaino, toimintakyvyn sekä terveyden ylläpito sekä lisäsairauksien ehkäiseminen sekä pahenemisvaiheen estäminen. Huolenpitoasiakas

vaatii laajaa verkostotyötä, jota omatyöntekijä koordinoi. Huolenpitoasiakkaan katsotaan tarvitsevan jatkuvasti tai runsaasti vahvan tai erityistason palveluja. Huolenpitoasiakas on paljon palveluja tarvitseva asiakas.

Erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkuudet segmentointiin huolenpitoasiakkuuksiin, joissa omatyöntekijänä toimii sosiaalityöntekijä. Yhteistyöasiakkuuksissa omatyöntekijänä toimii asiakkaan vaatavuuden mukaan joko sosiaaliohjaaja tai erityissosiaaliohjaaja. Tukiasiakkuuksissa omatyöntekijänä työskentelee sosiaaliohjaaja. Omatoimiasiakkaiden osalta asiakkaita palvellaan palveluohjauksessa sekä ensiarviotyössä. Jokaiselle asiakassegmentille kehiteltiin pilotissa lisäksi omat aikuisten sosiaalityön palvelupolut palveluiden tarpeiden mukaisesti.

Turku

Sosiaalityön alkupalvelut tekevät alkuarvion uusille asiakkaille. Asiakas ohjataan aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijälle palvelutarpeen arvioon, mikäli hänellä arvioidaan olevan pitkäaikaisemmän tuen tarvetta. Kaikilla aikuissosiaalityön asiakkailla on nimetty sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaus on sosiaalityön palvelu asiakkaille, jotka tarvitsevat lähityöntekijää. Harkinnanvaraisen toimeentulotuen päätökset on keskitetty sosiaalityön alkupalveluihin, aikuissosiaalityössä ei tehdä em. päätöksiä. Sosiaalityöntekijä ohjeistaa tarvittaessa etuuskäsittelijöitä omien asiakkaitensa harkinnanvaraisen toimeentulotuen osalta.

Aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat ovat saaneet koulutusta systeemiseen työskentelyyn. Tiimikokouksissa asiakasasioita pyritään käsittelemään systeemisen mallin mukaisesti. Systemiajattelu, systeeminen työskentely hakee meillä vielä paikkaansa.

Palvelutarpeen arvion lisäksi sosiaalityöntekijä vastaa koko aikuissosiaalityön prosessista. Hän laatii yhdessä asiakkaan kanssa asiakassuunnitelman, tarvittaessa mukana on sosiaaliohjaaja. Sosiaalityöntekijä vastaa suunnitelmallisesta työskentelystä asiakkaan, läheisverkoston ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Tehtäviin kuuluvat ennakkolliset lastensuojeluilmoitusten käsittely omien asiakkaitensa osalta (uudet menevät lapsiperhesosiaalityöhön), työllistämiseen liittyvät monialaiset palvelutarpeen arvioinnit ja työllistymissuunnitelmat, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kotiinpäin vietävien asumispalveluiden arviointi ja seuranta sekä päätösten valmistelu. Lisäksi sosiaalityöntekijä tekee päihdehuollon palvelutarpeen arvioinnit ja vastaa asiakkaitensa päihdehuollon laituskuntoutusprosessista ja kuntoutuspäätöksen valmistelusta.

Sosiaalityöntekijä tekee päätökset sosiaaliohjauksesta ja sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnasta ja valmistele aikuissosiaalityön ostopalveluiden päätökset.

Sosiaaliohjaajan tehtäviin kuuluu sosiaalisen tuen ja palveluiden arviointi yhdessä asiakkaan, sosiaalityöntekijän ja yhteistyökumppanien kanssa, suunnitelmallinen muutostyö sekä tarvittavien palveluiden järjestäminen. Sosiaaliohjaaja toimii asiakkaan lähityöntekijänä; työskentelyn tavoitteet on kirjattu asiakassuunnitelmaan. Työ sisältää asiakastapaamisia ja asiakaskäyntejä asiakkaan tarvitsemissa palveluissa ja viranomaistapaamisissa. Sosiaaliohjauksessa on erilaisia painopisteitä neuvonnasta ja palveluohjauksesta intensiiviseen muutosta tukevaan ja korjaavaan työhön. Sosiaaliohjaaja työskentelee itsenäisesti asiakkaitensa kanssa ja tarvittaessa toimii sosiaalityöntekijän työparina.

Niin sosiaalityöntekijät kuin sosiaaliohjaajat tapaavat asiakkaita toimistolla ja kotikäynneillä, asiakkaan lähiympäristössä kävelytapaamisilla sekä erilaisissa verkostotapaamisissa.

Tampere

Tampereella sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden tehtäväkuvat vaihtelevat sen mukaan missä aikuissosiaalityön tiimeissä työntekijät työskentelevät. Alkuvaiheen palveluissa sosiaaliohjaajat ja sosiaalityöntekijät vastaavat asiakkaiden sosiaalipalvelujen neuvonnasta, yleisestä ohjauksesta ja neuvonnasta, palvelutarpeen arvion laatimisesta ja siihen liittyvästä prosessista ja työskentelystä, palveluohjauksesta ja akuuttityöskentelystä niiden asiakkaiden kanssa, joilla ei ole sosiaalihuoltolain mukaista nimettyä omatyöntekijää. Sosiaaliohjaajat vastaavat sotekeskusten sosiaalityön etulinjan palveluista eli matalan kynnyksen asiointista ja vastaanotosta sotekeskusten ollessa avoinna. Sekä sosiaaliohjaajat että sosiaalityöntekijät vastaavat asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnista ja työskentelystä arviointiprosessin aikana. Sosiaalityöntekijällä asioivat ne asiakkaat, joilla on sosiaalihuoltolain mukainen erityisen tuen tarve. Tampereen aikuissosiaalityön organisaatiossa suurin osa sosiaaliohjaajista on sotekeskusten sosiaalityön palveluissa ja yhteisten palvelujen tiimissä, jossa vastataan asiakkaiden ja viranomaisten neuvontanumeroon, asiakaschattiin ja otetaan vastaan ja käsitellään huoli-ilmoituksia. Lisäksi sosiaaliohjaajia toimii jonkin verran liikkuvan sosiaalityön tiimissä ja työpareina omatyöntekijäpalveluiden sosiaalityöntekijöille.

Omatyöntekijäpalveluissa on pidempiaikaisissa asiakkuuksissa lähinnä erityisen tuen tarpeessa olevia asiakkaita ja täten omatyöntekijöistä suurin osa on sosiaalityöntekijöitä. Sosiaalityöntekijöiden työpareina toimivat sosiaaliohjaajat sen sijaan toimivat lähityöntekijänä ja asiakkaiden rinnalla kulkijana sekä tarjoavat konkreettista apua ja tukea arjen eri tilanteissa ja asioiden hoitamisessa.

Ohessa listaus esimerkkinä tällä hetkellä aikuissosiaalityössä olevasta työnjaosta sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kesken päätösoikeuksien mukaan.

Sosiaalityöntekijä päättää:

- Toimeentulotuen myöntämisestä ja takaisinperinnästä
- asiakasmaksujen perimättä jättämisestä ja alentamisesta (Asiakasmaksulaki 11 §)
- palvelujen antamisesta päihdehuollon avo- sekä asumis- ja laitoshoitopalveluihin
- asiakkaan osoittamisesta turvakotiin ja tuettuun asumiseen
- kotouttamisen edistämisestä annetun lain 56 §:n ja 58 §:n mukaisen edustajan hakemisesta tai vapauttamista koskevan hakemuksen tekemisestä
- osallisuutta vahvistavan kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen myöntämisestä
- sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden myöntämisestä (SHL 14 §)
- Johtava sosiaalityöntekijä saa päättää samoista asioista kuin sosiaalityöntekijä. Lisäksi johtava sosiaalityöntekijä päättää sosiaalityöntekijän oikeudesta päästä asiakkaan asuntoon tai olinpaikkaan sosiaalihuollon ilmeisen tarpeen arvioimiseksi.

Sosiaaliohjaaja päättää:

- toimeentulotuen myöntämisestä ja takaisinperinnästä
- osallisuutta vahvistavan kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen myöntämisestä
- asiakasmaksujen perimättä jättämisestä ja alentamisesta (Asiakasmaksulaki 11 §)
- sosiaalihuoltolain mukaisesta sosiaaliohjauksesta (SHL 16 §)

Oulu

Oulussa suunnitelmallinen sosiaalityö on jakautunut alueellisesti viiteen hyvinvointikeskukseen, joissa sosiaali- ja terveyspalveluita tarjotaan alueen asukkaille yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa. Aikuissosiaalityössä selvityksiä ja palvelutarpeen arviointeja tekevät sekä sosiaalityöntekijät että sosiaaliohjaajat. Palvelutarpeen arvioinnin erityistä tukea tarvitsevalle henkilölle tekee pääosin sosiaalityöntekijä. Alle 25-vuotiaitten tulottomien toimeentulotukiasiakkaiden asioita hoidetaan pääosin alueellisesti erikseen nimettyjen sosiaaliohjaajien kanssa. Aikuissosiaalityössä hoidetaan myös ikäihmisten (65v.+) sekä päihde- ja mielenterveysasiakkaiden perussosiaalityötä mukaan lukien esimerkiksi palveluasumiseen liittyviä asioita. Lisäksi sekä sosiaalityöntekijät että sosiaaliohjaajat tekevät aktivointiyhteistyötä, joka sisältää aktivointisuunnitelmien laatimisen lisäksi myös kuntouttavan työtoiminnan päätöksenteon.

Delegointisäännössä on määritelty kunkin ammattiryhmän päätöksentekoon liittyvät asiat:

Aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijä päättää:

- ottaa vastaan ja käsittelee ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset ja järjestää tarvittavat tukitoimet
- päättää sosiaalihuoltolain mukaisista avopalveluista (myös sosiaalisena kuntoutuksena myönnettävästä avustajapalvelusta) omaan toimintaan ja ostopalveluihin hankintasopimusten mukaisesti;
- päättää järjestöjen ja yhdistysten toteuttamista tukipalveluista sopimusten puitteissa;
- päättää päihde- ja mielenterveysasiakkaiden osalta lyhytaikaisen asumispalvelun myöntämisestä ja sijoittamisesta kaupungin omiin toimintayksiköihin, enintään 3 kk
- päättää ensikotiin sijoittamisesta enintään 3 kk
- päättää kuntouttavasta työtoiminnasta sekä kuntouttavan työtoiminnan korvauksista voimassa olevien lakien ja ohjeistusten perusteella
- päättää toimeentulotuen myöntämisestä sekä takaisinperinnästä
- tekee virka-apupyynnöt
- antaa lausunnot veronhuojennushakemuksiin ja muihin asiakkaan sosiaalisista ja taloudellista olosuhdetta koskeviin selvityspyyntöihin

Aikuissosiaalityön sosiaaliohjaaja päättää:

- toimeentulotuen myöntämisestä ja takaisinperinnästä
- sosiaalihuoltolain mukaisista avopalveluista omaan toimintaan; paitsi kotipalvelusta, perhetyöstä, tukihenkilö ja tukiperhepalvelusta sekä sosiaalihuoltolain mukaisista tuetun asumisen palveluista kustakin omaan ja ostopalveluun hankintasopimusten mukaisesti enintään 3 kk;
- päättää kuntouttavasta työtoiminnasta sekä kuntouttavan työtoiminnan korvauksista voimassa olevien lakien ja ohjeistusten perusteella
- tekee virka-apupyynnöt
- tekee varallisuusselvitykset
- päättää järjestöjen ja yhdistysten toteuttamista tukipalveluista sopimusten puitteissa

4 AIKUISSOSIAALITYÖN KYSELYN TULOKSIA

Kuutoskaupungeissa toteutettiin toista kertaa Kuusikon yhteinen kysely koskien aikuissosiaalityön asiakkaita. Tietoa kerättiin ajalla 10.1.–4.3.2022. Kyselyn vastaukset ovat työntekijän näkemys asiakkaiden tilanteesta ja tarpeista. Kyselyä ei ole täytetty yhdessä asiakkaiden kanssa. Kyselyn tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva kunkin kaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuutoskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön.

Kohderyhmä – Kyselyyn on vastattu seuraavien asiakkaiden osalta:

- **Aktiivisessa asiakkuudessa olevat 17–64-vuotiaat aikuissosiaalityön asiakkaat**
- **Asiakkaat, joilla on omatyöntekijä nimettynä ja palvelutarpeenarviointi tehtynä tai palvelutarpeen arviointi tekeillä ja omatyöntekijä nimetään**
- Kyselyä ei ole täytetty asiakkaista, joita tavataan kertaluonteisesti
- Aikuisten kanssa tehtävä sosiaalityö ja sosiaaliohjaus
- Työtä tehdään shl 15 ja 16 §:n mukaan pääosin

Mukaan ei ole laskettu jälkihuollossa tehtävää työtä, TYP-työtä, asumispalvelujen työtä, kotoutumislain mukaista sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, asumisneuvontaa, sosiaalista luototusta, psykiatria ja päihdepalveluissa tehtävää sosiaalityötä, jalkautuvaa työtä eikä sosiaalineuvontaa.

Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 3 444 kuutoskaupunkien asiakkaasta. Kyselyyn valittujen asiakkaiden määrässä oli iso vaihtelu kaupunkien välillä. Kuntien työn organisoitumisessa on eroja ja se vaikuttaa myös kyselyn vastauksiin.

Tiedot on kerätty eri kunnissa seuraavasti:

Helsingissä tiedonkeruuseen osallistuivat kaikki nuorten ja aikuisten tiimien sosiaalityöntekijät tai sosiaaliohjaajat, jotka toimivat omatyöntekijöinä. Tiedonkeruu tapahtui 10.1.–18.2.2022. Myöhemmin tiedonkeruuta vielä jatkettiin 4.3.2022 asti, jotta mahdollisimman moni työntekijä ehtisi osallistua. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman kattava kuva Helsingin aikuissosiaalityön asiakkaista.

Espoossa vastauksia kerättiin ensin ajalla 17.1.–4.2.2022, ja aikaa jatkettiin vielä 4.3.2022 saakka. Työntekijöitä pyydettiin täyttämään kyselyä niistä asiakkaista, joille he toimivat omatyöntekijöinä. Lomake täytettiin asiakkaista, joita tuolla aikavälillä tavattiin tai kontaktoitiin muulla tavoin (asiakastapaamista vastaava kontakti, puhelinneuvottelu tai etätapaaminen). Määrät jäivät valittavan vähäisiksi.

Vantaalla aikuissosiaalityön työntekijät nuorten sosiaalityössä, aikuisten sosiaalityössä sekä asumisen sosiaalityössä täyttivät kyselyn pyydettyinä ajankohtana kaikista niistä asiakkaista, joille toimivat omatyöntekijöinä.

Turussa kyselylomake täytettiin aikuissosiaalityön yksikössä ajalla 10.1.–18.2.2022 sosiaaliohjaajien tai sosiaalityöntekijöiden tapaamista asiakkaita. Lomakkeita täytettiin 338 asiakkaan

osalta eli asiakkaita tavattiin suurin piirtein saman verran kuin edellisenä vuonna. Ko. ajankohdalla aikuissosiaalityössä oli noin 850 aktiivista asiakasta.

Tampereen työikäisten omatyöntekijäsosiaalityön palvelun sosiaalityöntekijöiden tavoitteena oli täyttää kysely niiden asiakkaiden osalta, joiden asioissa he olivat tekemisissä kyselyn toteutuksen aikana. Kyselyyn vastaaminen jäi kovin vähäiseksi tiimin resurssivajeiden sekä yhtäaikaisten asiakastietojärjestelmän muutoksen ja organisaatiomuutoksen vuoksi.

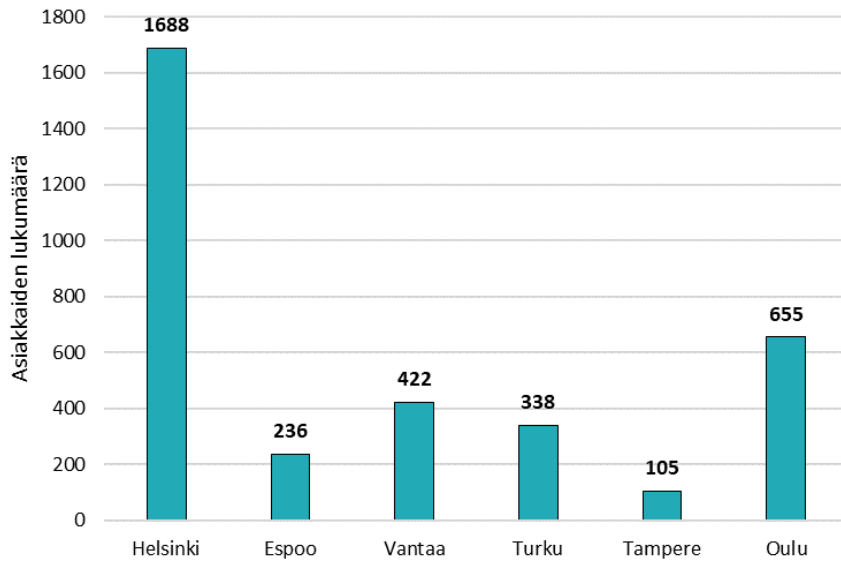
Oulussa ohjeistus oli, että aikuissosiaalityön työntekijät täyttävät kyselylomakkeen kaikista asiakkuudessa olevista asiakkaista. Asiakkuudessa olevia oli tammikuussa 2021 yhteensä 1579 henkilöä ja tiedot täytettiin 655 asiakkaan osalta, mikä on 41 prosenttia asiakkaista.

Edellä kuvatut erot kyselyn toteutuksessa eri kaupunkien välillä ovat voineet vaikuttaa asiakkaiden erilaiseen valikoitumiseen, mikä puolestaan heijastuu tuloksiin. Kuntakohtaiset erot vastausmäärissä sekä asiakkaiden erilainen valikoituminen vaikuttavat siihen, kuinka kattavasti kyselyn tulokset kunkin kuutoskaupungin asiakaskuntaa kuvaavat.

Kaupunkien välisiä eroja tulkittaessa on syytä huomioida otoksen osittainen valikoituneisuus osassa kaupunkeja sekä kyselyyn asiakkaiden väestöryhmittäiset eroavaisuudet kaupunkien välillä. Lisäksi osassa kysymyksiä ”ei tietoa”-vastausten osuus oli suuri, millä voi olla vaikutusta tuloksiin. Nämä vastaukset ovat poistettu joidenkin kysymysten tuloksista. Näin on saatu esille niiden asiakkaiden jakautuminen, joiden osalta tieto on olemassa. Kyselyn tulokset kuvaavat asiakaskuntaa ja ilmiötä, mutta niistä ei voida tehdä johtopäätöksiä koko asiakaskunnasta.

Kuviossa 3 on esitetty kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden määrät kaupungeittain. Helsingissä kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden määrä on selvästi korkein ja Oulussa toiseksi korkein. Tampereella määrä on alhaisin. Vantaan, Turun ja Espoon vastaajamäärät ovat suhteellisen lähellä toisiaan.

Kuvio 3. Kyselyn vastausmäärät kaupungeittain (n)

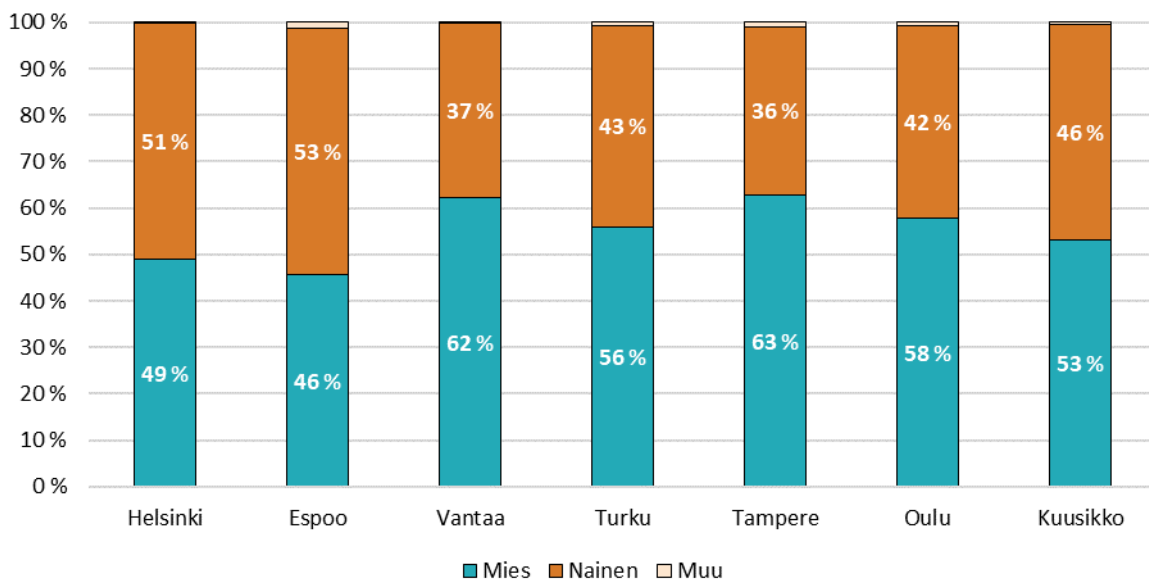

4.1 Asiakkaiden sosiodemografinen tausta

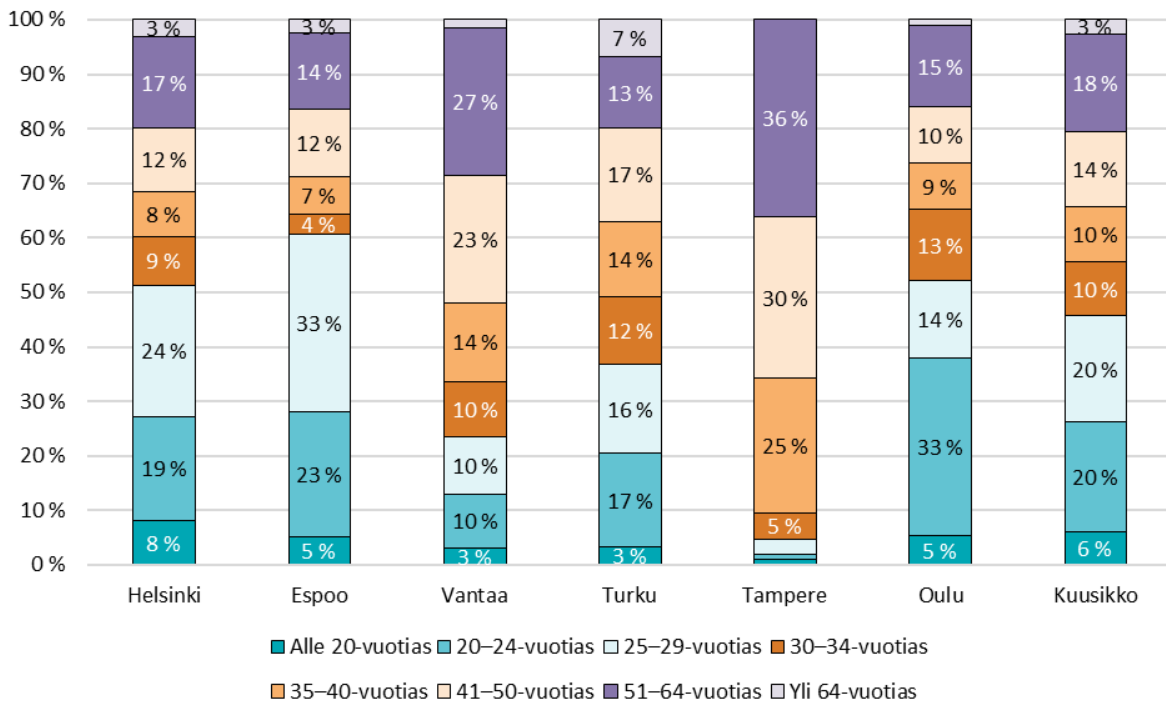
Kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden yhteenlaskettu keskimääräinen sukupuolijakauma kuutoskaupungeissa oli suhteellisen tasainen. Tampereella, Vantaalla ja Oulussa miesten osuus oli hie-man muita kaupunkeja suurempi (Kuvio 4).

Kyselyn nuorin asiakasprofiili oli Helsingissä, Espoossa ja Oulussa, missä yli puolet asiakkaista oli alle 30-vuotiaita. Vantaalla noin puolet asiakkaista oli yli 40-vuotiaita. Asiakkaiden tarkemmat ikäryhmittäiset osuudet on esitetty kuviossa 5.

Kuvio 4. Asiakkaiden sukupuolijakauma (%)

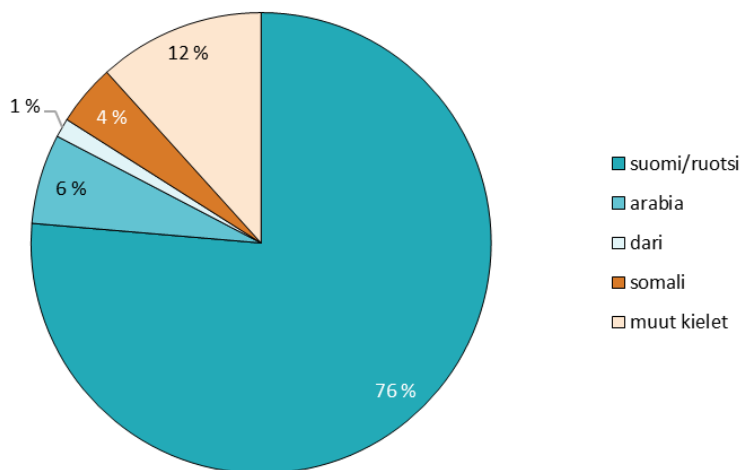
Kuvio 5. Asiakkaiden ikäjakauma (%)

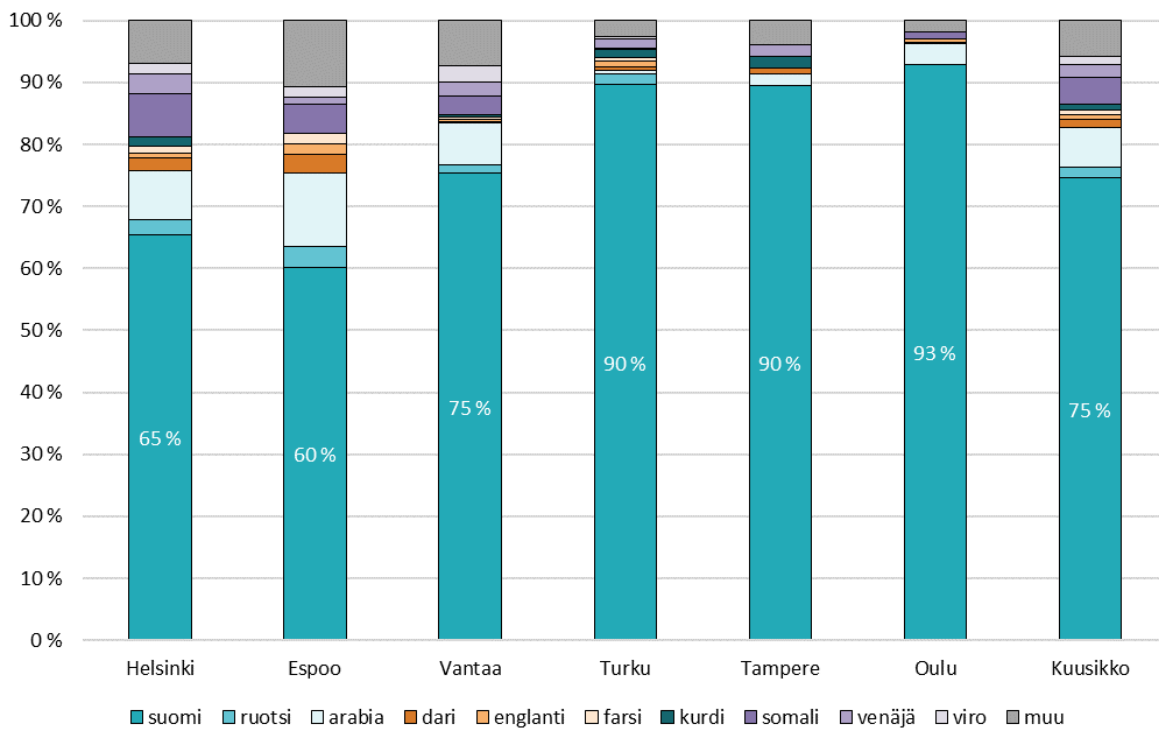
Äidinkielenä suomea / ruotsia puhuvia asiakkaita oli kyselyssä 76 prosenttia. Suurin osuus muita kieliä kuin suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvia oli Espoossa (37 %) ja pienin osuus Oulussa (7 %). Äidinkielenään arabiaa puhuvia oli kyselyn asiakkaista keskimäärin 6 prosenttia. Muita kieliä kuin suomea/ruotsia, arabiaa, daria ja somalia puhuvia oli kyselyn asiakkaista 12 prosenttia (Kuviot 6 ja 7).

Kuusikko-raportin luvun 2.3 kuviossa 2 on kuvattu kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön koko asiakaskunnan kielijakaumaa. Koko asiakaskunnassa suomen- ja ruotsinkielisiä oli vuonna 2021 61,9 prosenttia, kun vastaava osuus kyselyn asiakkaiden osalta oli 76 prosenttia. Vieraskielisten osuus koko asiakaskunnan osalta vuonna 2021 oli 34,9 prosenttia, kun vastaava osuus kyselyssä oli 24 prosenttia.

Kuvio 6. Asiakkaiden äidinkieli - Kuusikko yhteensä

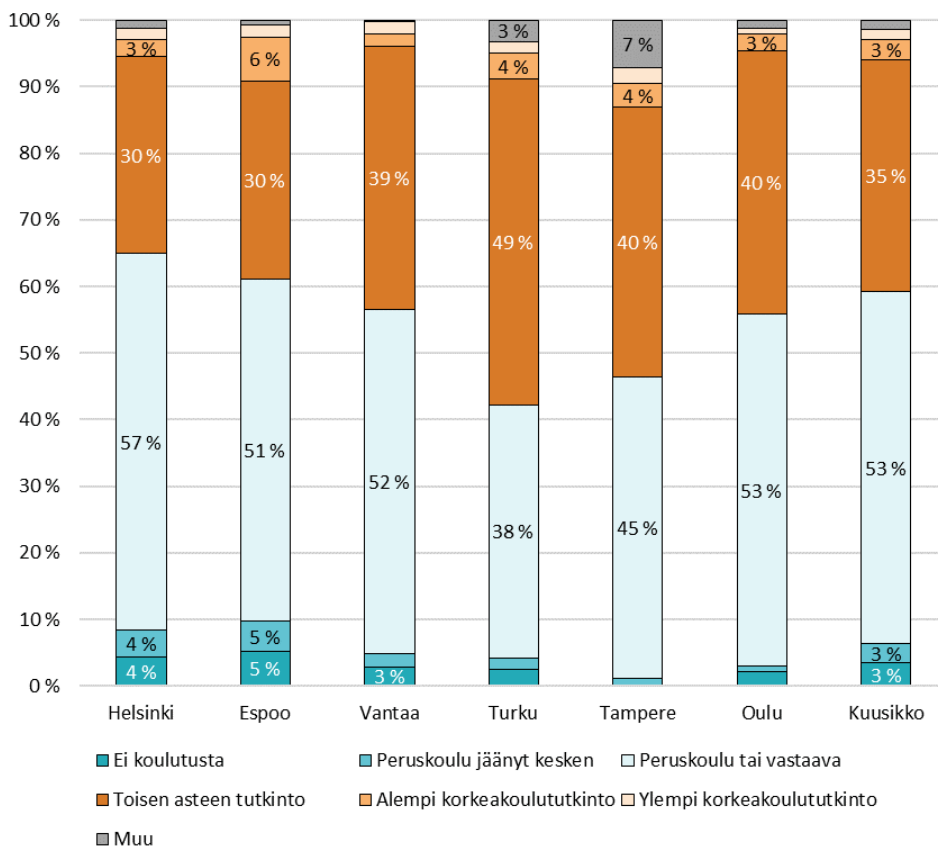

Kuvio 7. Asiakkaiden äidinkieli (%)

Kyselyn asiakkaiden koulutustaustassa oli jonkin verran vaihtelua kaupunkien välillä. Osin tähän voi vaikuttaa puutteellisten tietojen määrä, joiden osuus oli etenkin Espoossa suuri (35 %). Kuusikon tasolla ei-tietoa vastauksia oli 14 prosenttia. Niiden asiakkaiden osuus, joiden koulutustaustaa ei ollut tiedossa, on poistettu kuvioista 8. Keskimäärin hieman yli puolella kyselyn asiakkaista oli ainoastaan peruskoulutusta. Vain Turussa (38 %) ja Tampereella (45 %) heidän osuutensa oli alle puolet. Reilulla kolmanneksella asiakkaista oli toisen asteen tutkinto. Korkein toisen asteen tutkintojen määrä oli Turussa (49 %) ja alhaisin Helsingissä sekä Espoossa (30 %).

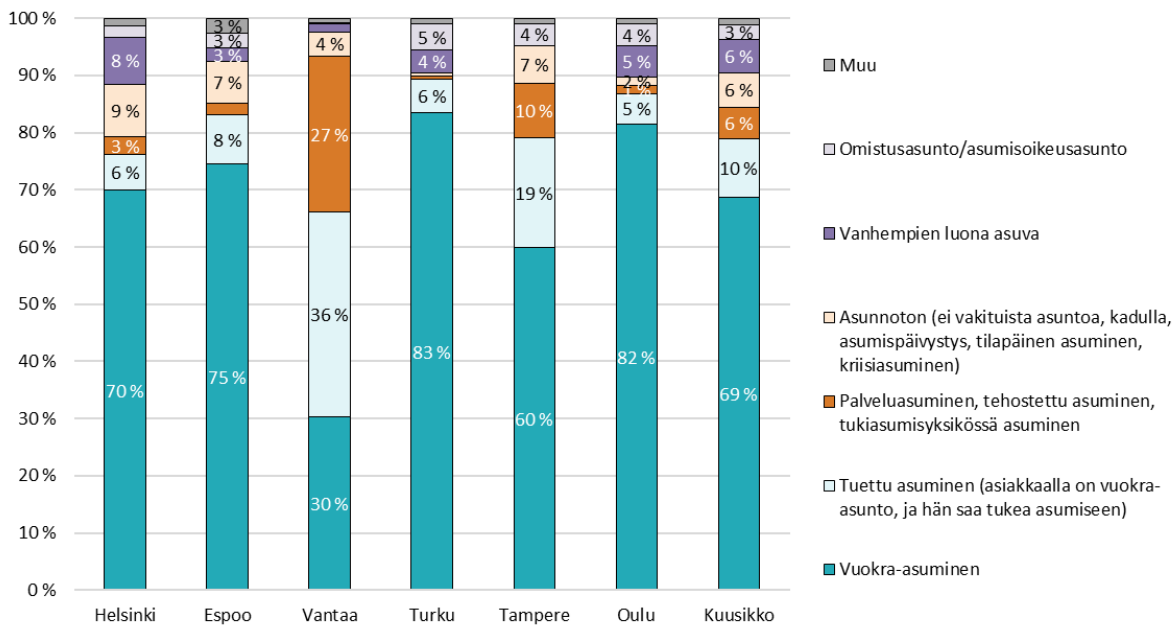
Kuvio 8. Asiakkaiden koulutustausta (%)

Kyselyyn valikoituneiden asiakkaiden asumismuodosta yleisin oli kaikissa kuutoskaupungeissa vuokra-asuminen (Kuvio 9). Vuokra-asuminen vaihteli Vantaan 30 prosentista Turun 83 prosenttiin. Tämän lisäksi kuutoskaupunkien asiakkaissa oli 10 prosenttia tuetun asumisen piirissä asuvia. Suurin tuetun asumisen osuus oli Vantaalla (36 %) ja pienin Oulussa (5 %). Asumisen tuen palvelut on kunnissa organisoitu eri tavoin, joissain osaksi aikuissosiaalityötä, joissain osaksi muita palveluita tai omana palveluna.

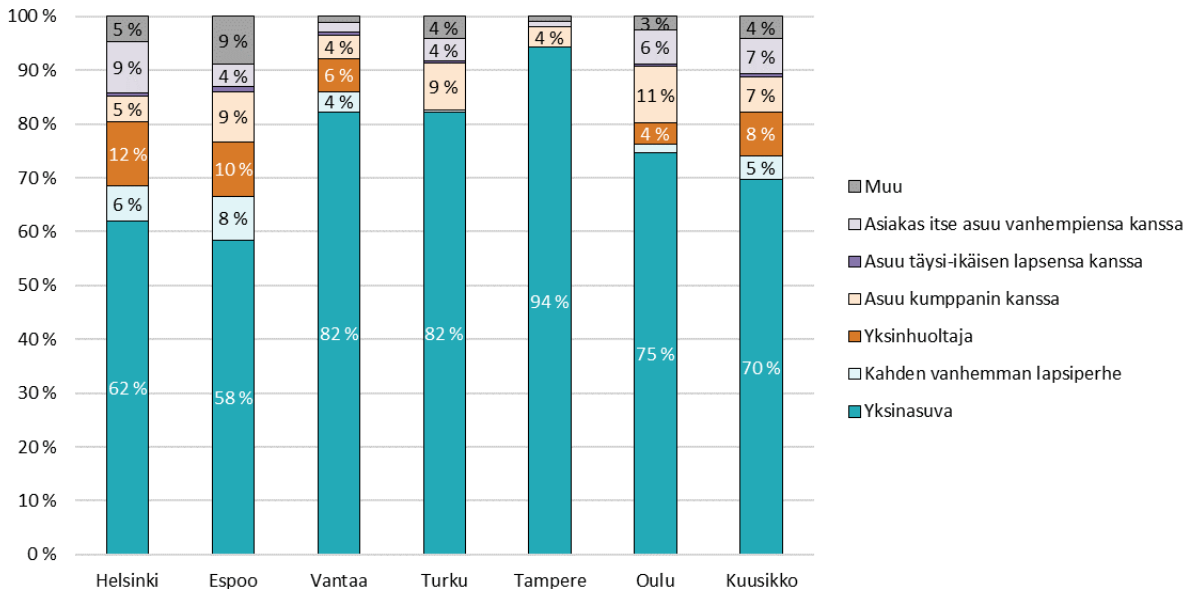
Kyselyn asiakkaista asunnottomia oli hieman enemmän Helsingissä verrattuna muihin kaupunkeihin. Myös vanhempien luona asuvien osuus oli Helsingissä hieman muita kaupunkeja suurempi.

Kuvio 9. Asiakkaiden asumismuoto (%)

Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaista valtaosa asui yksin (70 %) (Kuvio 10). Heidän osuutensa vaihteli Espoon 58 prosentista Tampereen 94 prosenttiin. Yksinhuoltaja-asiakkaita oli eniten Helsingissä (12 %) ja Espoossa (10 %). Turussa lapsiperheet eivät kuulu aikuissosiaalityön palveluiden piiriin.

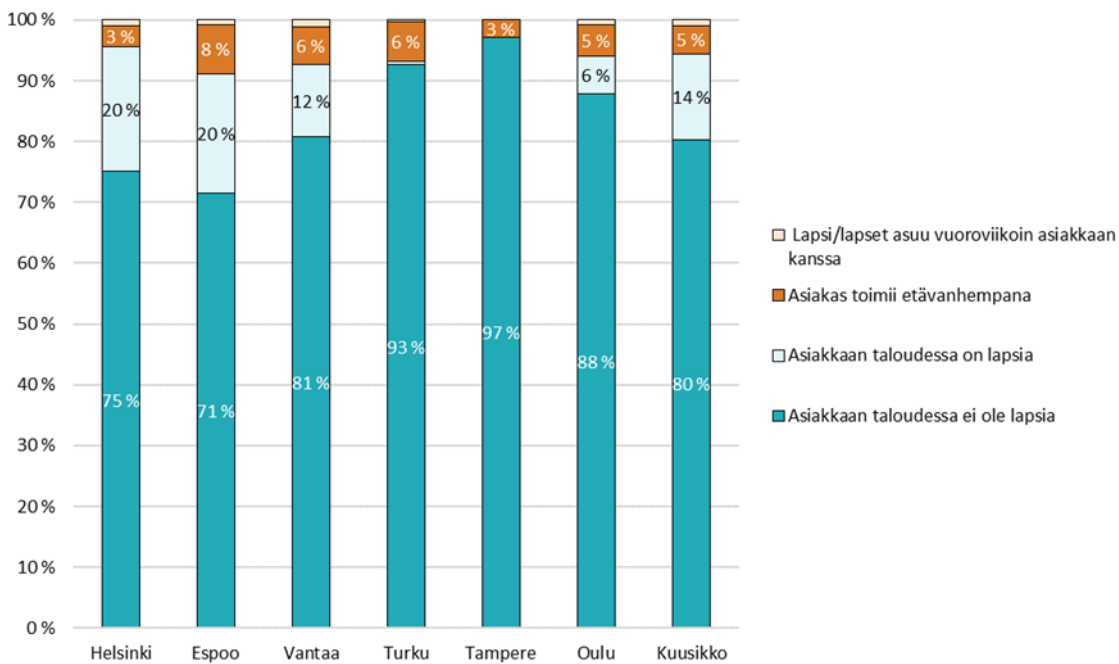
Kuvio 10. Asiakkaiden perhetausta (%)

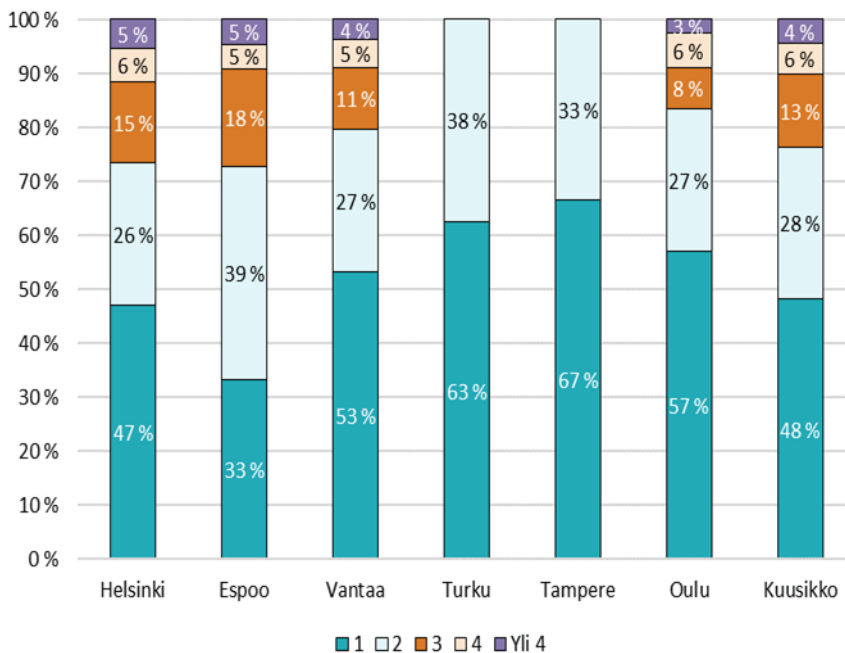
Kyselyn asiakkaista 80 prosenttia asui taloudessa, jossa ei ollut lapsia (Kuvio 11). Lapsitalouksien määrä vaihteli kuutoskaupunkien välillä. Eniten lapsitaloudessa asuvia oli Espoossa (20 %) ja Helsingissä (20 %). Yleisemmin talouksissa oli yksi tai kaksi lasta (Kuvio 12). Keskimäärin noin kolme neljästä lapsitaloudesta kuului tähän ryhmään. Espoossa ja Helsingissä yli kahden lapsen talouksia oli hieman yli neljännes kaikista lapsitalouksista.

Turussa lapsiperheet eivät kuulu aikuissosiaalityön palveluiden piiriin, mutta lapsitaloudeksi on laskettu ne tilanteet, joissa asiakas tapaa lastaan viikko/viikko -systemillä, mutta toinen vanhempi on virallisesti nimetty lähivanhemmaksi.

Kuvio 11. Onko taloudessa lapsia?

Kuvio 12. Lapsimäärä lapsitalouksissa (%)

4.2 Päivittäinen toiminta, työttömyyden kesto ja tulonlähteet

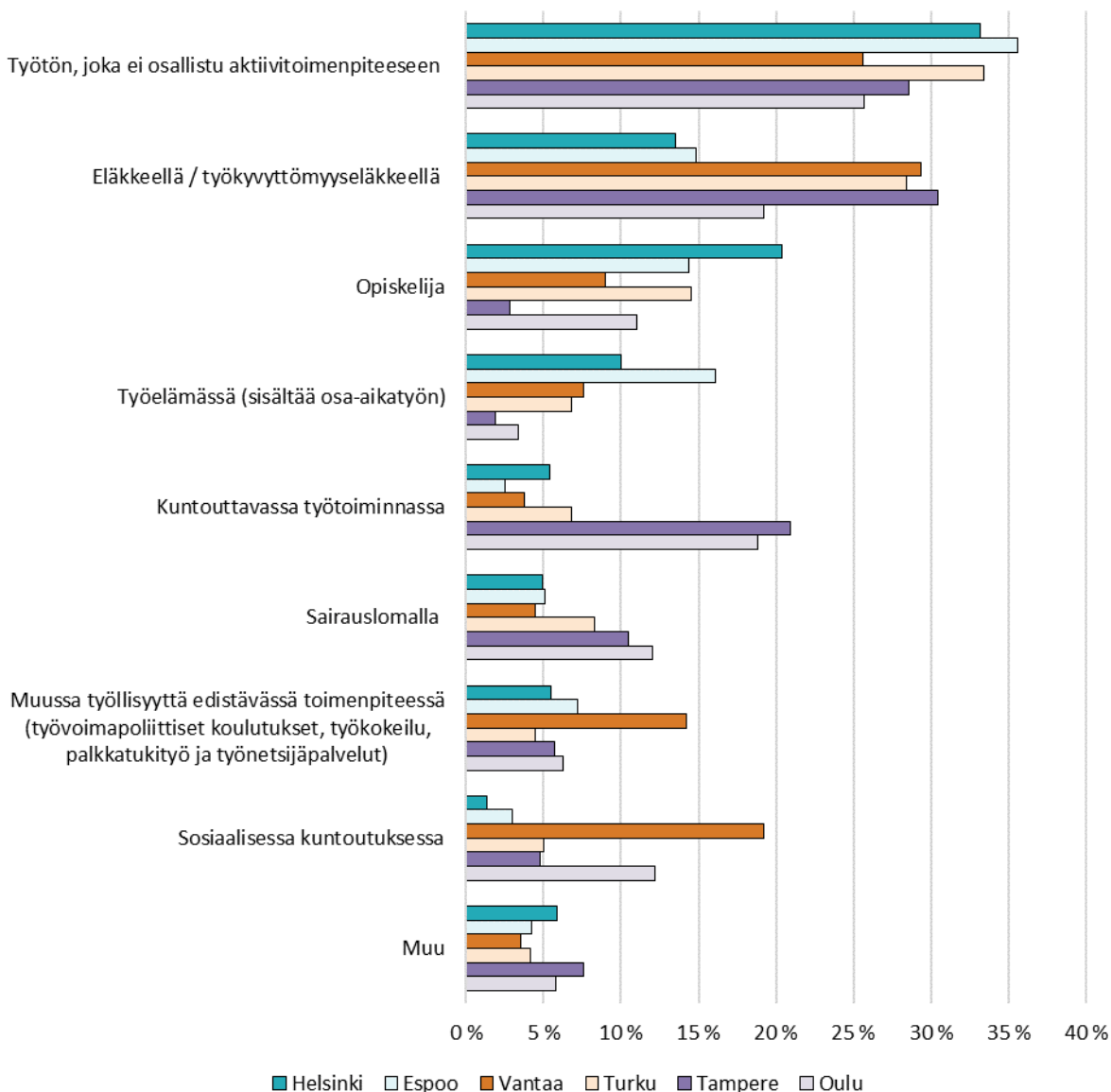
Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaista lähes kolmannes oli työttömiä, jotka eivät osallistu aktiivitoimenpiteeseen. Aktiivitoimenpiteeseen osallistumattomien työttömien määrä oli korkein Vantaalla (36 %). Muissa kaupungeissa osuus vaihteli 26 prosentista 33 prosenttiin. (Kuvio 13)

Lähes viidennes (19 %) kyselyn asiakkaista oli eläkkeellä tai työkyvyttömyyseläkkeellä. Helsingissä heidän osuutensa oli alhaisin (14 %) ja Tampereella korkein (30 %). Kyselyn asiakkaista 16 prosenttia opiskeli. Opiskelijoiden osuus kyselyn asiakkaista oli suurin Helsingissä, jossa heidän osuutensa kyselyn asiakkaista oli viidennes.

Kuntouttavan työtoiminnan piirissä oli Oulun ja Tampereen kyselyyn valikoituneista asiakkaista noin viidennes. Muissa kaupungeissa heidän osuutensa oli alle 10 prosenttia. Sosiaalisessa kuntoutuksessa oli kuutoskaupungeista useimmin Vantaan (19 %) ja Oulun (12 %) asiakkaat. Muissa kaupungeissa heidän osuutensa oli korkeimmillaan 5 prosenttia. Työelämässä olevia kyselyn asiakkaita oli eniten Espoossa (16 %) ja Helsingissä (10 %).

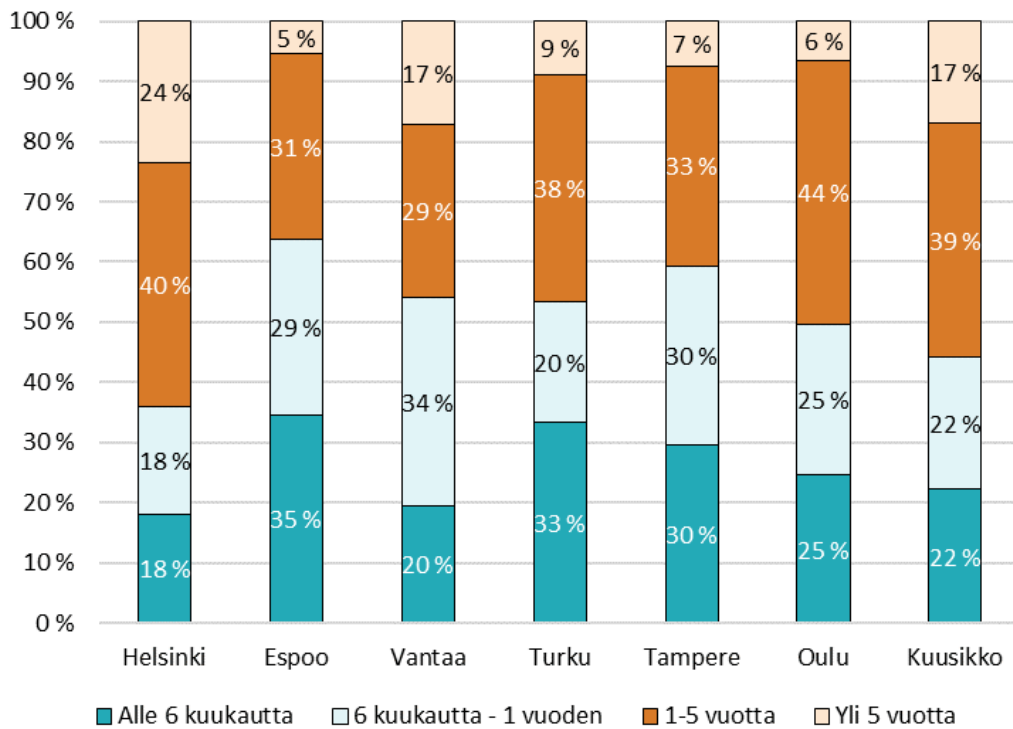
Oulun kyselyyn valikoituneet asiakkaat (50 % alle 30-vuotiaita aktiivisen työskentelyn piirissä olevat) poikkesivat kuntouttavan työtoiminnan osalta muista kuutoskaupungeista.

Kuvio 13. Asiakkaiden pääasiallinen toiminta (%)

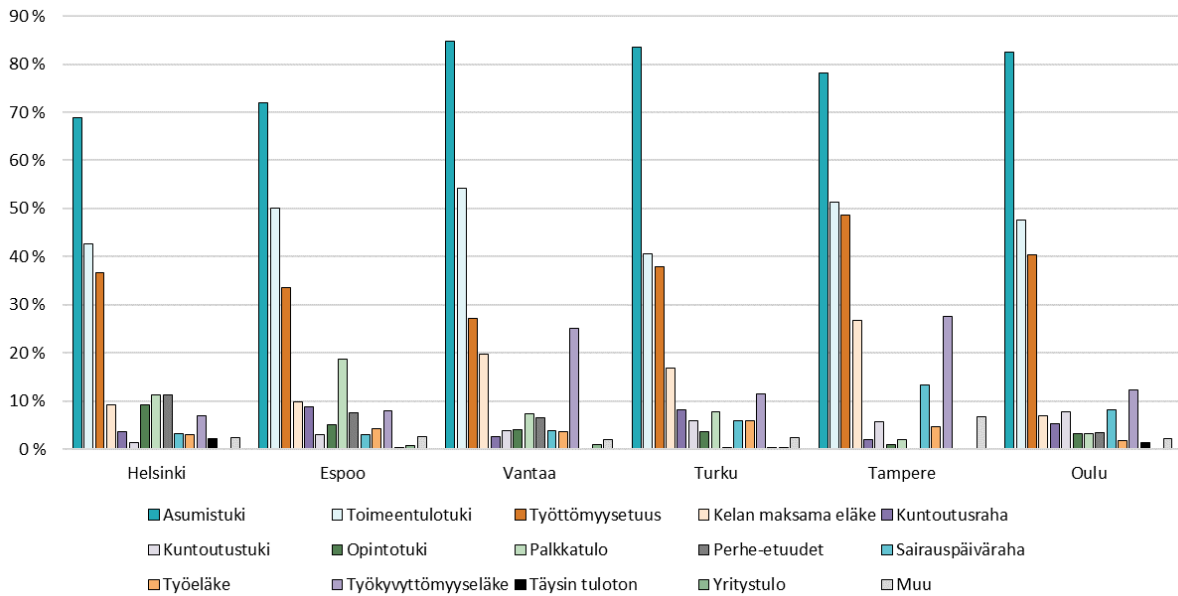
Keskimäärin kuutoskaupunkien työttömistä yli puolet (56 %) oli pitkäaikaistyöttömiä (työttömyyden kesto vähintään 12kk) (Kuvio 14). Espoossa pitkäaikaistyöttömiä asiakkaita oli vähiten (36 % työttömistä) ja eniten Helsingissä (64 %). Yli viisi vuotta työttömänä olleiden osuus kyselyn asiakkaista oli korkein Helsingissä (24 %). Muiden kaupunkien yli viisi vuotta työttömänä olleiden kyselyn asiakkaiden osuudet vaihtelivat Espoon 5 prosentista Vantaan 17 prosenttiin. Alle 6 kuukautta työttömänä olleita oli eniten Espoossa (35 %) ja vähiten Helsingissä (18 %).

Kuvio 14. Työttömien asiakkaiden työttömyyden kesto (%)

Kyselyn asiakkaiden pääasialliset tulonlähteet on esitetty kuviossa 15. Yleiskuva tuloista oli eri kaupunkien välillä yhtäläinen. Yleisimmät tulonlähteet olivat asumistuki, toimeentulotuki ja työttömyysetuus. Tampereella oli korkein työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus (28 %) ja Vantaalla toiseksi korkein (25 %). Palkkatuloa saavien osuus oli korkein Espoossa (19 %) ja Helsingissä (11 %). Muissa kaupungeissa palkkatuloa saaneiden osuus vaihteli 2 prosentista 8 prosenttiin. Kelan maksamaa eläkettä sai kuutoskaupungeissa keskimäärin noin joka kymmenes.

Kuvio 15. Asiakkaiden pääasialliset tulonlähteet (%)

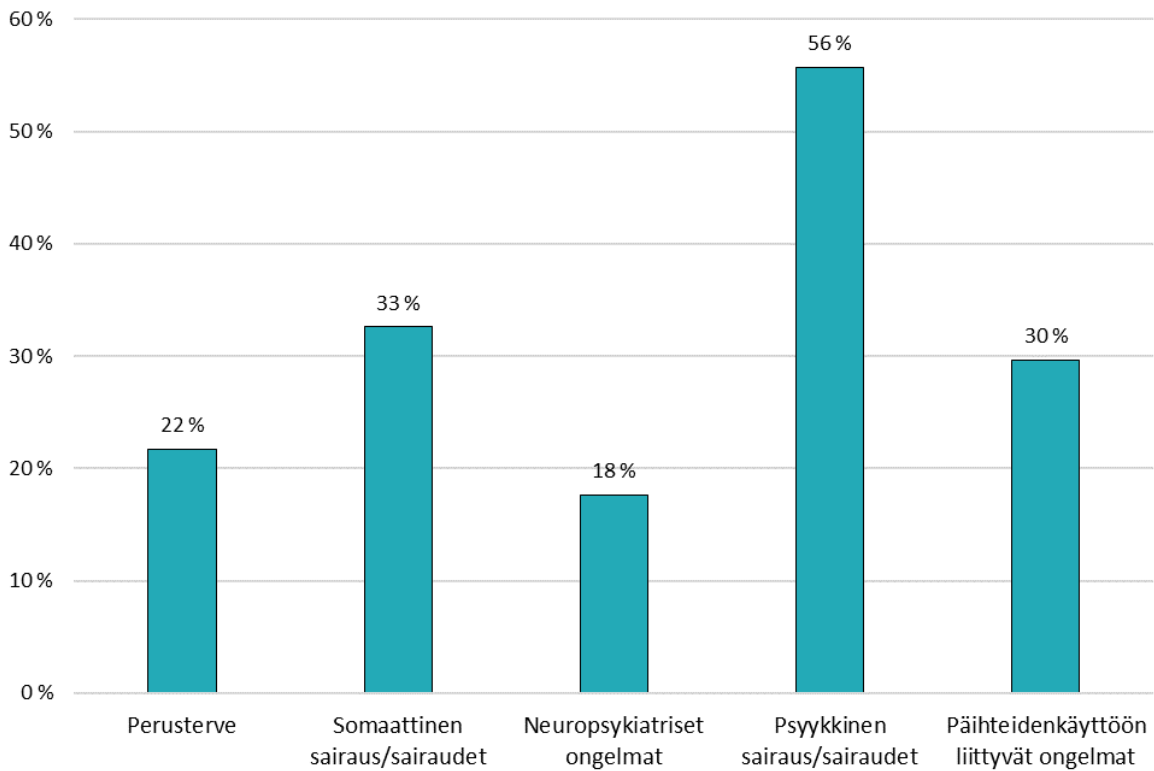

4.3 Asiakkaiden terveys, riippuvuudet ja hyvinvoinnin haasteet

Terveysteen liittyvässä arvioinnissa kuutoskaupunkien kyselyyn valikoituneilla asiakkailla raportoitiin eniten psyykkisiä sairauksia (Kuvio 16). Näiden sairauksien yleisyys oli korkein Turussa, jossa kolmella asiakkaasta neljästä oli psyykkinen sairaus/sairauksia. Espoossa ja Helsingissä vastaava osuus oli alhaisin (48 %). Psyykkisten sairauksien keskimääräinen osuus kuutoskaupungeissa oli 56 prosenttia.

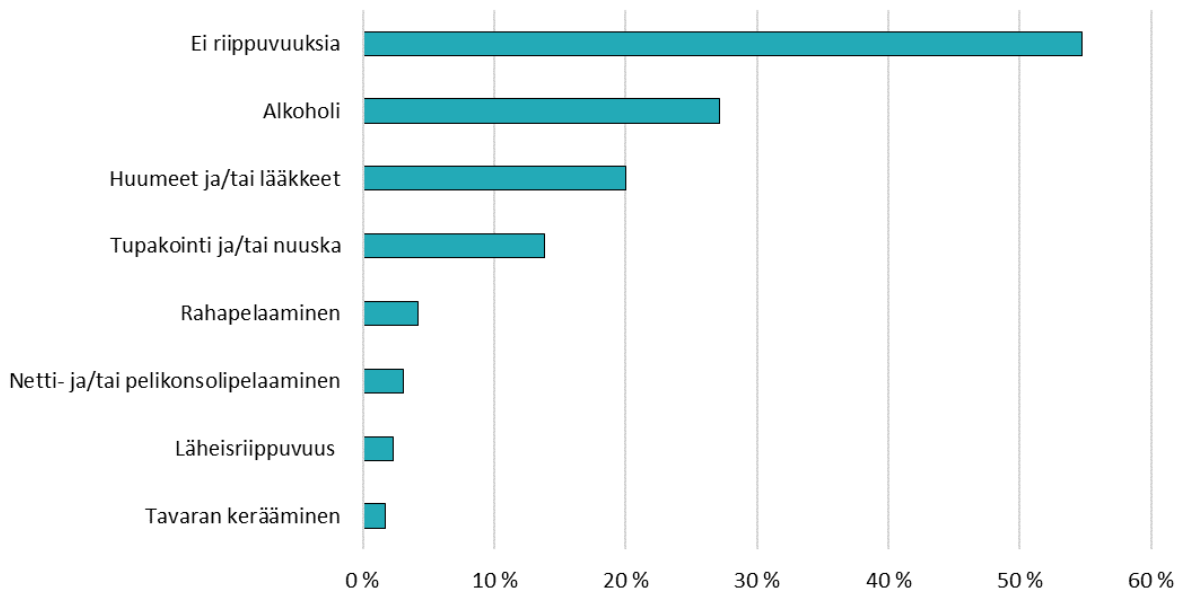
Somaattisia sairauksia raportoitiin 33 prosentilla kyselyn asiakkaista. Perusterveiden osuus kyselyn asiakkaista oli kuutoskaupungeissa 22 prosenttia. Päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia raportoitiin kuutoskaupungeissa keskimäärin 30 prosentilla kyselyn asiakkaista. Espoossa oli kyselyn asiakkaista suurin osuus perusterveitä (32 %) ja pienin osuus oli Turussa (4 %). Neuropsykiatrisia ongelmia raportoitiin hieman alle viidenneksellä kyselyn asiakkaista.

Kuvio 16. Asiakkaiden terveydentila - Kuusikko

Kuviosta 17 on poistettu ne kyselyn asiakkaat, joiden riippuvuuksista ei ollut tietoa. Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien asiakkaista yli puolella (55 %) ei ollut riippuvuuksia. Yleisimmät riippuvuudet liittyivät päihteisiin. Asiakkaista noin 27 prosentilla oli alkoholiriippuvuus ja 20 prosentilla asiakkaista oli huume- ja/tai lääkeriippuvuus. Tupakka ja/tai nuuskariippuvuutta raportoitiin 14 prosentilla. Rahapelaamiseen liittyvää riippuvuutta oli 4 prosentilla asiakkaista.

Kuvio 17. Asiakkaiden riippuvuudet – Kuusikko

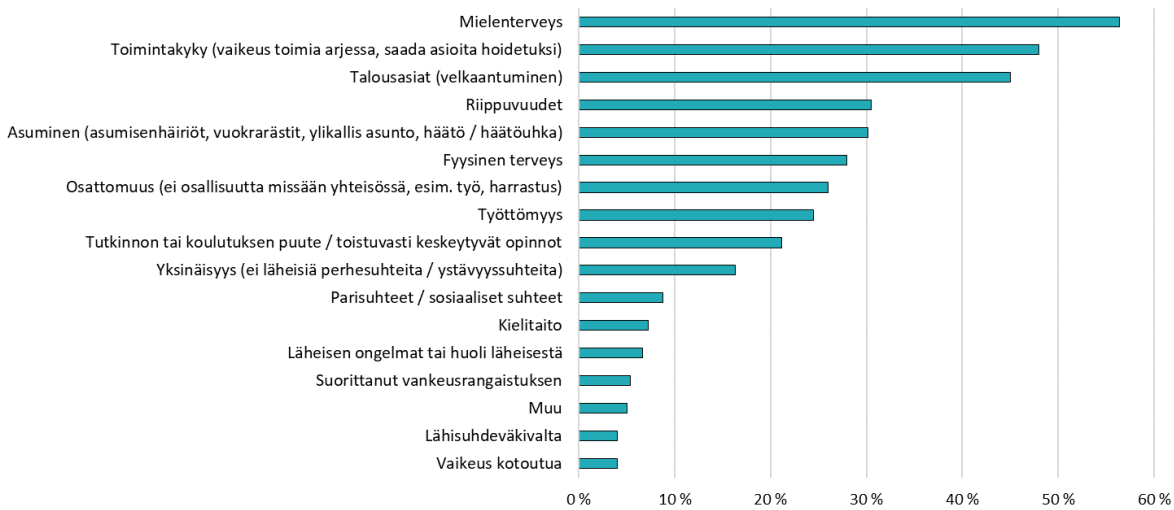
Asiakkaiden hyvinvoinnin haasteita on kuvattu kuviossa 18. Kyselyyn valikoituneiden kuutoskaupunkien asiakkaiden hyvinvoinnin haasteista yleisimpiä arvioitiin olevan mielenterveyteen liittyvät haasteet. Fyysiseen terveyteen liittyviä haasteita arvioitiin olevan useammalla kuin joka neljännellä (28 %) kyselyyn valikoituneella kuutoskaupunkien asiakkaista.

Muista hyvinvoinnin ulottuvuuksista tuloksissa korostuvat haasteet toimintakyvyssä (asiakkailla on vaikeuksia arjen toiminnoissa ja asioiden hoitamisessa), taloudessa, työllisyydessä, koulutuksessa (asiakkailla ei ole koulutusta tai mitään suoritettua tutkintoa tai opinnot ovat keskeytyneet toistuvasti), asumisessa (asumisen häiriöt, vuokratästit, ylikallis asunto, häätö / häätöuhka) ja osallisuudessa (ei osallisuutta missään yhteisössä, esim. työ, harrastus).

Kyselyyn valikoituneista kuutoskaupunkien asiakkaista 56 prosentilla arvioitiin olevan mielenterveyteen liittyviä haasteita ja arjen toimintakyky arvioitiin haasteelliseksi hieman alle puolella kyselyn asiakkaista. Haasteita talousasioissa oli 45 prosentilla kyselyn asiakkaista.

Koulutuksen puutetta arvioitiin olevan viidenneksellä asiakkaista. Osattomuutta arvioitiin esiintyvän noin neljänneksellä ja parisuhteet tai muut sosiaaliset suhteet arvioitiin olevan haasteena 9 prosentilla kyselyn asiakkaista. Suoritettu vankeusrangaistus oli 5 prosentilla asiakkaista hyvinvoinnin haasteena.

Kuvio 18. Asiakkaiden hyvinvoinnin haasteet (%)

4.4 Jatkotyöskentely asiakkaiden kanssa

Aikuisssosiaalityön työntekijöiltä kysyttiin kuinka usein he arvioivat tapaavansa asiakkaitaan jatkossa (Kuvio 19). Arvio jatkotyöskentelystä perustuu myös henkilöstöresurssiin, tulokset eivät kerro välttämättä sitä, että tämä olisi riittävä taso tapaamisille.

Espoossa 50 prosenttia kyselyn asiakkaista arvioitiin tavattavan vähintään kerran kuukaudessa. Helsingissä vastaava osuus oli 39 prosenttia. Tampereella vastaava luku oli 10 prosenttia. Oulussa noin puolta asiakkaista arvioitiin tavattavan jatkossa 2–3 kuukauden välein ja Vantaalla vastaavasti noin joka kolmatta asiakasta. Tampereella oli suurin osuus asiakkaita, joita arvioitiin tavattavan 2–3 kuukauden välein tai harvemmin.

Helsingissä nuorten tiimeissä on enemmän sosiaalityöntekijöitä suhteessa aikuisten tiimeihin. Aikuisten tiimeissä on vähemmän työntekijöitä suhteessa asiakkaiden määrään, joten niissä ei ole samalla tavoin mahdollisuuksia intensiiviseen työhön kuin nuorten tiimeissä.

Espoossa jatkotyöskentelymahdollisuuksiin vaikuttaa tiimien välinen asiakasmäärän vaihtelu. Nuorten tiimeissä on mahdollisuuksia sekä sosiaalityöntekijöiden että sosiaaliohjaajien tavata asiakkaita tiiviimmin kuin yli 30-vuotiaiden asiakkaiden tiimeissä.

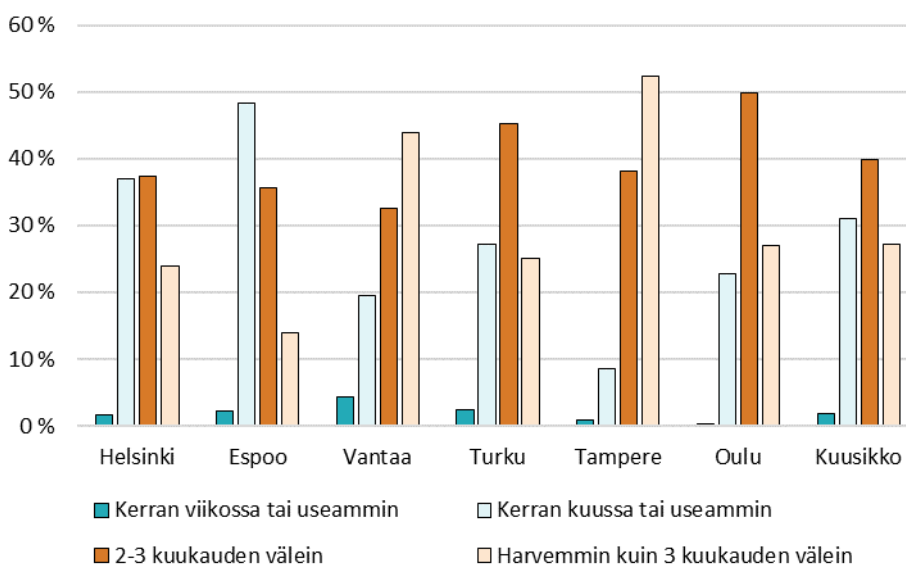
Vantaalla asiakkaiden tapaamistiheyteen vaikuttaa työntekijän asiakasmäärä, isoilla asiakasmäärillä ei tavata asiakkaita tiiviisti. Työ on enemmän palveluiden koordinoitua ja seuranta. Taavoitteena on vaikuttava, määräaikainen ja suunnitelmallinen työskentely, jota arvioidaan säännöllisesti.

Turussa sosiaalityöntekijät pystyvät tapaamaan asiakkaita tiheimmillään kerran kolmessa kuukaudessa. Sosiaaliohjaajat tapaavat asiakkaita 1–2 kertaa kuukaudessa.

Tampereella asiakkaiden tapaamistiheyden on vaikuttanut eniten kunkin työntekijän suurehko asiakasmäärät, mikä on vaikeuttanut tiiviimmän asiakastyön tekemistä. Omatyöntekijöiden asiakasmääriä on pyritty alkuvuodesta 2022 lähtien karsimaan, jotta sosiaalityöntekijät pystyisivät asiakasmäärän pienentyessä työskentelemään asiakkaiden kanssa tavoitteellisemmin ja suunnitelmallisemmin.

Oulussa asiakkaiden tapaamistiheyden vaikuttaa työntekijän asiakasmäärä. Erityisesti sosiaalityöntekijöiden suuri asiakasmäärä vaikuttaa siten, ettei asiakkaita pystytä tapaamaan tiiviisti. Alle 30-vuotiaiden asiakkaiden osalta sosiaaliohjaajien asiakasmäärät ovat pienempiä, jolloin asiakkaita on pystytty tapaamaan tiiviimmin.

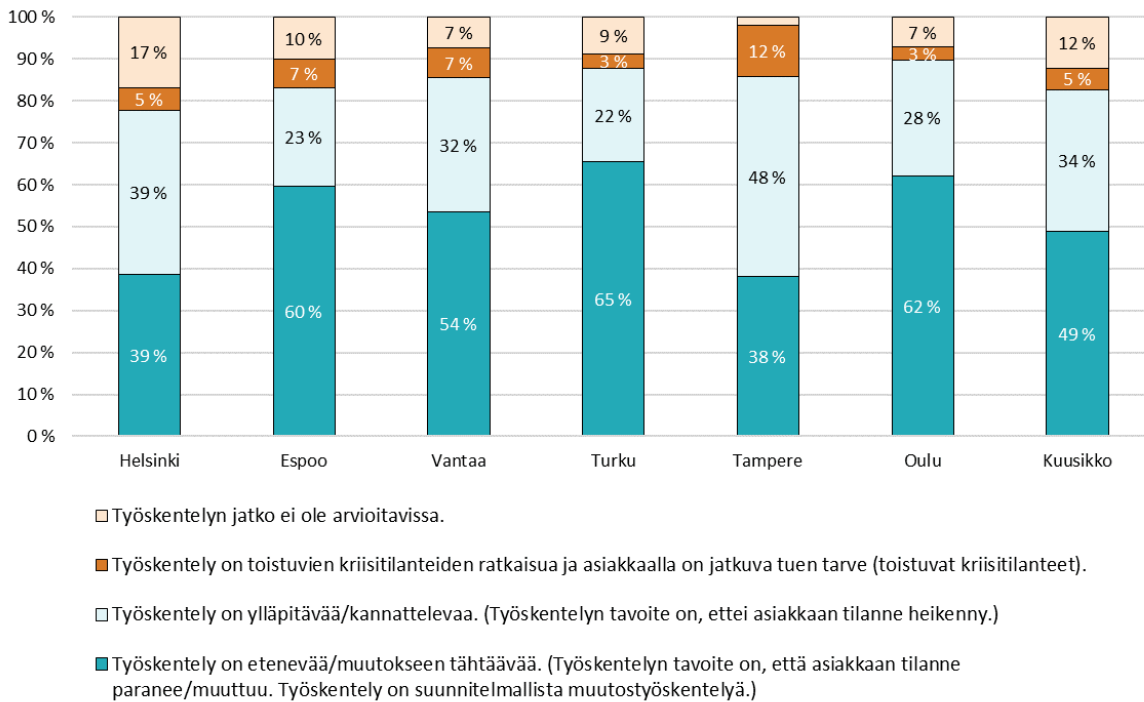
Kuvio 19. Asiakkaiden tapaaminen jatkossa (%)

Asiakkaiden kanssa tehtävän jatkotyöskentelyn painottuminen on esitetty kuviossa 20. Yleisimmin painopiste kaikissa kuutoskaupungeissa on etenevässä/muutokseen tähtäävässä työskentelyssä (49 % kyselyn asiakkaista). Työskentely on tällöin suunnitelmallista muutostyöskentelyä. Yleisimmin tämä työskentelymalli painottui Turussa (65 %) ja Oulussa (62 %) ja hieman vähemmän Espoossa (60 %).

Keskimäärin hieman yli kolmanneksen kanssa työskentely on asiakkaiden tilannetta ylläpitävää tai kannattelevaa. Helsingissä oli hieman muita alueita enemmän asiakkaita (17 %), joiden jatkotyöskentelyn panopiste ei ole arvioitavissa (esim. johtuen asiakkaan akuutista kriisitilanteesta). Kyselyyn valikoituneiden kuutoskaupunkien asiakkaiden kanssa tehtävä jatkotyöskentely oli asiakkaista 5 prosentin kohdalla toistuvien kriisitilanteiden ratkaisemista ja asiakkaalla on jatkuva tuen tarve.

Kuvio 20. Asiakkaisiin kohdistuvan työn painottuminen jatkossa (%)

4.5 Kyselyn yhteenveto

Kuutoskaupunkien yhteinen aikuissosiaalityön kysely toteutettiin toiseen kertaan. Kyselyn tulokset tuovat kiinnostavaa lisätietoa aikuissosiaalityön asiakaskunnan hyvinvoinnista. Koska kyselyn vastausmäärät jäivät pieniksi suhteessa aikuissosiaalityön kokonaisasiakasmäärään, ei tuloksia voida yleistää koskemaan koko kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakaskuntaa. Kyselyyn valittujen asiakkaiden määrässä oli vaihtelua kuntien välillä ja esimerkiksi Helsingin vastausmäärä oli huomattavasti muita kuntia kattavampi.

Asiakkaat eivät valikoituneet kyselyyn täysin satunnaisesti. Kyselyn asiakkaat valikoituivat kunnissa eri tavoin. Osassa kunnista kyselyyn vastattiin asiakkaista, joita tavattiin tai muilla tavoin kontaktoitiin tiedonkeruun aikana ja osassa kunnista kyselylomake ohjeistettiin täyttämään kaikista asiakkuudessa olevista asiakkaista. Vastausten valikoituminen tulee huomioida tulosten tulokinnassa. Kyselyn tuloksia onkin syytä tarkastella näytteenä kuutoskaupunkien asiakaskunnasta.

Kyselyn tulokset tuottavat aikuissosiaalityön asiakkaista hyvin samankaltaisen kuvan kuin edellisvuonna toteutetussa kyselyssä. Kyselyn perusteella useimmiten aikuissosiaalityön asiakas asuu yksin vuokralla, on työelämän ulkopuolella ja on koulutustaustaltaan peruskoulun tai vastaavan koulutuksen varassa. Myös asunnottomien ja erilaisissa tuetuissa asumispalveluissa asuvien määrät ovat aikuissosiaalityössä suuria. Yleisimmät tulonlähteet kyselyn asiakkailta ovat asumistuki, toimeentulotuki ja työttömyysturva.

Terveydentilan osalta kyselyn tulokset ovat saman suuntaiset kuin edellisvuoden kyselyn tulokset. Työntekijöiden arvion perusteella kyselyn asiakkaista 56 prosentilla oli psyykkinen sairaus/sairauksia, kun viime vuonna vastaava osuus oli 60 prosenttia. Somaattinen sairaus/sairauksia oli 33 prosentilla, päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia raportoitiin 30 prosentilla ja

neuropsykiatrisista ongelmista kärsi 18 prosenttia kyselyn asiakkaista. Työntekijöiden arvioiden perusteella asiakkaista 22 prosenttia on perusterveitä.

Asiakkaiden hyvinvoinnin haasteita ovat kyselyn perusteella erityisesti: mielenterveysongelmat, heikko toimintakyky (vaikeus toimia arjessa, saada asioita hoidetuksi), talousasiat (velkaantuminen), riippuvuudet ja asumisen ongelmat (asumisen häiriöt, vuokratästit, ylikallis asunto).

Suurinta osaa kyselyn asiakkaista tavataan 2-3 kuukauden välein (40 %) ja asiakkaiden kanssa tehtävän jatkotyöskentelyn painotus on kyselyn asiakkaiden kanssa yleisimmin etenevässä/muutokseen tähtäävässä työskentelyssä (49 %). Hieman yli kolmanneksen kanssa työstely on asiakkaiden tilannetta ylläpitävää/kannattelevaa. Tulokset ovat saman suuntaisia kuin edellisenä vuonna toteutetussa kyselyssä.

Kyselyn tulokset antavat tilastotiedon ohessa kiinnostavaa tietoa ja havaintoja aikuissosiaalityön asiakkaista. Tavoitteena on, että asiakasasiakirjojen yhdenmukaistuessa kuutoskaupungeissa päästään parempaan asiakastiedon yleistettävyyteen ja vertailtavuuteen, jolloin kerättyä tietoa voitaisiin paremmin hyödyntää palvelujen kehittämisessä ja johtamisessa.

5 AIKUISSOSIAALITYÖN PAIKKA/ROOLI HYVINVOINTIALUEILLA

5.1 Aikuissosiaalityön rooli hyvinvointialueilla tulevaisuudessa

Helsinki

Vuonna 2023 ei Helsingissä toteuteta vielä isoja organisaatiomuutoksia. Pelastuslaitos liittyy so-teen omaksi palvelukokonaisuudekseen. Helsingissä aikuissosiaalityö on osana perhe- ja sosiaali-palvelujen palvelukokonaisuutta. Aikuissosiaalityötä toteutetaan pääosin nuorten palveluissa ja aikuissosiaalityössä, jossa on neljä alueellista yksikköä, joissa toimii sekä nuorten että aikuisten aikuissosiaalityön tiimejä. Pohdinnassa ovat mm. aikuissosiaalityön lapsiperheiden palvelut, ai-kuissosiaalityön kytkentä terveysasemien toimintaan ja työikäisten asumispalvelujen yhteys ai-kuisten ja nuorten tiimeihin.

Kuva 2. Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala organisaatiorakenne 1.1.2023

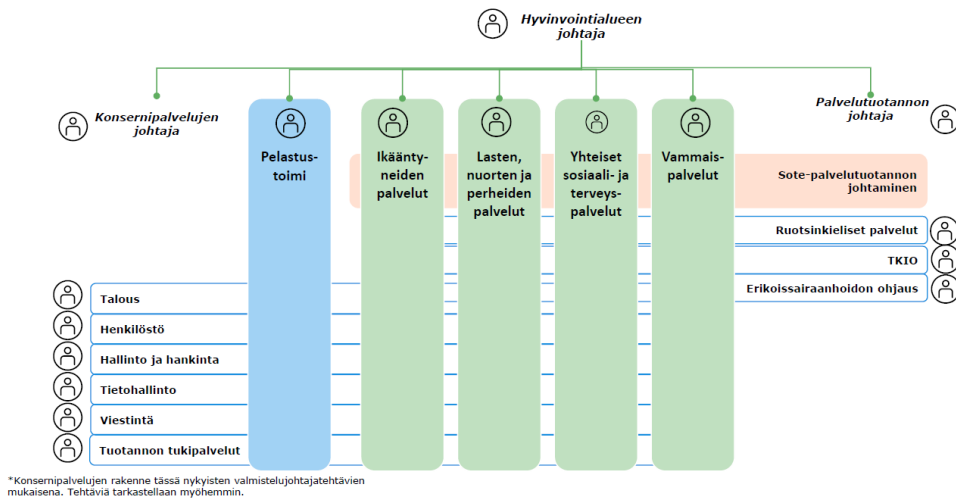

Espoo

Espoo muodostaa yhdessä yhdeksän pienemmän kunnan kanssa Länsi-Uudenmaan hyvinvointi-alueen 1.1.2023 lähtien. Aikuissosiaalityö sijoittuu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella organi-satorisesti Yhteiset sosiaali- ja terveyspalvelut -palvelualueelle. Tällä hetkellä valmistelussa on prioriteettina se, että nykyiset palvelut ovat edelleen kuntalaisten saatavissa vuoden 2023 alussa. Laajempi ja syvällisempi kehittämistyö ajoittuu vasta tuleville vuosille 2023–2024. Keskeisinä ta-voitteina on yhdenvertaisten palvelujen ja tarvittaessa monialaisten palveluiden turvaaminen.

Kuva 3. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen organisaatorakenne

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen organisaatorakenne

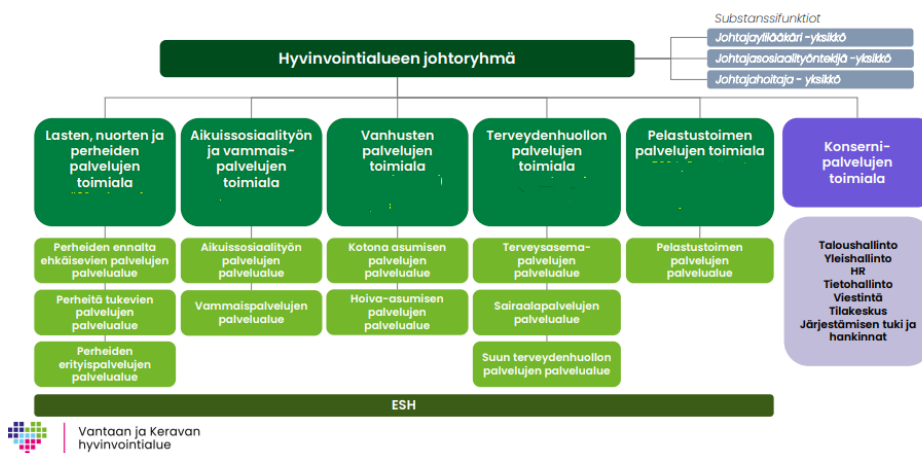
Vantaa

Vantaa muodostaa yhdessä Keravan kanssa Vantaa-Kerava hyvinvointialueen 1.1.2023 alkaen. Aikuisten sosiaalityö organisoituu hyvinvointialueella Aikuissosiaalityön ja vammaispalveluiden toimialaan. Aikuissosiaalityön palvelujen palvelualueen tehtäväalueina hyvinvointialueella ovat sosiaalityö, työelämää tukevat palvelut ja asumispalvelut. Sosiaalityön palvelut jakautuvat neuvonnan ja taloudellisen tuen palveluihin, aikuisten sosiaalityöhön, nuorten sosiaalityöhön, asumisen sosiaalityöhön ja sosiaaliseen kuntoutukseen sekä maahanmuutto- ja kotouttamispalveluihin. Hyvinvointialueella aikuisten sosiaalityötä haastaa maahanmuuttajien osuuden kasvu väestöstä, asukkaiden palvelutarpeiden lisääntyminen, mielenterveys- ja päihdeongelmien korostuminen, asunnottomuus, väestön ikääntyminen sekä monimuotoistuminen, jotka lisäävät aikuisten sosiaalityön palvelujen kysyntää.

Kuva 4. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen organisaatorakenne

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen organisaatio

Toimialojen ja palvelualueiden välille muodostuu ja lisätään yli meneviä kehittyviä toimintamalleja, prosessien suunnittelua ja yhteistyötä.

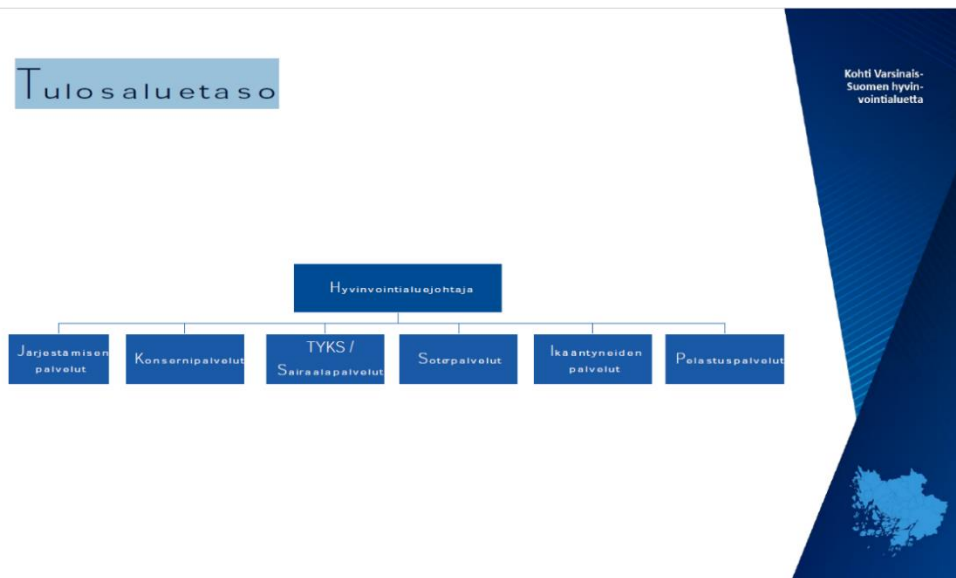

Vantaa ja Keravan hyvinvointialue

Turku

Varsinais-Suomessa sote-uudistuksen suunnittelu on vielä ylätasolla. Tämänhetkisen tiedon mukaan aikuissosiaalityön yksikkö asemoituu työikäisten palveluihin. Turku jaettaneen palveluiden osalta eteläiseen ja pohjoiseen Turkuun, nähtäväksi jää, säilyykö nykyinen koko kaupunkia palveleva aikuissosiaalityön yksikkö kokonaisuena. Vasson toimesta on aloitettu aikuissosiaalityön kehittämis- ja suunnittelutyö, jossa on vahvasti mukana rakenteellisen sosiaalityön ja tutkimuksellisuuden ote. Aikuissosiaalityön yksiköstä on siirtynyt kaksi sosiaalityöntekijää osa-aikaisesti kehittämistyöhön ja syyskuusta alkaen yksi sosiaalityöntekijä siirtyy kokoaikaisesti SOTE-pilottiin, jossa kokeillaan sosiaalityöntekijä - sairaanhoitaja työparin työmallia.

Kuva 5. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen organisaatiorakenne

Tampere

Pirkanmaan hyvinvointialueella suunnitellaan järjestettävän aikuissosiaalityötä osana sosiaalipalvelujen sekä siihen liittyvien mm. asumispalvelujen ja kuntouttavien sosiaalipalvelujen kokonaisuutta.

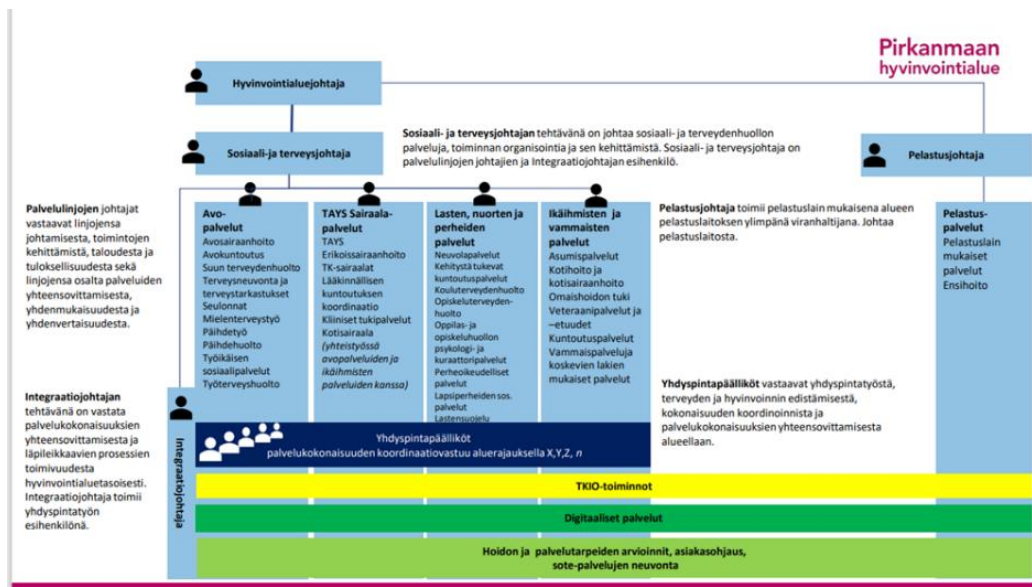
Keskeinen rooli aikuissosiaalityön ammattilaisilla on Tulevaisuuden sote-keskuksissa, joissa tavoitellaan sekä sosiaalityön että -ohjauksen keinoin asiakkaiden oikea-aikaista, ennaltaehkäisevää ja tarvittaessa moniammatillista tukemista yhteistyössä terveydenhuollon toimijoiden kanssa.

Aikuissosiaalityön yhteistyö terveydenhoidon kanssa on tiivistynyt viime vuosina. Usein yhteistyöaloitteet ovat lähteneet sosiaalityöntekijältä, kun hän on huomannut asiakkaiden ensisijaisen palvelutarpeen olevan terveydenhuollon palveluissa. Myös sosiaalihuoltolain 41 § velvoittaa eri toimijoita asiakkaan tarpeiden mukaiseen yhteistyöhön. Verkostomainen työote on sosiaalityölle ominainen, ja sen hengessä on kehitetty erilaisia yhteistyömalleja terveydenhuollon eri toimijoiden kanssa. Stop-ryhmä on toiminut jo vuosia monialaisena työmuotona, jonka tarkoitus on yhdessä pidetyn verkostoneuvottelun ja tehdyn suunnitelman avulla saada paljon eri päihde- ja mielenterveyspalveluja ja akuuttisairaanhoitoa käyttävien, palvelujen välillä kulkevien asiakkaiden tilanne rauhoitettua.

Ratkaistavia kysymyksiä vielä toki on, kun uudistuksen tavoitteiden mukaisesti Pirkanmaalle rakennetaan asiakaslähtöisiä ja vaikuttavia palveluja sekä katkeamattomia palveluketjuja ja -kokonaisuuksia. Rakennettavana on useita yhdyspintoja kuntaan jäävien palvelujen kanssa mm. kotoutumista tukevan työn toteuttamiseksi jatkossa sekä yhteistyön mahdollistamiseksi mm. työllisyyspalvelujen kanssa. Jo kuluvalle vuodelle on Tampereelle myönnetty Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) rahoitus hankkeelle, jonka tavoitteena on asumisneuvonnan kokonaisuuden kehittäminen sekä yhteistyön rakentaminen aikuissosiaalityön ja Tampereen kaupungin kiinteistötoimen (KITIA) kesken. Tässäkin hankkeessa opetellaan uudenlaista yhteistyötä hyvinvointialueelle siirtyvien sosiaalipalvelujen sekä kaupungille jäävien neuvontapalvelujen välillä. Lausuntokierroksella oleva päihde- ja mielenterveyspalvelujen lainsäädäntöuudistus puolestaan haastaa työikäisten sosiaalipalveluja kehittämään sekä päihdehuollon kuntoutuspalvelujen kokonaisuutta yhteistyössä terveydenhuollon kanssa että yhteisösosiaalityötä. Yhteisösosiaalityön kulmakiveksi on Tampereella viime vuosien aikana muodostunut Yhteisökeskus L8 Hervannassa. Yhteisökeskuksella mm. tuetaan kotoutumista Kototori -toiminnon avulla, ehkäistään yksinäisyyttä ja syrjäytymistä A-killan tupatoiminnan avulla sekä rakennetaan uudenlaista yhteistyötä viranomaisten, seurakunnan sekä monen järjestön kanssa. Tampereen kaupunki valitsi Yhteisökeskuksen yhdeksi vuoden 2022 kehittämispalkinnon saajista.

Työikäisten sosiaalipalvelujen rooli sosiaalisen raportoinnin tuottamisessa on Pirkanmaalla jatkossakin tärkeä ja tätä tukee myös aikuissosiaalityön ammattilaisten luonteva yhteys Tampereen korkeakoulu yhteisöön, ammattikorkeakouluun ja yliopistoon. Sosiaalisen raportoinnin avulla tuotetaan jatkossakin päätöksentekijöille tietoa niistä ilmiöistä, jotka ovat aikuissosiaalityön ammattilaisille arkipäivää ja joihin heillä on erityinen näköala. Yli uudistuksen ajankohdan jatkuvat Tampereella myös näiden ilmiöiden kautta syntyneet hankkeet kuten esimerkiksi yhteistyössä seurakunnan kanssa toteutettava Liki -hanke, joka vie sosiaalityön ruokajonoihin ja tavoittelee siellä omalta osaltaan syrjäytyneitä tai syrjäytymisuhan alla olevia.

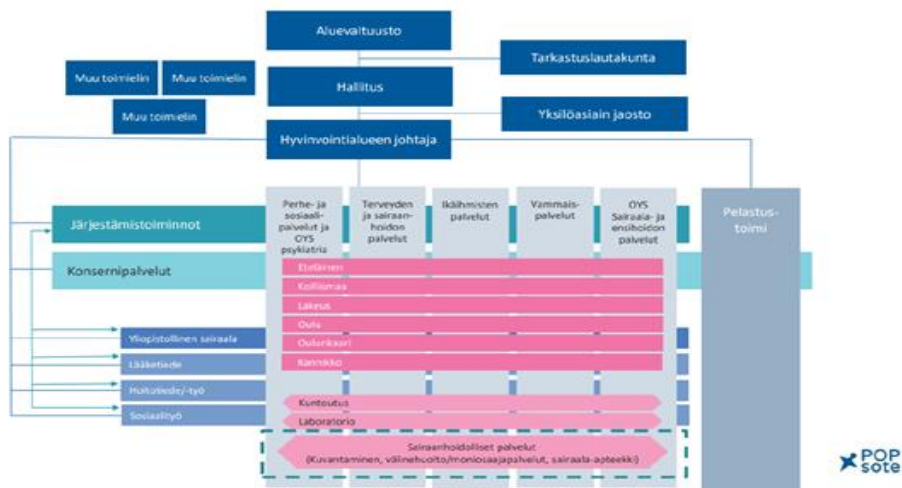
Kuva 6. Pirkanmaan hyvinvointialueen organisaatorakenne

Oulu

Oulu muodostaa yhdessä 19 pienemmän kunnan kanssa Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen 1.1.2023 lähtien. Tavoitteena Pohjois-Pohjanmaalla on hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden parantuminen sekä palvelutarpeiden väheneminen. Yhdenvertaisuus, osallisuus, vastuullisuus ja vaikuttavuus ovat strategian perustana. Vahvuutena on alueen erityispiirteiden ja toimintaympäristön ymmärtäminen. Aikuissosiaalityö sijoittuu hyvinvointialueella organisatorisesti perhe- ja sosiaalipalvelut ja OYS psykiatria palvelualueen alaisuudessa olevaan aikuisten ja päihdepalveluiden vastuualueelle.

Kuva 7. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatiorakenne

5.2 Palveluvelka

Helsinki

Aikuissosiaalityön asiakkaissa on tapahtunut hyvinvoinnin vähenemistä pandemian seurauksena. Aikuissosiaalityössä on korostunut tarve psykososiaaliselle tuelle ja palveluohjaukselle. Palveluvelkaa puretaan mm. talousneuvonnan lisäämisellä, palkkaamalla sairaanhoitaja etsivän lähityön tueksi, kokeilemalla sosiaaliohjausta internetissä sekä lisäämällä digitaalista työtoimintaa, paperittomien ja maahanmuuttajien palveluja.

Espoo

Tarve monikieliselle ja -kanavaiselle neuvonnalle on lisääntynyt vieraskielisten asiakkaiden määrän entisestään kasvaessa. Toisaalta vieraskieliset kokevat palveluun pääsyyn haastavaksi (ei sopivia kanavia, tulkkaushaasteet, pitkät odotusajat). Terveyspalvelujen ja vanhusten palvelujen heikentynyt saatavuus ja toiminnan supistukset ovat osaltaan vaikeuttaneet perheiden ja yksin asuvien aikuisten tilanteita siten, että asiakkaita on jouduttu kannattelemaan viimesijaisissa sosiaalityön palveluissa. Lähisuhde- ja perheväkivaltatyön yksikkö Omatila on ruuhkautunut koronajan seurauksena kasvaneen palvelutarpeen vuoksi.

Asiakkaiden tilanteet näyttäytyvät haasteellisempina ja ongelmat ovat syventyneet. Suunnitelmallisen ja pitkäjänteisemmän työn sijaan on pystytty keskittymään akuuttien tilanteiden hoitamiseen. Sosiaalityön tarve lisääntyy eikä pelkkä sosiaaliohjaus riitä, ja on odotettavissa, että monialaisenkin palvelun tarve lisääntyy entisestään. Muiden palvelujen saatavuuden ollessa rajallinen, asiakkaiden palvelujen koordinointi päättyy aikuissosiaalityöhön ja aikuissosiaalityön merkityksellisyys asiakkaiden palvelujen järjestäjänä lisääntyy.

Vantaa

Tarve sosiaalipalveluille on kasvanut koronan aikana. Korona on näkynyt aikuisten sosiaalityössä ongelmien kasautumisena ja vaikeutumisena. Erityisen tuen tarpeessa olevia asiakkaita on yhtä enemmän. Koronaepidemia lisäsi erityisesti yksinäisyyden tunnetta. Koronan aikana monet palvelut ovat siirtyneet etäpalveluiksi, joita eivät monet haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat pysty käyttämään. Aikuisten sosiaalityössä näkyy edelleen tarvetta kasvokkaiseen kohtaamiseen ja erityisesti palveluohjaukseen, jossa asiakkaita opastetaan erilaisten lomakkeiden täyttämässä. Erityisesti palveluiden digitalisoitumisesta ovat kärsineet asiakkaat, joilla on terveyden tai toimintakyvyn rajoitteita tai vaikeuksia käyttää digitaalisia etäpalveluita.

Koronarajoitusten purkamisen jälkeen saattaa palveluiden kysynnässä näkyä kasvua kysynnän lisääntyessä. Koronan aikana monin paikoin esimerkiksi ryhmätoimintaa ja kolmannen sektorin palveluita rajoitettiin. Palvelutarpeen arvioinnissa arvioitujen palvelutarpeiden aloittamisessa on haasteita, koska moniin palveluihin, kuten sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin, on jonoa niin omissa kuin ostopalveluissa. Yhä useammalle suunnitelmalliseen sosiaalityön asiakkuuteen jäävälle asiakkaalle aktivoidaan sosiaalisen kuntoutuksen palveluja.

Yhä useamman asiakkaan kanssa tarvitaan myös monialaista yhteistyötä, erityisesti terveydenhuollon toimijoiden kanssa. Erikoissairaanhoidon kautta tulevien asiakkaiden määrä sosiaalisen kuntoutuksen on koronapandemian aikana kasvanut. Lapsiperheiden osuus aikuisten sosiaalityössä saattaa kasvaa määrällisesti lastensuojelulain muutoksen vuoksi, jossa lastensuojelun asiakkuuksien määrää per työntekijä on lailla rajoitettu. Huoli kotitalouksien velkaantumisesta on

lisääntynyt ja inflaation kiihtyminen tulee näkymään myös taloudellisina haasteina aikuisten sosiaalityön asiakkailla.

Koronaepidemiasta aiheutuneeseen palveluvelkaan vastaamiseksi palvelutarjontaa tulisi olla saatavilla tarvetta vastaavalla tavalla. Talouden hallintaa edistävien palvelujen riittävyys tulisi turvata. Lisäksi palveluja tulisi suunnitella siten, että yhdenvertainen saatavuus ja saavutettavuus voidaan turvata kaikille, myös haavoittuvassa asemassa oleville asiakkaille. Etä- ja digipalveluja tulee kuitenkin jatkossa myös olla tarjolla.

Turku

Turussa osa asiakkaista on jumiutunut entistä enemmän kotiinsa. Osalla asiakkaista on suuria vaikeuksia hakeutua palveluihin ja jalkautuvasta työotteesta huolimatta kaikkia asiakkaita ei ole saatu motivoitua palveluiden piiriin.

Tampere

Koronapandemia on lisännyt psyykkisiä ongelmia asiakkailla ja heikentänyt entisestään psykiatrisen hoidon saatavuutta Tampereella. Tämä näkyy kaikissa ikäryhmissä ja kaikkien aikuissosiaalityön tiimien asiakkailla. Yksinäisyys ja ahdistuneisuus on lisääntynyt asiakkailla, mikä näkyy alati lisääntyvinä huoli-ilmoituksina aikuissosiaalityöhön. Sosiaalipalvelut ovat toimineet koronaajan viimeisenä perälautana yllättäviin tuen tarpeisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin vastatesaan (mm. maskijakelu, koronakaranteeni- ja eristysseuranta, koronapositiivisten asunnottomien asuttaminen, vähävaraisten karanteeni- ja eristysajan ruokahuolto jne.). Aikuissosiaalityö on pyrkinyt kohtaamaan asiakkaita kasvokkain läpi koronapandemian. Kuitenkin pitkään jatkunut kuorimitus koronavuosina sekä työssä että elämässä ylipäänsä näkyy myös henkilöstön saatavuushaasteina ja lisääntyneinä sairauspoissaoloina, mikä heikentää asiakkaiden palvelujen saatavuutta.

Oulu

Aikuissosiaalityössä palveluja on järjestetty asiakaan tarpeen mukaisesti hybridimallin mukaisesti - kasvokkain työskentelyn lisäksi etäpalveluna. Suuri osa asiakkaista kuitenkin toivoo lähi-tapaamisena, vaikka digitaaliset taidot ja välineet olisivat saatavilla. Koronapandemian vaikutukset asiakkaiden hyvinvointiin tulevat esille vasta pidemmällä aikavälillä.

6 YHTEENVETO

Vuoden 2021 aikana koronapandemiatilanne vaihteli, mikä vaikutti merkittävästi aikuissosiaalityön palveluihin, kuten muuhunkin sosiaalityöhön. Palveluiden saatavuus vaihteli tartuntatilanteen ja rajoitusten mukaan. Osa sosiaalityön asiakkaista saattoi kokea, että eristäytyminen on koronasta johtuen ollut ikään kuin luvallisempaa, mikä on lisännyt aktiivisuuden vähentymistä, pahoinvointia ja syrjäytymisriskin kasvua. Osassa verkostoista asiakastapaamiset ovat olleet vähäisempiä ja osa yhteistyökumppaneista työskenteli kokonaan etänä. Asiakkaiden tavoittaminen ja motivointi palveluihin on edellyttänyt määrätietoista työskentelyä -välillä jopa luovuutta.

Aikuissosiaalityö on suhdeperustaista työtä, tosin asiakasmäärät, byrokratia ja asiakkaiden monenlaiset tilanteet tuovat haasteita työskentelyyn. Aikuissosiaalityön ydin rakentuu ihmisten perustarpeista (toimintakyky ja hyvinvointi, ihmissuhteet sekä osallistuminen ja kuntoutuminen, asuminen, toimeentulo ja talous) huolehtimisesta ja arjen sujumisen tukemisesta. Kriisiaikoina aikuissosiaalityön rooli korostuu ja aikuissosiaalityön vastuut poikkeusoloissa vaihtelevat kunnittain. Joissakin kunnissa aikuissosiaalityö huolehtii mm. väestön ruokahuollosta, kriisimajoituksesta, virka-ajan päivystyksestä ja yleisestä sosiaalialan neuvonnasta. Osassa kunnista tehtäväjaot on erikseen sovittu valmiussuunnitelmassa etukäteen, jolloin poikkeusoloissa voidaan noudattaa jo sovittuja käytäntöjä.

Aikuissosiaalityön tehtävänä on tukea asiakkaitaan vaikeissa elämäntilanteissa kohti muutosta. Asiakkaan palvelutarve arvioidaan yhdessä asiakkaan ja mahdollisen verkoston kanssa. Palveluiden kokonaisuus suunnitellaan asiakkaan tarpeiden mukaan huomioiden palveluiden saatavuus ja pyritään oikea-aikaisuuteen. Aikuissosiaalityö toimii usein koordinaattorina palveluiden yhteen sovittamisessa. Verkostoyhteistyö eri toimijoiden kanssa on useimpien asiakkaiden kohdalla välttämätöntä. Palveluiden alkaminen voi joskus viedä aikaa, jolloin aikuissosiaalityössä joudutaan kannattelemaan asiakasta. Yksilötyön lisäksi aikuissosiaalityöhön kuuluu myös rakenteellinen sosiaalityö. Järjestelmällistä tiedon keräämistä toteutetaan sosiaalisen raportoinnin keinoin. Uusia tehokkaampia toimintatapoja tulisi visioida ja kehittää ja haasteena on, miten vahvistetaan asiakkaiden osallisuutta sosiaalisten oikeuksien vahvistamista.

Aikuissosiaalityöhön on perinteisesti liitetty toimeentulotuen käsittelyyn. Kelasiirron myötä vuonna 2017 perustoimeentulotuen hakemusten käsittely siirtyi pois kaikilta kunnilta. Osassa kunnista perustoimeentulotuki oli jo pitkään myönnetty etuuskäsittelijöiden toimesta. Kelasiirron jälkeen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen on kunnissa järjestetty eri tavoin. Suurimmassa osassa kuutoskaupunkeja täydentävä toimeentulotuki käsitellään ensisijaisesti etuuskäsittelijöiden toimesta, mutta esimerkiksi Oulussa aikuissosiaalityö vastaa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä. Suomessa sosiaaliturva myönnetään pääosin Kelasta ja siksi olisikin ehkä hyvä tulevaisuudessa miettiä mihin sosiaalityön resurssia käytetään.

Joissakin kunnissa aikuissosiaalityötä on alettu kehittämään systeemisen tiimityöskentelyn suuntaan. Systeemisen työskentelyn lähtökohtana on vuorovaikutuksen tapahtuminen ammattilaisten ja asiakkaan kanssa yhdessä. Systeemisissä tiimikokouksissa käydään avointa, kysyvää ja kuuntelevaa keskustelua, tavoitteena on, että asiakas olisi aktiivisesti mukana. Tiimityöskentelyn ydintä on kunnioittava ja voimavarakeskeinen vuorovaikutus. Lähtökohtana on asiakkaan ja hänen läheistensä kokemukset ja näkökulmat. Sosiaalityössä on yleensä kyse pitkistä prosesseista, joissa

yksilön omat taustat kuten lapsuuden perhe, lähiympäristö ja elämänpolun vaikutukset näkyvät nykyhetkessä. Juuri näistä syistä systeemisyys sopii myös aikuissosiaalityöhön.

Tulevaisuudessa (lue: jo nyt) aikuissosiaalityön kehittämisen haasteena on tehtävien ja kohde-ryhmän määrittely hyvinvointialueilla- sekä kuutoskaupungeissa, että valtakunnallisesti. Päädy-täänkö alueilla samankaltaisiin ratkaisuihin ja työnjakoon, se jää nähtäväksi. Aikuissosiaalityössä on perinteisesti ollut asiakkaina yksiasuvien aikuisten ja pariskuntien lisäksi lapsiperheitä. Osassa Suomen kunnista on lapsiperhesosiaalityön eriytetty aikuissosiaalityöstä omaksi sosiaali-työn erikoisalaksi. Määrittelytyön tärkeys näkyy monella tavalla ja tasolla; sosiaalihuollon Kan-taliittymän valmisteluissa, yleinen tietoisuus siitä, mitä on aikuissosiaalityö ja ennen kaikkea siinä, että asiakkaat saavat sellaista palvelua mihin he ovat oikeutettuja.

Kuutoskaupungeissa toteutettiin alkuvuodesta 2022 toistamiseen Kuusikon yhteinen kysely kos-kien aikuissosiaalityön asiakkaita. Kyselyn vastaukset ovat työntekijän näkemys asiakkaiden ti-lanteesta ja tarpeista. Kyselyä ei ole täytetty yhdessä asiakkaiden kanssa. Tavoitteena oli muodos-taa kokonaiskuvaa kunkin kaupungin aikuissosiaalityön asiakaskunnasta sekä kerätä tietoa kuu-toskaupunkien tasolla aikuissosiaalityön asiakkuuksista valtakunnalliseen käyttöön. Kyselyn vas-tausmäärät jäivät pieniksi suhteessa aikuissosiaalityön kokonaisasiakasmäärään, joten tuloksia ei voida yleistää koskemaan koko Kuusikon aikuissosiaalityön asiakaskuntaa.

Kyselyn tulokset tuottavat aikuissosiaalityön asiakkaista hyvin samankaltaisen kuvan kuin edel-lisvuonna toteutetussa kyselyssä. Kyselyn perusteella useimmiten aikuissosiaalityön asiakas asuu yksin vuokralla, on työelämän ulkopuolella ja on koulutustaustaltaan peruskoulun tai vastaavan koulutuksen varassa. Myös asunnottomien ja erilaisissa tuetuissa asumispalveluissa asuvien mää-rät ovat aikuissosiaalityössä suuria. Yleisimmät tulonlähteet kyselyn asiakkailla olivat asumistuki, toimeentulotuki ja työttömyysturva. Terveystilan osalta 22 prosenttia asiakkaista oli perus-terveitä. Kyselyn tuloksissa nousi esille psyykkisten sairauksien suuri osuus (56 %). Somaatti-sesta sairaudesta/sairauksista kärsi 33 prosenttia ja neuropsykiatrisista ongelmista 18 prosenttia kyselyn asiakkaista.

Työntekijät arvioivat painopisteen olevan etenevässä/muutokseen tähtäävässä työskentelyssä (keskimäärin 49 % asiakkaista). Työskentely on tällöin suunnitelmallista muutostyöskentelyä. Kyselyn perusteella asiakkaita tavataan kuitenkin 2–3 kuukauden välein (40 %) ja vähintään ker-ran kuukaudessa tai useammin (31 %). Aikuissosiaalityössä tulisi olla resursseja toteuttaa tar-peeksi ns. kohtaavaa asiakastyötä, joka voisi tuottaa parempaa työn vaikuttavuutta.

Pandemia-aikana on tehty suuri digiloikka ja on otettu käyttöön uusia käytäntöjä. Hybridimallin hyödyntäminen ja asiakkaille kohdistettujen digitaalisten palveluiden käyttö ovat tulleet jäädäk-seen. Etätyöskentely on tuonut jouston mahdollisuuksia työhön. Suhdeperustainen työ edellyttää kuitenkin asiakkaiden tapaamisia; asioita voi jäädän paljon piiloon, jos tapaamiset toteutuvat ai-noastaan puhelimitse tai Teamsissa.

LÄHTEET

ARA (2021). Asunnottomat 2021. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, selvitys 2/2022. Osoitteessa <https://www.ara.fi/download/noname/%7B7E6FD4AE-A5D4-4849-91CA-B93E67EAC52E%7D/173370>

Jokela Merita; Kivipelto Minna; Ylikännö Minna: Toimeentulotuelta sosiaalityön asiakkaaksi - Sosiaalityöhön ohjaaminen Kelan ja kunnan rajapinnassa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 26/2019. Helsinki 2019.

PRO SOS (2019). Osoitteessa Aikuissosiaalityö. Osoitteessa <http://www.prosos.fi/wp-content/uploads/2019/06/Aikuissosiaality%C3%B6site.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2019). Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Osoitteessa https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lainsäädäntö:

HE 358/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta.

11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.

30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.

30.12.1997/1412. Laki toimeentulotuesta.

LIITTEET

Liite 1 Suomen suurimpien kuntien perhe- ja sosiaalijohtajat: Sosiaalityön koulutus ja todellisuus

Sosiaalityöntekijöistä on kuntasektorilta suuri puute. Pelkällä palkkatason nostolla tilannetta ei korjata. Tärkeää on myös kriittisesti tarkastella sosiaalityön koulutuksen sisäänottomääriä, koulutuksen sisältöä sekä lainsäädännön työhön tuomia vaateita ja työn muutoksia.

Sosiaalityön koulutus antaa pätevyyden laajasti erilaisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin, ei vain kuntasektorin sosiaalityön tehtäviin. Siksi vuosittaisia sisäänottomääriä tulee tarkastella kokonaisuutena ja aloituspaikkoja lisätä tarpeen mukaan. Paikkojen määrän lisääminen ei kuitenkaan yksin auta, sillä nykyisessä sosiaalityön koulutuksessa todellisuus ja koulutus eivät kohtaa eikä koulutus anna riittäviä valmiuksia sosiaalityön rankkaan tehtävään. Sosiaalityön koulutuksen tuleekin liittyä nykyistä vahvemmin realistiseen työmaailmaan ja sisältää useampia pakollisia harjoitteluja sosiaalityön eri alueilla. Nykyään sosiaalityöntekijät tulevat työhön valmiina maistereina, mutta kokemattomina työn realiteeteista. Kokonaisnäkemys työn laajuudesta ja moninaisuudesta puuttuu. Sosiaalityöntekijät joutuvat tekemään korjaavaa työtä, kun kaikki muut ovat nostaneet kädet pystyyn. Työ uuvuttaa näillä pohjilla työhön tulevat henkilöt. Työpaikalla on aloitettava heti laaja perehdytyskoulutus tehtäviin.

Suomen suurten kaupunkien perhe- ja sosiaalijohtajina ymmärrämme, että kukaan ei ole valmis koulusta ulos päästyään ja ollakseen vahva ammatillinen osaava seniorisosiaalityöntekijä vaaditaan useamman vuoden työ ja valmennus. Mutta koulutuspuhjan tulee vastata tämän päivän työn haasteisiin. Siksi näemme, että sosiaalityöntekijän koulutuksessa tulee saada vahva perusta sosiaalityön ja sen kokonaisuuden ymmärtämiseen. Edellytämme, että koulutusta muutetaan siten, että se sisältää usean pakollisen harjoittelun. On tärkeää, että kaikki koulutusta käyvät lähtevät perustason harjoittelusta. Koulutuksen tulee rakentua samoille periaatteille kuin lääkärin koulutus siten, että se sisältää harjoittelut eri toiminnan sektoreilla. Tällainen koulutusmalli mahdollistaa myös sen, että opiskelijat jo koulutusaikana saavat ymmärryksen systeemisen työn ja integraatiotyön merkityksestä jokapäiväisessä työssä ja luovat pohjaa monialaiselle yhteistyölle. Yhteinen työ ja työnteon malli ovat perusta tulevissa sote-keskuksissa niin lasten, nuorten kuin aikuisenkin palveluissa. Sosiaalityön tulee perustua monialaiseen yhteistyöhön ja työntekijöillä tulee olla valmiutta tuoda esiin omaa osaamistaan.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjä tai tuottaja muodostaa asiakkaalle kokonaisuuden hänen tarvitsemistaan palveluista. Palvelukokonaisuus on asiakkaan palvelutarpeeseen tai asiakasryhmän tarpeisiin perustuva, useista palveluista koostuva kokonaisuus. Asiakaskohtainen vastuu on aina vastuusosiaalityöntekijällä. Palvelujen yhteensovittamisesta hyötyvät erityisesti asiakkaat, jotka käyttävät paljon tai monialaisesti palveluja. Toimiva palveluintegraatio voi myös säästää kustannuksia, mikä on yksi sote-uudistuksen tavoite. Sosiaalityöntekijöiden koulutuksessa tuleekin huomioida vahvasti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen integraatio.

Nykyinen sosiaalityö ei myöskään ole monessa suhteessa sitä työtä, mitä sosiaalityön lähtökohdiltaan tulisi olla: ihmisten kohtaamista, tukea ja avun antamista. Niin hyvää kuin lainsäädäntömme monilta osilta on, se samalla on kahlinnut sosiaalityöntekijän työn pikkutarkkaan kirjaimiseen ja byrokraatiatyöhön. Ihmisten kohtaaminen ja varsinainen sosiaalityö jäävät sivutyöksi.

Tällainen työn malli ei enää kannata niin, että saadaan aikaan vaikuttavaa ja tuloksellista työtä tai että työntekijä saa työstään onnistumisen kokemuksia

Suomen suurimpien kuntien perhe- ja sosiaalijohtajat

Mari Ahlström, Espoo ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Mari Antikainen, Kuopio ja Pohjois-Savon hyvinvointialue
Arja Heikkinen, Oulu ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Maria Päivänen, Tampere ja Pirkanmaan hyvinvointialue
Sirpa Kuronen, Turku ja Varsinais-Suomen hyvinvointialue
Maarit Sulavuori, Helsinki
Mirja Varis, Vantaa ja Vantaa-Kerava hyvinvointialue
Hanna Kaunisto, Sipoo ja Itä-Uudenmaan hyvinvointialue
Tiina Salminen, Keski-Uudenmaan sote ja hyvinvointialue

Raportin taulukot ja kuviot voi tarvittaessa pyytää saavutettavassa muodossa sähköpostilla: kuusikko@hel.fi

Liite 2 Raportissa käytettyjen tietojen lähteet

Raportissa käytettyjen tietojen lähteet

Aikuissosiaalityön tiedot on kerätty kuntien omista tietojärjestelmistä. Liitteen 4. asunnottomuustiedot tiedot on poimittu ARA:n Asunnottomat 2021 –selvityksestä (2/2022).

Liite 3A Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat iän mukaan vuonna 2021¹

Aikuissosiaalityön asiakkaat	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Alle 25-vuotiaat	1 620	1 035	2 476	603	863	774	7 371
25 - 44 -vuotiaat	4 878	3 187	2 424	1 476	2 018	1 266	15 249
45 - 64 -vuotiaat	2 959	1 888	1 460	942	927	558	8 734
Yli 64-vuotiaat	555	423	45	479	407	81	1 990
Kaikki yhteensä	10 012	6 533	6 405	3 500	4 215	2 679	33 344
Asiakkaiden ikäjakauma %							
Alle 25-vuotiaat	16,2	15,8	38,7	17,2	20,5	28,9	22,1
25 - 44 -vuotiaat	48,7	48,8	37,8	42,2	47,9	47,3	45,7
45 - 64 -vuotiaat	29,6	28,9	22,8	26,9	22,0	20,8	26,2
Yli 64-vuotiaat	5,5	6,5	0,7	13,7	9,7	3,0	6,0
Kaikki yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Helsingin tiedot Apotin käyttöönotosta johtuen vain ajalta 1.1-5.11.2021.

Liite 3B Kuutoskaupunkien aikuissosiaalityön asiakkaat äidinkielen mukaan vuonna 2021

Aikuissosiaalityön asiakkaat	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Suomen- ja saamenkieliset	5 760	3 433	3 179	2 738	..	2 363	17 473
Ruotsinkieliset	206	175	54	77	..	5	517
Vieraskieliset	3 563	2 613	3 039	671	..	257	10 143
Tieto äidinkielestä puuttuu	483	312	59	14	..	54	922
Kaikki yhteensä	10 012	6 533	6 331	3 500	..	2 679	29 055
Aikuissosiaalityön asiakkaat, %							
Suomen- ja saamenkieliset	57,5	52,5	50,2	78,2	..	88,2	60,1
Ruotsinkieliset	2,1	2,7	0,9	2,2	..	0,2	1,8
Vieraskieliset	35,6	40,0	48,0	19,2	..	9,6	34,9
Tieto äidinkielestä puuttuu	4,8	4,8	0,9	0,4	..	2,0	3,2
Kaikki yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	..	100,0	100,0

¹ Helsingin tiedot Apotin käyttöönotosta johtuen vain ajalta 1.1-5.11.2021.

... Tietoa ei ole saatavissa

Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2021

KAIKKI YHTEENSÄ												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	10 844	15 328	3 929	5 662	5 137	7 717	2 690	3 747	4 785	7 094	3 158	5 029
0-19 v	768	872	248	286	455	587	239	284	377	432	294	367
20-24 v	1 471	1 768	569	693	804	1 075	526	658	841	1 088	577	803
25-29 v	1 178	1 540	480	661	720	1 057	323	418	634	852	436	666
30-34 v	1 292	1 788	474	673	642	960	255	349	615	873	353	595
35-39 v	1 174	1 718	462	645	592	852	253	350	528	782	332	563
40-44 v	1 003	1 436	405	614	484	713	240	326	448	712	249	415
45-49 v	807	1 179	291	461	351	521	152	224	326	538	198	344
50-54 v	852	1 301	278	432	331	525	158	223	286	429	176	315
55-59 v	832	1 299	253	380	291	470	152	231	287	419	175	276
60-64 v	538	796	180	266	219	352	114	166	195	346	110	185
65-69 v	366	606	131	212	121	208	93	168	122	200	120	201
70-74 v	295	423	114	190	110	188	101	171	104	187	82	130
75-79 v	196	285	47	70	59	117	58	85	48	102	59	88
yli 79 v	232	317	55	79	52	92	62	94	66	134	56	81
ILMOITUSTYYPPI : HAKEMUS												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	6 896	9 245	2 517	3 366	3 384	4 734	1 512	2 035	3 410	4 928	2 312	3 449
0-19 v	245	267	82	96	190	225	51	54	160	178	135	158
20-24 v	518	605	242	293	392	497	159	193	385	497	266	355
25-29 v	717	888	310	381	485	651	177	210	464	599	333	462
30-34 v	855	1 114	313	404	440	595	147	188	475	626	281	425
35-39 v	827	1 113	324	406	422	567	157	212	433	612	277	431
40-44 v	755	983	280	393	349	486	166	215	362	538	207	316
45-49 v	567	768	211	298	254	327	109	156	260	407	170	267
50-54 v	631	876	209	289	236	343	104	139	233	327	159	247
55-59 v	638	911	171	238	217	321	109	159	247	334	151	222
60-64 v	389	535	131	176	168	257	88	121	162	278	101	148
65-69 v	298	435	107	150	101	161	80	121	107	170	116	179
70-74 v	234	313	92	140	94	147	88	131	92	156	70	104
75-79 v	162	227	35	47	46	92	48	60	36	87	44	70
yli 79 v	150	210	40	55	41	65	51	76	57	119	42	65

JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2021

ILMOITUSTYYPPI: ALENNETTU PERUSOSA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	583	661	179	207	258	309	Alle 312	Alle 356	276	314	128	144
0-19 v	42	44	7	8	35	37	38	42	22	23	12	14
20-24 v	150	163	53	55	66	75	123	133	95	103	50	52
25-29 v	119	130	38	47	50	60	56	69	52	56	20	24
30-34 v	97	116	28	35	30	40	31	38	39	44	24	26
35-39 v	45	48	14	16	25	30	17	19	20	23	8	10
40-44 v	28	37	15	17	15	19	17	21	15	18	7	9
45-49 v	33	40	7	9	13	17	12	15	13	15	Alle 5	Alle 5
50-54 v	25	30	12	13	6	7	7	8	5	8	Alle 5	Alle 5
55-59 v	34	38	Alle 5	Alle 5	10	13	6	6	11	14	Alle 5	Alle 5
60-64 v	11	15	Alle 5	Alle 5	9	11	Alle 5	Alle 5	6	10	Alle 5	Alle 5
65-69 v	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ILMOITUSTYYPPI: SOSIAALITYÖN TARVE												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	2 828	3 542	1 105	1 441	1 430	1 802	690	812	851	1 042	772	999
0-19 v	96	102	57	60	86	105	39	40	38	42	63	73
20-24 v	233	274	99	114	186	217	100	106	114	124	146	187
25-29 v	315	372	128	167	215	265	85	99	122	141	102	140
30-34 v	335	398	123	167	194	248	71	78	116	138	86	121
35-39 v	350	441	137	172	166	196	74	85	90	108	82	104
40-44 v	260	337	127	171	134	160	69	78	102	121	62	81
45-49 v	240	304	92	128	113	145	38	40	60	91	52	67
50-54 v	261	339	85	115	107	143	53	66	50	73	43	60
55-59 v	236	306	89	114	90	111	48	55	52	58	47	51
60-64 v	187	228	67	79	56	74	32	36	41	56	24	34
65-69 v	112	167	46	58	35	45	28	47	26	30	20	22
70-74 v	96	110	36	50	32	41	25	40	21	30	19	25
75-79 v	49	58	17	22	22	25	18	25	14	15	18	18
yli 79 v	87	106	18	24	19	27	14	17	13	15	15	16

JATKUU Liite 4 Kelasta kuntiin lähetetyt palvelutarveilmoitukset, ilmoitustyyppi ja ikä ilmoituskuukauden lopussa vuonna 2021

ILMOITUSTYYPPI: ALLE 25-VUOTIAS TYÖTÖN, 4kk TOIMEENTULOTUKEA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	1 155	1 155	Alle 344	Alle 344	485	485	370	370	Alle 542	Alle 542	Alle 329	Alle 329
0-19 v	440	440	115	115	206	206	148	148	184	184	117	117
20-24 v	708	708	224	224	279	279	222	222	353	353	207	207
25-29 v	7	7	Alle 5	Alle 5	0	0	0	0	Alle 5	Alle 5	Alle 5	Alle 5
ILMOITUSTYYPPI: 25-VUOTTA TÄYTTÄNYT, 12kk TOIMEENTULOTUKEA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	613	613	250	250	308	308	160	160	Alle 240	Alle 240	98	98
25-29 v	123	123	50	50	64	64	35	35	51	51	35	35
30-34 v	144	144	61	61	64	64	41	41	62	62	21	21
35-39 v	101	101	42	42	52	52	33	33	34	34	18	18
40-44 v	71	71	29	29	39	39	11	11	33	33	9	9
45-49 v	64	64	24	24	30	30	13	13	24	24	7	7
50-54 v	53	53	14	14	29	29	10	10	20	20	6	6
55-59 v	41	41	23	23	22	22	11	11	11	11	Alle 5	Alle 5
60-64 v	16	16	7	7	8	8	6	6	Alle 5	Alle 5	Alle 5	Alle 5
ILMOITUSTYYPPI: MAAHANMUUTTAJA, yli 2kk TOIMEENTULOTUKEA												
	Helsinki		Espoo		Vantaa		Turku		Tampere		Oulu	
Ikäryhmä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä	Asiakkaiden lukumäärä	Ilmoitusten lukumäärä
Yhteensä	112	112	55	55	79	79	17	17	35	35	13	13

Liite 5 Asunnottomat kuutoskaupungeissa 15.11.2021

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko	Suomi
Asunnottomia yhteensä (lkm)	1440	527	219	365	274	114	2 939	4 396
<i>Asunnottomia 1000 asukasta kohden</i>	2,2	1,8	0,9	1,9	1,1	0,5	1,6	0,8
Yksinelävät asunnottomat yhteensä (lkm)	1209	433	219	341	259	114	2 575	3 948
<i>muutos v. 2020-2021 (%)</i>	-21,2	0,9	-3,5	-11,2	-11,9	-2,6	-13,7	-9,1
<i>joista naisia (%)</i>	26,5	21,2	31,1	18,8	22,4	11,4	23,9	22,5
<i>joista miehiä (%)</i>	73,5	78,8	68,9	81,2	77,6	88,6	76,1	77,5
<i>joista pitkäaikaisasunnottomia (%)</i>	42,8	35,6	34,7	7,3	25,9	45,6	34,6	33,4
<i>joista alle 25-vuotiaita (%)</i>	12,6	23,8	11,0	26,7	15,1	26,3	17,0	18,0
<i>joista maahanmuuttajataustaisia (%)</i>	28,5	24,9	26,0	27,6	10,4	7,9	24,9	18,2
Asunnottomat perheet ja pariskunnat (lkm)	88	31	..	10	7	165

¹Tiedonkeruu- ja tilastointitavat vaihtelevat kunnittain eivätkä luvut ole täysin vertailukelpoisia edellisiin vuosiin.

.. Tietoa ei saatavilla

Lähde: ARA, Asunnottomat 2021 -selvitys (2/2022)

Liite 6 Tilapäismajoituksessa majoittuneet kuutoskaupungeissa vuonna 2021

	Helsinki ¹	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Tilapäismajoituksessa majoittuneet yhteensä	1 712	385	225	271	371	188	2 964
<i>Muutos (%) v. 2020-2021</i>	22,2	8,5	-32,4	-14,8	23,7	1,6	9,5

¹ Helsingin tiedot Apotin käyttönotosta johtuen ajalta 1.1-5.11.2021.

Liite 7 Vuokravakuudet kuutoskaupungeissa (päättömäärät) vuonna 2021

Vuokravakuuspäätökset	Helsinki ¹	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu ²
Päätökset yhteensä	1 790	164	0	170	259	442
<i>Muutos (%) v. 2020-2021</i>	-24,5	-4,1	..	49,1	-11,0	104,6

.. Tietoa ei ole saatavissa.

¹ Helsingin tiedot Apotin käyttönotosta johtuen ajalta 1.1-5.11.2021.

² Oulussa asiakastietojärjestelmän muutos 1.1.2021. Kielteiset päätökset (211) mukana vuonna 2021.

Liite 8 Asumisneuvojen (henkilöt, joiden palkkaukseen kunta osallistuu) lukumäärät kuutoskaupungeissa vuonna 2021

Asumisneuvojat	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu
Asumisneuvojen ¹ lukumäärä	17	7	4	5	0	0

¹ Henkilöt, joiden palkkaukseen kunta osallistuu.

Liite 9 Aikuissosiaalityön asiantuntijatyöryhmä

Työryhmän puheenjohtaja

Minna Ryhänen

Vs. palvelupäällikkö
Vantaan sosiaali- ja terveystoimiala
Aikuisten ja nuorten sosiaalipalvelut
minna.ryhanen@vantaa.fi

Helsinki

Anne Maarit Leppänen

Suunnittelija
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Tietohallintopalvelut
Tilastopalvelut
anne.leppanen@hel.fi

Leena Luhtasela

Nuorten palvelujen ja aikuissosiaalityön johtaja
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Perhe- ja sosiaalipalvelut
leena.luhtasela@hel.fi

Mika Porvari

Toiminnansuunnittelija
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Hallinto, Talouden ja toiminnansuunnittelu
mika.porvari@hel.fi

Anne Qvist

Pohjoisen aikuissosiaalityön päällikkö
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö
anne.qvist@hel.fi

Kaisa Saarinen

Projektipäällikkö
Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala
Nuorten palvelut ja aikuissosiaalityö
kaisa.saarinen@hel.fi

Espoo

Sammy Huotari

Tilastoasiantuntija
Espoon hyvinvoinnin ja terveyden toimiala
Esikunta/Talouslyksikkö
sammy.huotari@espoo.fi

Tapio Nieminen

Aikuisten sosiaalipalvelujen päällikkö
Espoon hyvinvoinnin ja terveyden toimiala
Perhe- ja sosiaalipalvelut
tapio.e.nieminen@espoo.fi

Kaisa Palomäki

Asiantuntija
Espoon hyvinvoinnin ja terveyden toimiala
Aikuisten sosiaalipalvelut
kaisa.m.palomaki@espoo.fi

Pasi Sipola

Aikuissosiaalityön päällikkö
Espoon hyvinvoinnin ja terveyden toimiala
Perhe- ja sosiaalipalvelut
pasi.sipola@espoo.fi

Vantaa

Tanja Järvinen

Suunnittelija
Vantaan sosiaali- ja terveystoimi
Perhepalvelut
tanja.jarvinen@vantaa.fi

Laura Lindroos

Vs. sosiaalityön esimies
Vantaan sosiaali- ja terveystoimi
Aikuisten sosiaalityö
laura.lindroos@vantaa.fi

Turku

Eeva Eskelinen

Johtava sosiaalityöntekijä
Turun hyvinvointitoimiala
Aikuissosiaalityö
eeva.eskelinen@turku.fi

Mirjam Jarhio

Suunnittelija
Turun kaupunki
Yhteiset palvelut
mirjam.jarhio@turku.fi

Kimmo Keskinen

Suunnittelija
Turun kaupunki
Yhteiset palvelut
kimmo.keskinen@turku.fi

Emma Kotiranta

sovellusasiantuntija
2M-IT Oy
emma.kotiranta@2m-it.fi

Elina Wiljanen

Johtava sosiaalityöntekijä
Turun hyvinvointitoimiala
Sosiaalityön Alkupalvelut
elina.wiljanen@turku.fi

Minna Virta

Sosiaalityön johtaja
Turun hyvinvointitoimiala
Sosiaalityön yht. toiminnot
minna.virta@turku.fi

Tampere

Samuli Pietilä

Johtava sosiaalityöntekijä
Tampereen sosiaali- ja terveystalvet
Aikuisten sosiaalipalvelut
samuli.pietila@tampere.fi

Piia Wallenius

Johtava sosiaalityöntekijä
Tampereen sosiaali- ja terveystalvet
Aikuisten sosiaalipalvelut/aikuissosiaalityö
piia.wallenius@tampere.fi

Asko Puumalainen

suunnittelija
Tampereen sosiaali- ja terveystalvet
Aikuisten sosiaalipalvelut/aikuissosiaalityö
asko.puumalainen@tampere.fi

Oulu

Arja Heikkinen

Sosiaali-johtaja
Oulun hyvinvointipalvelut
arja.heikkinen@ouka.fi

Nina Kinnunen

Palvelupäällikkö
Oulun hyvinvointipalvelut
nina.kinnunen@ouka.fi

Susanna Lähde

Palvelupäällikkö
Oulun hyvinvointipalvelut
susanna.lahde@ouka.fi

Tuovi Mattanen

Pääkäyttjä
Oulun hyvinvointipalvelut
tuovi.mattanen@ouka.fi

Marja Salo

Palvelupäällikkö
Oulun hyvinvointipalvelut
marja.salo@ouka.fi

Työryhmän sihteeri

Nora Tanner

Projektitutkija
Helsingin kaupunki
Kaupunginkanslia
Strategiaosasto/Kaupunkitieto
nora.tanner@hel.fi

